

**T.C.
NUH NACİ YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE GÖÇ OLGUSU VE GÖÇÜN EKONOMİK
ETKİLERİ: VEKTÖR OTOREGRESYON MODELİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Hale MUTLU**

**Danışman
Prof. Dr. Emine KILAVUZ**

**Eylül 2022
KAYSERİ**

**T.C.
NUH NACİ YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT BİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE GÖÇ OLGUSU VE GÖÇÜN EKONOMİK
ETKİLERİ: VEKTÖR OTOREGRESYON MODELİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Hale MUTLU**

**Danışman
Prof. Dr. Emine KILAVUZ**

**Eylül 2022
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Hale MUTLU

İmza

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

“Türkiye’de Göç Olgusu ve Göçün Ekonomik Etkileri: Vektör Otoregresyon Modeli” adlı Yüksek Lisans tezi Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Hale MUTLU

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Emine KILAVUZ

İktisat Anabilim Dalı Başkanı
Doç. Dr. Dilek SÜREKÇİ YAMAÇLI
İmza

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Emine KILAVUZ danışmanlığında Hale MUTLU tarafından hazırlanan “Türkiye’de Göç Olgusu ve Göçün Ekonomik Etkileri: Vektör Otoregresyon Modeli” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında **yüksek lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

... / ... /

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Emine KILAVUZ

Üye : Doç. Dr. Dilek SÜREKÇİ YAMAÇLI

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Buket SAVRANLAR

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Kurulunun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

... / ... / ...

Doç. Dr. Dilek SÜREKÇİ YAMAÇLI

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR

Tez konusunun belirlenmesinden teslimine kadar bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen Tez Danışmanım Sayın Prof. Dr. Emine KILAVUZ'a, bu zorlu sürecin her anını birlikte yürüttüğümüz kıymetli arkadaşım Merve Beyza SEYFİ ve Kübra BİLGİÇ'e, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım (Kayseri, 13/10/2022).

Hale MUTLU

TÜRKİYE’DE GÖÇ OLGUSU VE GÖÇÜN EKONOMİK ETKİLERİ: VEKTÖR OTOREGRESYON MODELİ

Hale MUTLU

Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2022

Danışman: Prof. Dr. Emine KILAVUZ

ÖZET

Göç, eski çağlardan günümüze kadar her dönemde karşımıza çıkan bir kavramdır. İnsanlık bu tarihsel süreçte göç hareketlerinin nedenlerini ve sonuçlarını açıklamaya çalışmıştır. Ekonomik nedenler, savaş, güvenlik kaygısı, daha iyi imkanlarda yaşama isteği iç ve dış göç hareketlerini tetikler. Ulusal ve uluslararası göçler göç eden ve göç alan yerlerde yaşayan insanlar açısından pek çok sorun ortaya çıkarır. Bu sorunların çoğu sosyal ve ekonomik kaynaklıdır. Son yıllarda göç hareketleri Arap Baharı ile başka bir boyut kazanmıştır. Arap baharı yaşayan ülkelere sınır ülke olması, Avrupa’ya geçiş güzergahı üzerinde bulunması, göçmenlere karşı gösterilen “kucak açma politikası” ile Türkiye en fazla göç alan ülkelerden biri olmuştur. Göç hareketleri Türkiye’yi hukuki, sosyolojik, kültürel ve ekonomik yönden etkilemektedir.

Bu çalışmanın temel hedefi Türkiye’nin son yıllarda maruz kaldığı göç şoklarını ve bunun sonucunda ne tür ekonomik değişimler yaşadığını belirlemektir. Göçle ilgili teorik açıklamaların ardından Türkiye açısından göçün genel durumu incelenmiş, ardından Johansen Eşbütünleşme ve VAR (Vektör Otoresyasyon Modeli) yöntemiyle ampirik olarak analiz edilmiştir. 1991-2021 dönemi için göç sayıları, gayri safi milli hasıla, işsizlik ve enflasyon değişkenlerinin uzun dönemde birlikte hareket edip etmediklerini belirlemek için yapılan Johansen eşbütünleşme testinin sonuçları, söz konusu değişkenlerin eşbütünleşmediğini göstermektedir. Ancak VAR analizinde göç hareketinin Türkiye’de gayri safi milli hasıla ve işsizlik oranları üzerinde bir etkisinin olmadığı ancak enflasyonu artırdığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle dış göç hareketlerine belirli bir kota uygulanmalı ve ekonomi üzerindeki baskı azaltılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal ve Uluslararası Göç, Arap Baharı, VAR Analizi, Johansen Eşbütünleşme Testi

THE CASE OF MIGRATION IN TÜRKİYE AND THE ECONOMIC EFFECTS OF MIGRATION: VECTOR AUTORESRESSIVE MODEL

Hale MUTLU

Nuh Naci Yazgan University, Institute of Social Sciences

Master of Economy with Thesis, September 2022

Supervisor: Prof. Dr. Emine KILAVUZ

ABSTRACT

Migration is a concept that we come across in every period from the old days to the present. Humanity has tried to explain the causes and consequences of migration movements in this historical period. Economic reasons, war, security anxiety, a desire to live in better possibilities lead to internal and external migration movements. National and international migration presents many problems for people who migrate and live in migratory areas. These problems are of social and economic origin. The migration movement, which has gained another dimension with the Arab Spring in recent years. Türkiye has become one of the countries receiving the highest number of immigrants due to being a border country to countries experiencing the Arab Spring, being on the transit route to Europe, and the embrace policy against immigrants. Migration movements have affected Türkiye legally, sociologically, culturally and economically.

The main purpose of this study is to determine the migration shocks that Türkiye has been exposed to in recent years and what kind of economic changes it has experienced as a result. After the theoretical explanations about migration, the general situation of migration in terms of Türkiye was examined, and then it was analyzed empirically with Johansen Cointegration and VAR (Vector Autoregression Model) methods. The results of the Johansen cointegration test, which was conducted to determine whether the variables of immigration numbers, gross national product, unemployment and inflation in the period of 1991-2021 act together in the long run, show that the variables in question are not cointegrated. However, in the VAR analysis, it was concluded that the migration movement did not have an effect on the gross national product and unemployment rates in Türkiye, but increased inflation. For this reason, a certain quota should be applied to out-migration movements and the pressure on the economy should be reduced.

Keywords: National and International Migration, Arab Spring, VAR Analysis, Johansen Cointegration Test

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE’DE GÖÇ OLGUSU VE GÖÇÜN EKONOMİK ETKİLERİ: VEKTÖR OTOREGRESYON MODELİ

	<u>Sayfa</u>
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI	ii
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM:

GÖÇ KAVRAMI, TANIMI VE TÜRLERİ

1.1. Göç Olgusu	3
1.2. Göç Çeşitleri	6
1.2.1. İç Göçler	6
1.2.1.1. Geçici Göçler - Sürekli Göçler	8
1.2.1.2. Zorunlu ve Gönüllü Göçler	9
1.2.2. Dış Göçler	10
1.3. Amaçlarına Göre Göç Tanımları	11
1.3.1. Mülteci Kavramı	11
1.3.2. Göçmen Kavramı	13
1.3.3. Sığınma ve Sığınmacı Kavramları	14
1.4. Göç Neden Olan Etkenler	15

1.4.1. Ekonomik Etkenler	16
1.4.2. Siyasal ve Sosyal Etkenleri.....	16
1.4.3. Demografik Etkenleri	17
1.4.4. Kültürel Etkenleri.....	18
1.4.5. Dini Etkenler	19
1.4.6. Göçün Diğer Etkenleri	19
1.5. Göçün Sonuçları.....	20
1.5.1. Göçün Olumlu Sonuçları	20
1.5.2. Göçün Olumsuz Sonuçları	21

2. BÖLÜM:

TÜRKİYE’DE GÖÇ VE GÖÇÜN SOSYO EKONOMİK SONUÇLARI

2.1. Türkiye’de Göç Hareketleri.....	24
2.1.1. İç Göç Hareketleri	24
2.1.2. Dış Göç Hareketleri	27
2.2. Türkiye’de Göç Hareketlerinin Sonuçları.....	30
2.2.1. Türkiye’de İç Göçün Sonuçları	30
2.2.1.1. Biçimsiz Kentleşme	31
2.2.1.2. Gecekondulaşma ve Konut Problemi	31
2.2.1.3. Şehirlileşme Sorunu	32
2.2.1.4. Sosyal Yapı Farklılaşmaları	33
2.2.1.5. Ekonomik Sorunlar	34
2.2.2. Türkiye’de Dış Göçün Sonuçları.....	36
2.2.2.1. Ekonomi Üzerine Olumlu ve Olumsuz Etkileri.....	36
2.3. Arap Baharının Göç Üzerine Etkisi	40
2.4. Suriye Savaşının Sosyal ve Ekonomik Etkileri	43
2.5. Türkiye’de Yabancıların Çalışma İzinleri İle İlgili Veriler	47
2.5.1. 2020 Yılı Eğitim Düzeylerine Göre Yabancılar Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı	48
2.5.2. 2020 Yılı Ekonomik Faaliyetlere Göre Yabancılar Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı	49
2.5.3. 2020 Yılı En Çok Süreli Çalışma İzni Alan 20 Ülke	52
2.5.4. 2020 Yılı Cinsiyete Göre En Çok Süreli Çalışma İzni Alan 20 Ülke.....	53

2.5.5.2020 Yılı En Çok Göç Alan 20 İl'e Göre Yabancılara Verilen Süreli

Çalışma İzin Sayısı 55

3. BÖLÜM

**TÜRKİYE'DE GÖÇ SAYILARI İLE EKONOMİK DEĞİŞKENLER
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ**

**3.1. Dış Göç Hareketlerinin Ortaya Çıkardığı Ekonomik Etkiler Üzerine Yapılan
Bazı Çalışmalar 56**

**3.2. Türkiye'de Göç, GSMH, Enflasyon, İşsizlik Oranları Arasındaki İlişkinin
Ekonometrik Analizi..... 59**

SONUÇ 68

KAYNAKÇA..... 71

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
VAR	: Vektör Otoregresif Modeller
WDI	: World Development Indicators (Dünya Kalkınma Göstergeleri)

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.	2020 Yılı Ülkelerin Toplam Nüfus, Göçmen Nüfusu, Toplam Nüfus İçindeki Göçmen Payı.....	13
Tablo 2.	Türkiye'ye Gerçekleşen Göç Hareketleri	28
Tablo 3.	Yıllara Göre Verilen İkamet İzinleri (2013-2021).....	30
Tablo 4.	Suriye Göçünün Yıllara Göre Kira Artışına Olan Etkisi (2011-2015)	40
Tablo 5.	2020 Yılı Cinsiyete Göre En Çok Süreli Çalışma İzni Alan 20 Ülke.....	54
Tablo 6.	Değişkenler ve Tanımları.....	60
Tablo 7.	Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) Birim Kök Testi Sonuçları	60
Tablo 8.	VAR Gecikme Uzunluğu Test Sonuçları.....	60
Tablo 9.	Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları	61
Tablo 10.	VAR Testi Tahmin Sonuçları	62
Tablo 11.	VAR Testi Tahmin Sonuçları Tahmin Edilen İstatistikleri	63
Tablo 12.	LNGDP'nin Varyans Ayırıştırması	64
Tablo 13.	LNGOC'nin Varyans Ayırıştırması	66
Tablo 14.	LNINF'nin Varyans Ayırıştırması	66
Tablo 15.	LUNE'nin Varyans Ayırıştırması	67

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa

Grafik 1.	Türkiye'nin 1927-2021 Yılları Arasındaki Kent/Köy Nüfusu Oranları	26
Grafik 2.	Türkiye'ye Yönelen Uluslararası Göçler (1995-2021).....	29
Grafik 3.	2020 Yılı Eğitim Düzeylerine Göre Yabancılara Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı.....	48
Grafik 4.	2020 Yılı Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Yabancılara Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı	49
Grafik 5.	2020 Yılı Ekonomik Faaliyetlere Göre Yabancılara Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı	50
Grafik 6.	2020 Yılı En Çok Süreli Çalışma İzni Alan 20 Ülke.....	53
Grafik 7.	2020 Yılı En Çok Göç Alan 20 İle Göre Yabancılara Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı	55
Grafik 8.	Karakteristik Polinomun Ters Kökleri.....	64
Grafik 9.	Etki-Tepki Analiz Sonuçları.....	64

GİRİŞ

Göç insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Yıllar içerisinde göç tanımı çeşitlilik gösterse de kısaca bir yerden bir yere kısa veya uzun süreli yer değiştirme hareketi olarak tanımlanır. Göç hareketleri iç, dış, geçici, kalıcı, zorunlu ve gönüllü olarak gerçekleşir. Sınırlar içerisinde gerçekleşen göç hareketi iç, ulusal sınırlar dışında gerçekleşen göç hareketine dış göç denir. Savaş, doğal afet, siyasi çatışmalar sonucu ortaya çıkan göçler zorunlu, daha iyi şartlarda yaşamak için yapılan göç ise gönüllü göçtür. Göç hareketini gerçekleştiren göçmenler ise çeşitli sınıflara göre sınıflandırılırlar. Bunlardan bir tanesi mültecilerdir. Mülteciler; 1951’de imzalanan Cenevre Antlaşması ile 1 Ocak 1951 tarihinden önce vatanından ayrılmak zorunda kalan ve oraya geri dönemeyecek durumda olanlar olarak kabul edilmiştir. Göçmenler ise uluslararası koruma alanına dâhil edilmeyen sınıftadırlar. Ülke içi ve uluslararası göçler kültürel, sosyal ve ekonomik alanları etkiler. Göç alan ve göç veren ülkeler en çok sosyo-ekonomik alanlarda etkilenirler. Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümünde göç ile ilgili genel kavramlara yer verilmiş ve göç tanımı, göç çeşitleri amaçlarına göre göçler, göçün sosyal ve ekonomik olarak olumlu olumsuz etkilerine değinilmiştir.

Dünya üzerinde göçmen barındıran birçok ülke vardır. Türkiye coğrafi olarak transit geçit noktasında bulunur ve göçten fazlaca etkilenmektedir. Türkiye’de toplam nüfus içerisinde %7,2’lik bir oranda göçmen nüfusu vardır. Özellikle Arap Baharı ile göç hareketlerinin hız kazandığı Türkiye’de kayıt dışı ve resmi çalışan göçmenler pek çok sektörde istihdam edilmiştir. Çalışma iznini süreli alabilen göçmenlerin ev hizmetlerinden sanayiye, büro personelinden inşaat sektörüne, turizimden sağlık ve eğitim sektörüne kadar birçok sektörde istihdam edildiği görülmektedir. Çalışmanın 2. Bölümünde çalışma izni alan yabancı sayısı, en fazla çalışma izni alan ülke, çalışma izni alan yabancıların eğitim durumları, cinsiyet bilgileri verileri paylaşılmış ve bu göç hareketlerinin Türkiye’de oluşturduğu problemler ele alınmıştır. Bu problemler, biçimsiz kentleşme, gecekondulaşma ve konut problemi, şehirleşme sorunu, sosyal yapı farklılaşmaları, ekonomik sorunlar başlıkları altında incelenmiştir. Çalışmada göç ve ekonomi ilişkisi açıklandığı için göçün ekonomik sonuçları üzerinde daha çok durulmuş, gerçekleşen göç hareketlerinin ekonomik olarak olumlu ve olumsuz etkileri incelenmiştir.

Uluslararası ve yurtiçi göç hareketleri gerçekleştiren insanların bulundukları bölgeden ayrılma nedenleri güvenlik endişesi ve daha insancıl yaşama iç güdüsünden kaynaklanmaktadır. Göç alan bölge, göç veren bölge ve ülkeye göre daha güvenli ya da daha yaşanılabilir ve göç zorunlu olarak gerçekleşir. Buna ek olarak göçmenlerin, göç alan ve göç veren ülkelerin katlanmak zorunda kaldıkları çeşitli maliyetler vardır. Psikolojik, sosyolojik etkilerle beraber özellikle ekonomik etkiler her iki ülke ve göçmenler açısından oldukça önemlidir. İstihdam, enflasyon, işsizlik oranları, kamu harcamaları gibi pek çok ekonomik göstergeleri etkilemektedir. Göç hareketi sonucunda ortaya çıkan ekonomik etkiler sosyal hayattaki etkilerden her zaman daha tesirli olmuştur. Ucuz iş gücü, tüketilen kaynaklar, artan enflasyon oranları gibi pek çok soruna yol açmıştır.

Bu bağlamda çalışmanın 3. Bölümünde göçün ekonomi üzerindeki etkisini inceleyen literatür çalışmalarına yer verilmiş ve 1991-2021 yılları arası göç hareketinin GDP, enflasyon ve işsizlik oranları kapsamında Türkiye'ye olan etkisi açıklanmıştır. 1991-2021 yılları arasında Türkiye'de gerçekleşen uluslararası göç hareketinin GDP, enflasyon oranları ve işsizlik oranları kapsamında Türkiye'ye olan etkisi ise Johansen Eşbütünleşme analizi ve VAR testi kullanılarak açıklanmıştır. Son bölümde ise genel bir değerlendirme yapılmış ve politika önerileri sunulmuştur.

1. BÖLÜM:

GÖÇ KAVRAMI, TANIMI VE TÜRLERİ

Bu bölümde göç kavramı, çeşitleri, amaçlarına göre göç tanımları, göçün sebep olduğu olumlu ve olumsuz etkileri açıklanacaktır.

1.1. Göç Olgusu

Göç, siyasal, toplumsal ya da ekonomik nedenlerle bireylerin ya da toplulukların bulundukları, oturdukları yerleşim yerini bırakarak başka bir yerleşim yerine ya da başka bir ülkeye gitme eylemidir (Türk Dil Kurumu (TDK), 2022). Göç, insanlık tarihi boyunca hemen hemen her toplumun karşı karşıya kaldığı bir olgudur. İnsanoğlunun tarihsel süreçte birçok anlamdaki değişimine büyük etki eden nedenlerden biri de şüphesiz ki göçtür. İnsanlık tarihi kadar kadim ve köklü bir geçmişe sahiptir. Tarih boyunca hemen hemen bütün toplumları gerek siyasal gerek sosyal gerekse ekonomik alanlarda etkilemiştir. En yalın ifadeyle “göç birbirinden farklı iki alan arasındaki yer değiştirme eylemi” olarak ifade edilebilir (Akıncı vd., 2015). Eski çağlardan beri göç hareketlerinin genel nedeni kıtlık, doğa olayları, mevsimsel değişiklikler, doğal afetler gibi olaylar iken günümüzde göç eylemlerinin nedeninin siyasi olaylar, kültürel değişiklikler, dinî farklılıklar, ekonomik ve sosyal etkenler olduğu görülmektedir (Varol & Gültekin, 2016, ss. 43-51).

Göç kavramı ile ilgili olarak literatürde birçok araştırmacı tarafından farklı tanımlamalar yapmışlardır. Ayrıca göç kavramını ele alan farklı alanlarda birçok çalışma bulunmaktadır. İnsan, mekân, yer değişimi, kültür gibi kavramlar üzerinden göç olgusu ile ilgili birçok farklı tanımlama yapmak mümkündür. Göçün tanımı yapılırken; “Göçün insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe dayandığı, neredeyse kainattaki bütün canlıları ve toplulukları etkileyen bir hareket olduğu, bireyin göç eden, alan değiştiren ve daimi bir hareketlilik içinde bulunduğu, bu hareketlerin bazen gönüllü olarak, bazen ise zorlu ve meşakkatli” bir yol olduğundan bahsedilmiştir. Bu tanımdan hareketle göçün bir yerden bir yere yapılan bir yer değişikliğinden ibaret olmadığı sonucuna varabiliriz. Yalçın (2004, s. 13) göçü tanımlarken; “Kültürel, dinî, siyasi, ekonomik, ekolojik veya bireysel nedenlerden ötürü, bir konumdan başka bir konuma yapılan geriye dönüş veya sürekli yerleşme amacı güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi” olarak

tanımlamıştır. Göç topluluklar arasında birtakım değişiklikler gösterebileceği gibi, bireysel anlamda da değişiklikler gösterebilmektedir. Aydın (2013, s. 103) göçün sosyolojik açısından tanımını yaparken; “Yaşam imkanları açısından sorunlu olan bir yerden, şartların daha kaliteli ve yeterli olduğu bir bölgeye hareket etme anlamına geldiği, bireyin sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi ve dinî bakımdan daha iyi olanaklar bulma arayışı olduğu” şeklinde tarif etmektedir Aydın göçün tanımını yaparken, bu kavramı daha genel bir bakış açısı ile ele almıştır. Dünyada birçok savaşın, çatışmanın ve anlaşmazlıkların oluşmasının sebebi, insanların sahip olamadıklarını da elde etme isteğinden kaynaklanmaktadır. Marshall göçü; “Kişi ya da toplulukların sembolik veya siyasî birtakım sınırların ötesine, yeni yaşam alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içeren bir olgu” şeklinde tanımlamıştır (1999, s. 685) Akkayan’a göre göç; “Bireylerin hayatlarının tamamını veya bir kısmını geçirmek için, tamamen veyahut belirli bir süre için bir yerleşim yerinden diğerine yapılan coğrafi yer değiştirme” hareketi olarak tanımlamaktadır (1979, s. 21).

Çakır’a göre göç, “bireyin hayatı boyunca rol oynayan dinamik bir olgudur” (Çakır, 2011, s. 209). Karpat ise göçü “Bulunduğu yerden, ulaşmak istenen yere yapılan bir hareket” olarak tanımlamıştır (2010, s. 71). Göç olgusunda, coğrafi bir yer değişikliğinden bahsedilebileceği gibi kültürel anlamda oluşan bir değişiklikten de bahsedilebilmektedir. Dolayısıyla; yukardaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere göçün farklı ifadeleri olsa da temel neden daha iyi yaşama fırsatı bulma hareketidir.

En basit ifadeyle göç, canlıların bir yerden farklı bir yere gerçekleştirdiği yer değiştirme eylemidir. Göç genel anlamda canlıların, özelde ise bireylerin hayatlarını idame ettirebilmek adına bulundukları yerden bir başka yere, ikamet etmek için yer değiştirme hareketidir. Her ne kadar göç denince akla genel anlamda bireyin bulunduğu yerden başka bir yere yapmış olduğu yer değiştirme hareketi gelmekte ise de göç yalnızca insanları kapsayan bir olgu olmayıp, bütün canlıları içine alan bir olgudur. Doğada bulunan bütün canlıların yaşamını devam ettirebilmesi adına önemli bir unsurdur. Doğal afetler, ekonomik yetersizlikler, siyasal ve sosyal sebeplerden dolayı, insanlar doğup büyüdükları coğrafyayı bırakıp, göç ettikleri bölgelerin sunmuş olduğu imkanlardan istifade ederek hayatlarını rahat ve huzurlu geçirebilmek adına göç etmektedirler.

Bazı farklı tanımlamalar haricinde göç ile ilgili yapılan genel tanımlamalar bize hemen hemen tüm yaklaşımlarda “*yer değiştirme*” olgusunun vurgulandığı

görülmektedir. Bu yer değiştirme, kimi zaman aynı şehir veya aynı mahalle içerisindeki yakın mesafelerde olabileceği gibi, şehirlerarası veya ülkeler arası uzun mesafeler arasında da gerçekleşebilmektedir (Yalçın, 2004, s. 13). Bu tanımlamalar içerisinde yer alan bir diğer ortak nokta ise kısa veya zamanlı, ülke sınırları içinde veya dışında hemen hemen gerçekleşen her yer değiştirme hareketinin temelinde birey vardır (Akan & Arslan, 2008, s. 3).

Bir bireyin hayata gözlerini açıp, büyüdüğü, benimsediği bir çevreyi terk edip, tanımadığı, bilmediği bir yere göç etmesi, hemen hemen hiçbir dönemde kolay alınabilecek bir karar olmamıştır. İnsanların yalnızca gündelik hayatlarının bir parçası olan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla g ettiklerini düşünmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. İnsanlar bu ihtiyaçları dışında güvenlik ihtiyacı nedeniyle de g ederler. İnsanlar, hayati bir tehlike oluşabileceği, ailesinin veya kendisinin onurunu zedeleyecek durumlar ortaya çıkabileceğini öngördüğünde, zulüm ve çatışmaların sıklıkla yaşandığı bölgelerden bireysel ya da topluluklar halinde bulundukları bölgeleri terk etmeye mecbur kalırlar.

G, birey ve toplum üzerinde derin ve kalıcı izler bırakan toplumsal bir durumdur. “G, kimi zaman bir ülkenin doğuşu ABD (Amerika Birleşik Devletleri), kimi zaman dünyanın kaderine etki eden bir olgu (Kavimler Göçü), kimi zaman da çatışmaların kaynağını (Filistin-İsrail) teşkil edebilmektedir. G, insan tacirleri ve kaçakçılar için ise ciddi bir gelir kapısı olabilmektedir” (Deniz & Etlan, 2009, s. 474).

Göçler farklı biçimlerde meydana gelmektedir. Günümüzde sıklıkla görülen g türleri ise, kırsaldan şehre, şehirden şehre ve şehirden kırsala olanlardır. Sanayi devriminden sonra gerçekleşen göçler modern anlamda şehirleri oluşturmuş, bu durum ise kırsaldan şehre olan g dalgalarının artmasına sebep olmuştur. Bu durum aynı zamanda bugünkü haliyle oluşan modern toplum yapısında oldukça etkili olmuştur.

Bu göçler ülke içinde ki bir şehirden başka bir şehre, kırsaldan şehre, ya da şehirden kırsala yapılıyorsa bu g türü “i güç” olarak adlandırılmakta, bulunduğu ülkenin dışında bir ülkeye yapılıyor ise bu g türü “dış güç” olarak adlandırılmaktadır.

İnsanları ge zorlayan birçok farklı etken bulunmaktadır. Bu etkenlerden en önemlisi de insanların yaşamış oldukları bölgede yeterli iş imkânlarının olmamasıdır. Nitekim insanlar yaşamış oldukları çevredeki iş imkânları ve işsizlik oranı ile g etmeyi

planladıkları çevredeki iş imkânlarını ve işsizlik oranlarını mukayese ederler (Tansel, 2012, s. 4).

Bireylerin genellikle yaşadıkları coğrafyayı terk etmek istememelerine rağmen, göç ettikleri yerlerde yeniden bir aidiyet oluşturma çabası içerisine girdikleri de görülmüştür. Bu yeniden aidiyet oluşturma çabası, geçmişin birikimi ile yeni ortama uyum sağlamak gibi temelde iki unsura dayanmaktadır (Akın, 2015, s. 322). Günümüzde insanlar sosyo-kültürel alanların yanı sıra ekonomi, eğitim-öğretim ve sağlık gibi alanlarda yaşayan bireylerin sahip oldukları imkanlar ile kendi imkanlarını rahat bir şekilde mukayese edebilmekte, bu durum ise göç etme arzusunun artmasında oldukça önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Gür & Ural, 2004, s. 24).

1.2. Göç Çeşitleri

Göç olgusuna ilişkin tanımlamaları çalışmanın ilk kısımlarında detaylı bir şekilde açıklamıştık. Bu tanımlardan yola çıkılarak, göçün birçok farklı nedeni ve çeşidi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda göç çeşitleri ile ilgili birçok tasnif bulunmaktadır.

1.2.1. İç Göçler

İç göç hareketleri, ülke sınırları içerisinde yapılan yer değiştirme hareketidir. Bu yer değiştirme hareketi devamlılık arz edebileceği gibi kısa süreli de gerçekleşebilmektedir. Gerçekleşen iç göçle birlikte göç alan yerin nüfusu artmaktayken, göç veren yerin nüfusu azalmaktadır (Koçak & Terzi, 2012, s. 169).

Tarım toplumlarının en önemli özelliği toprak ve toprağa adanmışlıktır. Tarım toplumlarında göç hareketliliğinin oluşabilmesi için öncelikli olarak bireyin topraktan ayrılma kararı alması gerekmektedir. Oluşan işsizlik, gelişen teknoloji ile makineleşme gibi tarımsal yapıdaki değişimler ise topraktan ayrılma-kopma noktasında oldukça etkili olmuştur. Şehrin sunmuş olduğu eğitim, sağlık, güvenlik, iş gücü, maddi imkanların fazlalığı, sosyal yaşam ve diğer faktörler kırsaldan şehre nüfusu çeken etkenlerden başlıcalarıdır. Türkiye’de meydana gelen şehirleşmelerin temelinde ise nüfus artışlarından ziyade kırsaldan şehirlere gerçekleşen iç göçler yer almaktadır (Koyuncu, 2011, s. 53).

Everett Lee, gerçekleşen göç hareketlerini itme-çekme kuramı adı altında inceler. İtme hareketi, kırsal kesimde karşılaşılan sorunların göçe sebep olmasıdır. Coğrafi konumda gerçekleşen plansız nüfus artışları, kan davaları, sosyal ve kültürel nedenler bu bölgelerde yaşayan nüfusu göçe iten faktörlerden bazılarıdır (Gürbüz, 2015, s. 211). Kırsal kesimde yaşamını sürdüren bir bireyin, akrabası veya tanıdığı birisi şehirde iyi şartlar altında yaşıyor ise şehrin kırsalda yaşayan birey için her zaman bir cezbedici yönü olmuştur (Koyuncu, 2011, s. 39). Bu da çekme hareketidir. Modern çağda iletişim ağlarının bir hayli gelişmesiyle, insanlar sahip oldukları koşullar ile göç etmek istediği bölgenin koşullarını rahatlıkla kıyaslayabilmektedir. Daha iyi imkanlara sahip bireylerle kendilerini mukayese edip, bu koşullardan istifade etme isteği bireyin göçü tercih etmesinde oldukça önemli bir etkidir.

Kırsal kesimden şehirlere göç eden insanlar açısından bulundukları coğrafyayı terk edip yeni bir coğrafyada ve yeni bir toplum içerisinde yaşama kararını alabilmek oldukça zor bir karardır. Çünkü bireyler alışık oldukları geleneksel bir yaşam tarzını bırakıp, ilişkilerin oldukça karmaşık olduğu bir topluluğun içerisinde yaşamaya başladıklarında adeta bir kültür şoku yaşamaktadırlar. Kırsal kesimden büyük şehirlere göç eden insanlar, kırsalda genellikle tarım ve hayvancılık gibi işlerle meşgul oldukları için, göç ettikleri şehirlerde iş bulma noktasında ciddi problemlerle karşı karşıya gelmektedirler. Bu durumda kırsalda yaşamış oldukları yoksulluk durumunun şehirlerde de devam etmesine neden olmaktadır (Erkan & Bağlı, 2005, s. 122). Ayrıca kırsal kesimdeki aile yapısındaki değişimlerde kente olan göçlerin artmasında önemli bir rol oynamaktadır. Aile yapılarının alışlagelmiş geniş aile yapısından bölünerek, çekirdek aile yapısına dönüşmesi, tarıma dayalı üretim alışkanlıklarında da değişiklikler meydana getirmiştir (Başel, 2006, s. 535). Alışlagelmiş aile yapısında, tarım alanında çalışacak birey sayısı yeterli iken, çekirdek aile olarak adlandırılan küçük aile yapısında bu birey sayısının yetersiz olduğu görülmektedir.

Göçe etki eden önemli etkenlerden birisi de şehir ve şehir yaşamının popüler hale gelmesidir. Türkiye’de 1950’li yıllardan beri kırsal bölgelerden yoğun bir şekilde şehirlere doğru gerçekleşen göç hareketleri, kırsal kesimin nüfusunu azaltmakta iken şehirlerin nüfusunu artırmıştır (Özensel, 2013, s. 13). Ayrıca medyada şehirlerin tüm avantajlı yönleri öne çıkartılıp kırsalda yaşayan bireylerin ilgisini çekebilmekte ve şehir tüm kaygıların gidericisi olarak lanse edilmektedir. Kırsaldan şehre göç edenlerin

karşılaştıkları en önemli problemlerden birisi de alışlagelmiş üretim ilişkilerinin değişerek, tamamen farklı üretim ilişkileri içerisinde kendilerini bulmalarıdır. Bu durum ise onların tüm geleneksel yaşam modelini baştan başa yeniden oluşturmaları için başlı başına yeterli bir etkidir (Öztürk & Altuntepe, 2008, s. 1593). İnsanlar geleneksel tarım ile uğraşmalarından dolayı şehirde vasıflı bir birey olarak yapabilecekleri bir iş gücü olmayınca şehre uyum sağlama noktasında oldukça ciddi zorluklar yaşamaktadır.

Göç bir coğrafyaya veya o coğrafyada yaşamakta olan bir topluluğa has bir durum değildir. Bireyin bulunduğu hemen hemen her yerde göç neredeyse kaçınılmaz bir durumdur. Göç hareketlerinin gerçekleşmesine neden olan etkenler dünyanın büyük bir çoğunluğunda büyük benzerlikler göstermektedir. Kimilerine göre göç “modern (çağdaş) olmanın koşulu” iken kimilerine göre “alışlagelmiş hayat tarzının zarara uğraması”, “kırsaldan gerçekleşen göç hareketleri nedeniyle şehir kültürünün yozlaşması”, “kültürler arasına sıkışıp, ne kırsal kesimin ne de şehrin insanı olma” şeklinde değerlendirilmektedir. Kırsaldan şehirlere gerçekleşen göç hareketleri neticesinde alışlagelmiş ve modern karışımı karmaşık bir toplum yapısı oluştuğunu belirten görüşlerde mevcuttur (Sevinç vd., 2018, s. 76). Kırsala has gelenek ve görenekler ile yetişmiş bireylerin, şehir hayatına entegre olmaları hiç de kolay olmamaktadır.

İç göçler sonucunda ülke içindeki nüfus dengesiz olarak dağılmaktadır. Bu nedenle göçlerin özellikle belli merkezler üzerinde yoğunlaşması bu yerleşim yerlerinde bir süre sonra bir doygunluğa ulaşmasına sebep olmakta ve bunun neticesinde bu merkezlerin yakın çevrelerinde de ciddi göç hareketleri meydana gelmektedir (Demir, 1997, s. 85). İç göçler sonucunda nüfus dengesiz dağıldığı için yatırımlar da dengesiz olarak dağılmaktadır. Göçlerin belirli şehirlere yapılması sonucunda barınma ve gecekondulaşma gibi sorunları da beraberinde getirmiştir.

1.2.1.1. Geçici Göçler - Sürekli Göçler

Geçici göç, değişik nedenlerle göç eden insanların, göç ettikleri yere ömür boyu yerleşmek amacıyla değil de belli bir dönem yaşadktan sonra geri dönme düşüncesiyle gerçekleştirdikleri göç hareketleri olarak tanımlanmaktadır (Küyük, 2011, s. 29). Geçici göçlerin kapsamına mevsimlik göçler, başka ülkelere eğitim amaçlı giden öğrencileri ve askerleri kapsamaktadır. Kişiler bu göç sürecinde tahmini olarak ne kadar kalacaklarını öngörmektedirler (Bayraklı, 2007, s. 20).

Sürekli göç, kişilerin farklı sebeplerden dolayı yaşadıkları yeri terk ederek başka bir yere yaşamının geri kalanını sürdürmek için göç etmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürekli göçün gerçekleşmesi için insanların göç ettikleri yere temelli yerleşmek üzere gitmeleri gerekmektedir. Sürekli göçler genellikle geçici göçler sonucunda ortaya çıkan bir süreç olmaktadır. Kişilerin geçici olarak göç ettiği bir yerde daha iyi yaşam şartları ortaya çıkmasından dolayı bu yerlerde kalıcı olarak yaşamlarını sürdürmeyi düşünmektedir.

1.2.1.2. Zorunlu ve Gönüllü Göçler

Bireylerin ikamet ettikleri yerleri, siyasi gerginlik, çatışma ya da doğal felaketler sebebiyle istem dışı olarak terk etmek zorunda kalmaları zorunlu göç olarak tanımlanmaktadır. Bir devletin sınırları içerisinde bulunan kişilerin ya da grupların kendi düzenli ikametlerinden bir devlet politikası olarak uzaklaştırılmaları ve gönüllü olmadıkları şekilde transfer edilmeleri olarak da zorunlu göç tanımı yapılabilmektedir (Çiçekli, 2009, s. 75).

Gönüllü göçte ise etkili olan faktör, bireyin kendi istek ve arzu ile herhangi bir baskıya maruz kalmadan başka bir yere göç etme kararı verebilmesi olarak tanımlanmaktadır. Yani insanların ekonomik gerekçelerle, hayatında değişiklik yapma arzusuyla ya da geleceğine yönelik yaptığı planları hayata geçirebilmek amacıyla gerçekleştirdiği kişisel isteklerinin neticesinde ortaya çıkan nüfus hareketleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Küyük, 2011, s. 39). Bu göç sürecinde kişilerin veya aile fertlerinden birinin başka bir yere göç etmesiyle daha iyi şartlarda yaşaması diğer aile bireylerini veya akrabalarını da göç etme konusunda daha kolay teşvik etmektedir (Özyakışır, 2013, s. 14).

Gönüllü göçler, genel itibariyle ekonomik sebepler ve hayat şartlarını iyileştirmek için yapılırken, zorunlu göçler devletlerin zorlaması ve aralarında anlaşmasıyla yapılmaktadır. Zorunlu göçe maruz kalan insanlar tamamen ani bir kararın verilmesi sonucu göç sürecini hazırlanmadan gerçekleştirmektedirler. Tabi bir diğer sorun ise zorunlu göç ile tüm malvarlıkları geride kalmakta ve gidecekleri yerde de güvencesiz durumda olacakları gerçeğiyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Göç hareketinin bir başka tarafı ise göç, seçkinler için hareketli, kozmopolit bir yaklaşımken, geri kalanlar için engeller, sömürü ve kontroller dünyasıdır. Uzun vadede

işgücü kaybı ya da düşük ücretlere rağmen göç eden kesimin bu sömürüye dayandıkları görülmektedir (Castles, 2011, ss. 311-324).

1.2.2. Dış Göçler

Günümüz dünyasında teknolojik haberleşme ve iletişim ağlarının gelişmesiyle, yoksul ülkelerde ve zor şartlar altında yaşamakta olan bireyler, refah seviyesinin yüksek olduğu ülkelerin sosyal ve ekonomik imkânlarından rahatlıkla haberdar olabilmekte, bu imkânlardan istifade edebilmek, refah düzeyinin yüksek olduğu ülkelerde yaşayabilmek amacıyla gelişmiş olan ülkelere kalıcı veya geçici göçler gerçekleştirebilmektedirler.

Dünyada bu göçlere sebep olan bazı dönemler vardır. Rönesans, sanayi devrimi, serbest pazar piyasalarının ortaya çıkması, modern eğitim ve teknolojik gelişmeler gibi süreçler göç hareketlerini hızlandırırlar (Wickramasinghe & Wimalaratana, 2016, ss. 15-32).

Birleşmiş Milletler (BM), uluslararası göçü altı farklı kategoride ele almaktadır (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2019);

- i. *Sürekli yerleşikler*: Daimî olarak yerleşmek amacıyla göç etmiş ve bu konuda gerekli şartları yerine getirmiş kişiler,
- ii. *Sürekli sözleşmeli işçiler*: Belirli bir süreliğine, belli bir sözleşme bağlamında, daha çok hizmet sektörü ya da beden işçisi olarak çalışmak için göç gerçekleştiren kişiler,
- iii. *Sürekli profesyonel çalışanlar*: Belirli bir süre kapsamında, uzman kişilerin gerçekleştirdiği geçici göçler,
- iv. *Gizli veya yasadışı çalışanlar*: Genellikle kaçak ve düzensiz göçmenler,
- v. *Sığınmacılar*: Üçüncü bir ülkeye gitmek için bekleyen göçmenler,
- vi. *Mülteciler*: Bir başka yere ya da ülkeye sığınan kişiler. 1951 Cenevre Antlaşmasına göre güvence altına alınmışlardır.

1970’li yıllardan günümüze gerçekleşen uluslararası göç hareketleri ele alındığında, bu göç hareketlerinin genellikle çevre ülkelerden merkezde bulunan gelişmiş ülkelere gerçekleşen göç hareketleri olduğu görülmektedir. 1970 yılında dünya nüfusu 3,7 milyar iken, uluslararası göçmenlerin sayısı 84 milyon idi (Deniz, 2014, s. 182). 2018

yılı itibariyle dünya nüfusu yaklaşık olarak 7,6 milyar kişi iken, bu nüfusun 258 milyonu uluslararası göçmenlerden oluşmaktadır. Bu göçmen nüfusunun yalnızca %10'luk bir kısmını, yani yaklaşık olarak 26 milyonluk bölümünü sığınmacı ve mülteci nüfusu oluşturmakta iken, bu nüfusun yaklaşık %84'lük kısmı olan 22 milyonluk nüfusa ise düşük ve orta gelire sahip ülkelerin ev ülkeler ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Öte yandan 2000-2015 yılları arasında gerçekleşen göçlerin Kuzey Amerika nüfusunun %42 oranında, Okyanusya nüfusunun ise %31 oranında artmasına neden olduğu görülmektedir.

Kanada ve ABD gibi ülkelerden sonra Avrupa'da çokça göç almaktadır. Berlin, Londra, Paris gibi şehirlerin %50'sini göçmen nüfusu oluşturmaktadır. Bu şehirler genellikle iş göçü, sığınmacı ve aile göçmeni almaktadır (Scholten & Nispen, 2015, ss. 1-99).

1.3. Amaçlarına Göre Göç Tanımları

Göç hareketine sebep olan etkenler doğrultusunda bu hareketi gerçekleştiren insanlara da farklı statüler verilir. Amaçlarına göre göçü gerçekleştirenlere mülteci, göçmen ve sığınmacı denir.

1.3.1. Mülteci Kavramı

I. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan siyasi fikir ve düşünce ayrılıkları nedeniyle bir hayli kişi ülkesini terk etmek zorunda kalmış, bu durum ise mülteciler sorunu olarak adlandırılmış ve milletlerarası bir sorun haline gelmiştir. (Ergüven& Özturanlı, 2013, s. 1015). Bu nedenle Milletler Cemiyeti 1921 yılında Norveç asıllı bir kâşif olan Nansen başkanlığında amacı Ermeni ve Beyaz Rus asıllı mültecilerin içinde bulundukları durumu hukukî teminat altına almak olan bir yüksek komiserlik kurmuştur. Cenevre'de 12 Mayıs 1926 ve 30 Haziran 1928 tarihinde Rus ve Ermeni mülteciler hakkında iki sözleşme imzalanmış, bu sözleşmeleri 28 Kasım 1933 tarihinde Mültecilerin Milletlerarası Statülerine dair imzalanan anlaşma takip etmiştir. İmzalanan bu anlaşmalar ve çalışmalar neticesinde Rus ve Ermeni mültecilerin ikamet izni elde etmelerinin yanı sıra seyahat edebilmeleri için "Nansen Pasaportu" olarak adlandırılan bir pasaport almaları da sağlanmıştır (Bozdağlıoğlu, 2014).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra insan haklarına ilişkin ihlaller, neredeyse tüm dünya genelinde yoğun göç hareketliliğine neden olmuş ve mülteci hukukunun BM gündemine dahil edilmesine ve hemen akabinde 1947 yılında Milletlerarası Mülteciler Teşkilatı'nın kurulmasına, ayrıca 1951 yılında Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme'nin imzalanmasına sebep olmuştur (Ergüven & Özturanlı, 2013, s. 1008).

Mülteci, genel anlamıyla “birtakım nedenlerden ötürü ikametini terk etmeye zorlanan ve kaçmak zorunda kalan kişi” olarak ifade edilse de uluslararası anlamıyla “birtakım nedenlerden ötürü kendisini bağlı olduğu ülkesinin veya milliyetine mensup olduğu ülkenin dışında bulan yabancı” olarak tanımlanmaktadır (Odman, 1995, s. 9). Odman, mülteci kavramını açıklarken beş temel esas üzerinde durmaktadır. Bunlar; ırk, milliyet, din, mensubiyet ve siyasi görüştür. Nitekim birey bunlardan herhangi birisi nedeniyle zulme uğruyor ve herhangi bir çözüm üretilmiyor, bu durumda can güvenliği noktasında endişe yaratıyor ise, bu durumda geçerli bir korkudan bahsedilebilir. İşte birey bu durumda başka bir ülkeye sığınma talebini gerçekleştirebilir.

1.3.1.1. Cenevre Antlaşması ve Cartegana Bildirisi

Birleşmiş Milletler Mülteciler Teşkilatı I. Dünya Savaşı ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında vatanından ayrılmak zorunda kalanlara Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna bağlı Mülteciler Yüksek Komiserliği açmıştır. Bu komiserliğe girecek olanların tanımı şu şekildedir: “1 Ocak 1951 tarihinden önce vatanından ayrılmak zorunda kalan ve oraya geri dönemeyecek durumda olanlar mülteci sayılacaktır.” denmiştir. 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de konferans toplanmış ve mültecilerin hukuki durumuna dair sözleşme imzalanmıştır (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, 1951). Türkiye 1961 yılında Cenevre Sözleşmesi’ni imzalarken birtakım çekinceler koyarak bu sözleşmeye imza atmıştır. Türkiye’nin çekinceler koyduğu konular ise 12/05/1926 tarihindeki Rus – Ermeni mülteciler ile alakalı olan anlaşma ile 30/06/1928 tarihli Suriye – Asur / Keldani gibi mültecilerle alakalı olan anlaşmaları kabul etmediğini bildirmiş, akabinde de “Avrupa’da vuku bulan eylemler sonucu” şeklinde bir ibare eklemek suretiyle coğrafi bir çekince koyarak sözleşmeyi onaylamıştır (Taştan, 2013, s. 19). Türkiye’nin de imzaladığı Cenevre Sözleşmesi, 4 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiş ve “Mültecilerin Statüsüne Dair Protokol”ü kabul edilmiştir. 1984 yılında yayınlanan Cartagena Bildirisi’nde, “geniş kitlelere yayılmış şiddet eylemleri, dış saldırılar, iç çatışmalardan kaynaklı olarak gelişen olaylar, insan haklarına ilişkin ihlaller,

bozulan kamu düzeni neticesinde hayatı, özgürlüğü ve güvenliği tehdit altında bulunan ve belirtilen nedenlerden ötürü ülkesini terk etmek zorunda kalan kişiler” mülteci sayılmıştır (The UN Refugee Agency, 1984). Cartagena Bildirisi bir yandan Cenevre Sözleşmesi’ndeki mülteci tanımını kabul ederken, diğer yandan bu tanıma daha da genişletmiş ve yeni şartlar eklemiştir.

1.3.2. Göçmen Kavramı

Bir takım siyasi, ekonomik, sosyolojik, kültürel, dinî ve buna benzer birtakım nedenlerle başka bir ülkeye yerleşmek için bulunduğu ülkeyi terk eden kişilere göçmen denilmektedir (Asar, 2004, s. 236). Göçmenlerin uluslararası koruma alanına dâhil edilmemiş olmaları nedeniyle ülkelerin göçmenlerin kabulüne ilişkin birbirinden farklı kabul şartları vardır. Göçmenler her ne kadar vatandaşı oldukları ülkeyi terk edip farklı bir ülkeye göç etmiş olsalar dahi, gittikleri ülkede dahi vatandaşı bulundukları ülke korumasında olurlar. Aynı zamanda göçmenler statüleri gereği mültecilere tanınan haklardan faydalanamamaktadırlar. Bu ise mültecilikte zorunlu bir eylem söz konusu iken, göçmenlikte gönüllü bir yer değiştirme durumu söz konusudur.

Tablo 1. 2020 Yılı Ülkelerin Toplam Nüfus, Göçmen Nüfusu, Toplam Nüfus İçindeki Göçmen Payı

	Toplam Nüfus	Göçmen Nüfusu	Toplam Nüfus İçindeki Göçmen Payı
USA	331.003.000	50.663.000	%15,3
Almanya	83.784.000	15.762.000	%18,8
Suudi Arabistan	34.814.000	13.455.000	%36,6
Rusya	478.934.000	11.637.000	%8
İngiltere	67.886.000	9.360.000	%13,8
Birleşik Arap Emirlikleri	9.890.000	8.716.000	%88,1
Fransa	65.274.000	8.525.000	%13,1
Kanada	37.742.000	8.049.000	%21,3
Avustralya	25.500.000	7.686.000	%30,1
İspanya	46.755.000	6.842.000	%14,6
İtalya	60.462.000	6.387.000	%10,6
Türkiye	84.339.000	6.053.000	%7,2
Ukrayna	43.734.000	4.997.000	%11,4
Hindistan	1.380.004.000	4.879.000	%0,4
Kazakistan	18.777.000	3.732.000	%19,9
Tayland	69.800.000	3.632.000	%5,2
Malezya	32.366.000	3.477.000	%10,7
Ürdün	10.203.000	3.458.000	%33,9
Pakistan	220.892.000	3.277.000	%1,5

Kaynak: Migration Policy Institute. (<https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/charts/top-25-destinations-international-migrants?width=1000>)

Tablo 1’de 2020 yılı toplam nüfusu 9.890.000 olan Birleşik Arap Emirlikleri içerisinde ki toplam göçmen nüfus 8.716.000 kişidir. Birleşik Arap Emirlikleri diğer ülkelere kıyasla toplam nüfus içerisinde göçmen payı %88,1 ile en çok göç alan ülkedir. Özellikle Dubai, Katar, Bahreyn, Kuveyt gibi yaşam standartları yüksek olan ülkeler ve çalışma koşulları zor olsa da ekonomik anlamda gelişmeye devam eden yapısından dolayı büyük ölçüde aktif iş gücü aldıkları için nüfusa oranla göçmen oranı fazladır (Özoral, 2018, s. 512). Suudi Arabistan’da 2020 yılında göçün nüfusa oranı %36,6’dır. Suudi Arabistan petrol gücüne sahip sermaye zengini bir ülkedir ve mevcut iş gücü açığını kapatmak için yabancı işgücü talebi yüksektir. 1975’te %43’lük göçmen işgücü varken son yıllarda bu oran %65’e kadar çıkmıştır (Doğandor & Yüceşahin, 2019, s. 337).

Türkiye’nin 2020 yılı toplam nüfus içinde ki göçmen payı ise %7,2’dir. Türkiye’ye gelen göçmen sayısı 6.053.000 kişidir. Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Ürdün gibi ülkelerin nüfusa göre göçmen oranı az olsa da Hindistan, Pakistan, Tayland gibi ülkelere göre göçmen nüfusu fazladır.

1.3.3. Sığınma ve Sığınmacı Kavramları

Tarih boyunca gerçekleşen savaşlar, çatışmalar ve krizler birçok insanın mağdur olmasına ve zulüm görmesine neden olmuştur. Yaşanan mağduriyet ve zulümlerin, hak ve özgürlük ihlallerinin ve insanlık onuruna yönelik tehditlerin sonlandırabilmesi bir zaruret haline gelmiştir. Bu nedenle BM tarafından 10 Aralık 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kabul edilmiştir. Bildirgede “Sürekli baskı altında tutulan bireylerin başka ülkelere sığınma ve kabul edilme hakkı bulunduğu” açıkça belirtilmiştir. Ancak devletlerin bildirgenin bu maddesine karşı çekinceli yaklaşması, sığınmacıların statüsünde belirsizliğe neden olmuştur (Dost, 2014, s. 28).

Sığınmacı ile mülteci kavramları her ne kadar birbirinden farklı kavramlar ise de aynı kavramlarmış gibi değerlendirilmektedir. Bunun nedeni ise, köken itibarıyla Arapçadan türemiş olan iltica kelimesinden türemesidir. İltica kelimesi sığınma anlamını taşıırken, türetilmiş olan multaci kelimesi “kaçan, iltica eden” anlamına gelmektedir. Her ne sebeple olursa olsun bireyin veya toplulukların ülkesini terk etmesi halinde, tamamının mülteci olarak değerlendirileceği şeklinde yanlış bir değerlendirme bulunmaktadır. Oysa ki bireyler kimi zaman yaşadıkları ülke sınırları içerisinde devlet yöneticileri tarafından baskıya uğrama, zulüm ve ayrımcılığa tabi tutulma gibi bir durum ile karşı karşıya

kalabilmektedir. Bu durum bireyde başka bir ülkeye kaçma isteği oluşturmakta ve birey başka bir ülkeden sığınma talebinde bulunmak zorundadır. Buradan yola çıkarak sığınmacı “Mülteci olarak başka bir ülke tarafından kabul edilmek istenen, kabul bekleyen kişi” olarak adlandırılmaktadır. Zira BM sığınmacı tanımını yaparken de bu durum üzerinde durmakta ve mültecilik talebi henüz kabul edilmemiş kişi olarak nitelendirmektedir (Ergüven & Özturanlı, 2013, s. 1008).

Sığınma genel olarak “ülkesel” veya “diplomatik” olmak üzere iki şekilde gerçekleşir. Bireyin doğrudan sığınma talep etmesine “ülkesel sığınma” denmektedir. Burada önemli olan nokta ise, bireyin talep ettiği sığınma talebine ilişkin değerlendirmeyi yapacak olan devletin vereceği karardır. Bireyi sığınmacı olarak kabul edip etmemek başvurduğu ülke devletin takdir yetkisine bağlıdır. Diplomatik sığınmada ise durum farklıdır. Sığınmacı yaşadığı ülkedeki yabancı diplomasi temsilciliğine başvurması gibi bir durum söz konusudur. Bu gibi durumlarda devletlerin ulusal egemenliklerine aykırılık oluşabileceği değerlendirmesi yaparak diplomatik sığınma talebini tanımaması gibi bir durumu ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca bir devletin farklı bir ülkede bulunan diplomasi temsilciliğine sığınmış olan bir kişiyi, kaçtığı devlete teslim etmesi gibi bir yükümlülüğü de söz konusu değildir (Pazarcı, 1989, s. 171).

1.4. Göçe Neden Olan Etkenler

Göçler ne sebeple gerçekleşirse gerçekleşsin, temelini birey ve toplumun yaşadıkları bölgenin olumsuz etkilerinden kurtulma ve göç edilmek istenilen yerin sunmuş olduğu imkânlardan istifade etme isteği oluşturmaktadır. Bu nedenle bireylerin göç faaliyetlerine birçok farklı etken doğrudan etki etmektedir. Ancak bunların içerisinde en önemli etkenleri ekonomik etkenler, siyasî nedenler, savaşlar, terör ve şiddet eylemleri olarak sınıflandırmak mümkündür. Tarihsel süreç içerisinde belirtilen bu etkenlerden dolayı birey veya topluluklar halinde göç hareketleri yaşanmış ve günümüzde bu göç hareketleri devam etmektedir. Göç hareketlerinin en sık yaşandığı ülkeler ise genellikle gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerdir. Bu ülkelerdeki iş imkânlarının azlığı ve bu imkânsızlıkların beraberinde getirdiği ekonomik sorunlar, sosyal ve kültürel alanların yetersizliği gibi nedenler bu ülkelerdeki göç oranını arttırmaktadır. Göç hareketlerini aşağıdaki başlıklar halinde ele almak mümkündür.

1.4.1. Ekonomik Etkenler

Tarihsel süreçte göç vermenin veya göç almanın yaşanılan zaman olayları ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. I. Dünya Savaşı'nın akabindeki dönemde Türkiye'nin vermiş olduğu göçlerin temelini ekonomik etkenler oluştururken, Türkiye'nin almış olduğu göçlerde ise etnik köken, ulusalcılık gibi temeli olan soydaş göçleri oluşturmaktadır (Özdemir, 2007).

Parasız ve Bildirici (2002, s. 144) bu durumu açıklarken “Göç kararının temelinde, net gelirden yaşam boyu faydada artış beklentisi vardır” şeklinde açıklarken, Kutlu (1991, ss. 6-8) ise nüfus hareketlerinin temelini, göç veren ülkelerdeki olumsuz faktörler kadar, göç alan ülkelerdeki olumlu faktörlere bağlamaktadır.

Göç hareketleri, aynı zamanda birey için birçok maliyeti beraberinde getirmektedir. Sahip olduğu işini kaybetmiş olmak, ulaştırma için harcanan masraflar, yeni bir iş bulana kadar katlanmak zorunda olduğu maddî maliyetlerin yanında, farklı kültürel değerlere, farklı bir toplum yapısına adapte olma, o ülkede konuşulan dili öğrenme gibi manevi zorlukları da beraberinde getirmektedir (Çağlayan, 2006).

Çalışan bireylere yeterli iş imkânı ve bu iş karşılığı yüksek ücretler sunan ve bu yönü ile bireylerin dikkatini cezbeden ülkeler, alınan göç kararlarında önemli bir etken oluşturmakta ve çoğunlukta ilk tercih edilen ülke olmaktadır (Güllüoğlu, 2012, s. 53).

Terk ettikleri mekanlardaki olumsuz koşullara artı olarak göç alan yerlerin çekici unsurları bu kararları etkiler. Göç edilen yerde uygulanan politikalar ve enstitü programları göç hareketine sebep olur. Uzun vadede yaşamlarını değiştirmek isteyen bireyler bu programların çekici gücüne kapılırlar. Siyasilerin aldığı kararlar çerçevesinde uygulanan politikalardan biride kira sübvansiyonlarıdır (Clark, 2020).

1.4.2. Siyasal ve Sosyal Etkenleri

Çalışmanın başından beri belirttiğimiz üzere bireyleri göçe zorlayan nedenler arasında bireyin arzu ettiği kaliteli yaşam şartları, elde edebileceği maddi imkânlar gibi ekonomik nedenler haricinde ülke içerisindeki ayrımcılığa maruz kalma, rejimlerde meydana gelen değişiklikler, siyasi istikrarsızlık gibi sosyal faktörlerinde göç hareketlerinde önemli bir rolü bulunmaktadır (Kutlu, 1991).

Donanımlı bireylerin de bir takım siyasi baskılar ve savaşlar nedeniyle donanımlı göçe zorlandıkları görülmektedir. Zira 1940–1945 tarihleri arasında, Nazilerin Yahudilere uygulamış olduğu siyasi baskılar nedeniyle birçok Yahudi bilim adamı Avrupa’dan kaçmak zorunda kalmıştır. Bu durum 1990 sonrasında da görülmektedir. Sovyetler Birliği’nin parçalanması nedeniyle iç savaşlar başlamış ve bunun sonucunda bilim adamlarının büyük bir çoğunluğu ülkelerini terk edip kaçmak zorunda kalmışlardır (Kaya, 2003, s. 124).

Mülteci konumundaki korumaya muhtaç bireyler, çoğu zaman şiddete karşı korumasız ve saldırıya açık bir hedef halinde bulunmaktadırlar. Etnik temizlik olarak adlandırılan hareketlerde, mülteci aileleri göç hareketine zorlayan ve korkutucu düzeyde sıklıkla kullanılan unsurlardan bir tanesi de tecavüzdür. Dünya üzerinde sayısı milyonlarla ifade edilebilecek düzeyde insanların ülkelerini yasal veya yasal olmayan yollarla terk ederek farklı ülkelere gerçekleştirdikleri göç hareketleri uluslararası boyutta ciddi bir sorundur (Bayraklı, 2007, s. 30).

1.4.3. Demografik Etkenleri

Az gelişmiş ülkelerin demografik özelliklerinin en belirleyici etkeni, nüfus artışının sürekli ve fazla olmasıdır. Doğum ve ölüm oranı ile dış göç oranları nüfusun büyüklüğü ve artış hızını belirlemektedir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) ülkeleri ve gelişmiş ülkelerde doğum oranının düşük olması, nüfus artış hızının da düşük olmasına neden olmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Doğum oranlarının yüksek olması aktif olmayan nüfusun genişlemesine ve bağımlılık oranının artmasına neden olmaktadır.

Gelişmiş ülkelerdeki çalışabilir nüfusun az ve yetersiz olması, çalışan ücretlerinin artmasına, ücretlerdeki bu artışın fiyatlara yansıtılamaması (uluslararası rekabet nedeniyle) da firma kârlarının düşmesine neden olmuştur. İşçi ücretlerinin firma maliyetlerini artırıcı etkisi kârlardaki düşüş ile birleşince gelişmiş ülkelerin işgücü açıkları yabancı işçi alımlarıyla kapatılmaya çalışılmıştır (Bayraklı, 2007, s. 32).

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin dış göç vermelerinin temel sebepleri; düşük ücretler, işsizlik ve iş bulamama kaygısıdır. Bu nedenle, göçün yönü öncelikle kırdan kente doğru olmuş, sonra da dış göç gündeme gelmiştir.

1.4.4. Kültürel Etkenleri

Kültür, bir kişi ya da grubun belli bir süre içinde öğrenmiş olduğu şeylerin toplamıdır. Kültür kavramı Latince'den dilimize geçmiş olan bu kavramın orijinal dildeki kullanımı, bakmak ve yetiştirmektir. Günümüzde ise, sanat, üretim, eğitim gibi pek çok etmeni içinde barındırmaktadır. Kültür sayesinde toplumlar hayatta kalmaya yönelik karşılaştıkları sorunları çözerler. Kültür esasında bir öğrenme sürecidir (Türkkahraman & Tutar, 2009).

Kültür birden çok bilimin ilgi alanına girmektedir. Bu sebeple günümüze kadar farklı bilim disiplinlerinde pek çok tanım yapılmıştır. Pek çok araştırma kültürün sonradan toplum tarafından öğrenilen bir olgudur (Oğuz, 2011). Bir başka tanıma göre ise, kültür kişinin doğumu ile başlayıp, aile, okul arkadaşlar ile devam eden, kişileri birbirinden ayırmaya yarayan öğrenme sürecidir.

Kültür, örgütsel davranışı etkileyen bir norm, tutum ve inançların toplamıdır. Tanımlardan da görüleceği üzere kültür kavramı oldukça geniş bir alana sahiptir. Kişilerin kültür oluşumları doğumları ile başlamakta olup, gelişimi bireyin gelişimi ile paralel şekilde ilerlemektedir. Yani insanlar doğduklarında aileleri ile başlayan bu süreç ilerleyen yaşlarda, okul, arkadaşlar, iş arkadaşları ve sosyal etmenler ile devam etmektedir. Kısaca kültür insanlığın olduğu her yerdedir.

Kültür geçmişten günümüze aktararak gelmektedir. Başka bir söylem ile, nesilden nesille aktararak gelen kültür, kişinin kendi bireysel çabası ile geliştirilmektedir. Toplumlar arasındaki sınıflandırmalar genellikle kültür tabanlı olmuştur. Toplumlar arasında bulunan kültür farklılıkları onlara birtakım sıfatlar vermiştir.

Kişilerin içinde bulundukları toplumun değerleri, kültürü ile bir çatışma yaşamaları onlar göçe itebilmektedir. Kültürel çeşitliliğin yol açmış olduğu siyasi istikrarsızlık belli bir kültüre ilişkin aidiyetin kişilerin ülkelerinden uzaklaşmasına sebep olabilmektedir. Etnik sorunlar veya savaşlar sonrasında başlangıçta ayrılmış olan etnik gruplar aynı ortamda yaşamaktan yana zorluk çekebilir. Farklı bir anlatım ile aynı coğrafyada yaşayan farklı kültürlerin çatışması beraberinde göçü getirebilmektedir (Alakuş, 2004).

1.4.5. Dini Etkenler

Dini güdüler nedeni ile yapılan glere günümüzde oldukça sıklıkla karşılaşılmaktadır. 1492 senesinde Yahudi ve Müslümanlar İspanya'dan çıkarılmıştır. Zorunlu bir güç olan bu uygulamanın temelinde dini farklılıklar yer almaktadır. İlgili dönemde padişah olan II. Beyazıt bu kişilerin Osmanlı'ya girmesine izin vermiş ve daha barışıl bir politika izlemiştir. Benzer şekilde 1514 senesinde yapılan aldırın Seferi sonrasında şii olan ve şah tarafında olan büyük yeti Türk Aşireti İran topraklarına göç etmiştir (Karpat, 2010, s. 69).

Kısaca kişiler dini fikirlerine daha uygun olan topraklarda yaşamak istemektedir. Bir ülkede kendi dini ritüellerini yerine getiremeyenler daha serbest yaşayabilecekleri topraklara gitmek isteyebildiler. Dini g her zaman baskı ya da anlaşmazlıktan kaynaklanmamaktadır. Dini vazifelerini yerine getirmek için geçici süre ile yapılmış hareketlerde g kapsamında değerlendirilebilir. Kısaca rneklememiz gerekir ise Müslümanların Hac ziyaretleri bu kapsamda değerlendirilebilir (Karpat, 2010, s. 70).

1.4.6. Gn Diğer Etkenleri

Yukarıda sayılmış olan ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve dini sebeplerden başka pek çok unsur g kavramı üzerinde etkilidir. Bunlardan bir tanesi etnik çatışmalardır. Etnik kimliğin konusu, bireylerin kimlikleri ile ilgili olup, yalnızca var oluşu değil kolektivitelerle anlam kazanmaktadır. Farklı bir anlatım ile, kişiler kendilerini aynı yahut benzeri bir kimlik taşıyan ve diğerleri de kapsayan etnik gruplara ait olarak görebilir.

Etnik toplulukların oluşumunda devlet, politikalar ve yerli halk etkilidir. Genellikle, çoğunluktan farklı bir dine, millete ya da fikre sahip olanlar farklı bir grup olarak toplum tarafından algılanmaktadır. Bu farklılıklar gruplar arasında ki çatışmayı tetikleyebilmekte ve g ihtimalini kuvvetlendirebilmektedir (elik, 2013).

Ge neden olan bir diğer unsur ise doğal sebeplerdir. Bir yerde deprem, sel, erozyon gibi doğal afetlerin olması o bölgede yaşayan insanların hayatlarını tehlikeye atmaktadır. Bu sebeple insanlar daha güvenli alanlara g etmektedir. Bunun en somut rneği Türkiye'de yaşanmış olan 99 depremidir. İlgili tarihte Marmara Bölgesinde yaşanmış olan depremde depremzedeler ülkenin farklı coğrafyalarına taşınmıştır.

Öte yandan çevresel etkenler nedeniyle milyonlarca insanın göç etmek zorunda kaldığı görülmektedir. Özellikle son zamanlarda dünyayı etkisine alan ve birçok doğa olayında önemli değişimlere yol açan küresel ısınma faktörü de bu çevresel etkenler arasında yer almaktadır. BM uzmanları bu duruma dikkat çekerek toprak verimindeki azalma, oluşan kuraklık, ormanların yok olması ve diğer olumsuzluklar göz önüne alındığında kısa vadede 50 milyona yakın insanın göç etmek zorunda kalabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca deniz seviyesinin yükselmesi, çöllerin genişleyerek daha alanlara yayılması, yağışların artmasına neden olan olumsuz hava koşulları nedeniyle yüz milyonlarca insanın bu durumdan etkilenebileceğini belirtmişlerdir (Bayraklı, 2007, s. 33).

Bu nedenler dışında teknolojik gelişmeler, eğitim sistemi, çevresel etkenler ve ticaret gibi etkenlerin de bireylerin göç kararı almalarında doğrudan etkileri olduğu görülmektedir. Ülkelerin eğitim sistemlerindeki farklılıklarda göç hareketlerine doğrudan etki eden etkenler arasında yer almaktadır. Göç veren ülkelerdeki eğitim harcamalarının yetersiz olması neticesinde toplumun bir kısmının eğitim düzeyinin yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu durum ise yeterli eğitim alan birey ile yetersiz eğitim alan birey arasında fırsat eşitsizliğine neden olmaktadır. Ayrıca bireyin almış olduğu eğitim neticesinde ülkesinde yeterli iş imkânı bulunmaması, bireyde motivasyon eksikliğine neden olmaktadır. Yabancı ve gelişmiş ülkelerde eğitim gören bireylerin, ülkelerine döndüklerinde elde etmiş olduğu prestij de bireyi göçe itmekte ve bu noktada bireyi önemli ölçüde etkilemektedir (Barışık vd., 2004).

1.5. Göçün Sonuçları

Göç hareketlerinin bir ülkeye olumlu ve olumsuz etkileri olabilir. Aşağıda bu ayrım çerçevesinde göç ile ilgili kısa bilgi verilmiştir.

1.5.1. Göçün Olumlu Sonuçları

Göç olgusu, göç veren ülkelerin nüfusunu, nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyete göre dengesini de bozarak ülkenin demografik yapısında önemli değişimlere neden olmaktadır. Göç edenlerin vasıfları ve işgücü pazarına girip girmemeleri, göç veren ülkenin bu olaydan hangi ölçüde etkilendiği ortaya koymaktadır. Söz gelimi göç eden kitle, işsiz ve mesleksiz grubunda bulunan bireylerden oluşuyorsa onların göçüyle milli gelir seviyesinde bir gerileme olmayacak hatta işsizlik oranı düşecek ve genel bütçede

bireylerin payında bir yükselme olacaktır. İşsizlik meselesinin bu yolla çözülmesi, işgücünün göç etmesinin olumlu kabul edilmesini sağlayan aslı üç unsurdan biridir. İkinci unsur, fertlerin ülke dışında yaptıkları birikimlerdir. Yurt dışına göçen bireyin orada kaldığı zaman diliminde yaptığı birikimleri anavatana nakletmeleri, ödemeler dengesindeki baskıyı büyük oranda azaltarak ve ithalat finansmanını desteklemektedir (Kılıçaslan, 2018).

Ekonomik politika oluşturanlar göç konusunu detaylı bir şekilde ele alırlar. Çünkü göç, göç alan ülke açısından olumlu ve olumsuz birçok etkiye sebep olur. Statik neo-klasik modele göre göç, emek ve üretkenliği artıracak dolayısıyla ekonomik refah artacaktır (Haan, 2006, s. 14).

Uluslararası göçün bir diğer olumlu ve kendini uzun vadede hissettirecek özelliği ise, yurt dışında bir süre çalıştıktan sonra geri dönecek olan işçilerin öğrendikleri yetenek, edindikleri iş tecrübesi (know-how) ve ilişkiler ile ülke ekonomisine yapacakları katkıdır. Dişbudak'a göre (2004, s. 88) edindiği bilgiler ve ilişkiler ile tasarruflarını yatırıma dönüştüren başka bir deyişle teşebbüsü haline gelen muhacir işçiler ve/veya millet ötesi girişimciler bilhassa istihdam ve ihracatı artırarak hem kendi yöresine hem de ülke ekonomisine ehemmiyetli faydalar sağlamaktadır. Bu da işgücü akımlarının neden desteklendiğini göstermektedir.

Göçün, işgücü değil de beyin gücü niteliğini taşıyor olması göç veren ülkeler için analiz yapılırsa; dışarıda veya içerde eğitimini tamamlayarak ülke ekonomisine beyin sermayesi katması ve yabancı araştırma kurumları ile ilişkiler kuvvetlendirilerek, bilgi akışı ve işbirliği imkânları sağlanması, teknolojiye ve bilimde ihracat fırsatı oluşturmak, dışarıdakilerle iletişimi geliştirerek ortak girişimler ve para transferi sağlamak, değerli işletme yönetim tecrübeleri getirmek, kişisel eğitim yatırımlarından umulan geri dönüşümü artırmak gibi olumlu etkileri söz konusu olacaktır.

1.5.2. Göçün Olumsuz Sonuçları

Nüfus hareketlerinin yukarıda anlatılan olumlu etkileri yanında ülkelere yüklediği bazı sosyo-ekonomik sorumluluklar, maliyetler ve değişimler gibi olumsuz etkileri bulunmaktadır. İşgücü isteğinde bulunan ülke, artan nüfus dolayısıyla konut, okul, yol, hastane vs. gibi sosyal sabit sermaye yatırımlarını artırmaya mecbur olmaktadır.

Yaşanan ekonomik maliyetlere ek olarak, göç alan ülkelerde belirsiz olarak toplumsal ve kültürel uyum sorunları yaşanabilmektedir. Öyle ki bu uyum sorunları öyle bir boyuta ulaşmaktadır ki çözümü için kanuni düzenlemeler yapılması yoluna gidilmektedir. Ayrıca, bazı belirli alanlarda daha yüksek yetenekleri elde etmek için ulusal işgücü üzerinde caydırma etkisi yapmak, yerel kişilerin en iyi okullardan ayrılmasına veya girmemelerine sebep olmak, yabancı rakiplere veya dost olmayan ülkelere teknoloji değişimine neden olmak gibi olumsuz etkileri de vardır.

“Uluslararası göçün işçi gönderen ülke açısından en temel sayılabilecek maliyeti, genç ve becerikli işçileri ülkenin emek piyasasından uzaklaştırmasıdır” (Dişbudak, 2004, s. 87). Göç kararı alanlar, işgücü veren ülkenin çalışanı veya vasıflı elemanı ise, o halde ait oldukları ülke hem bu bireylerin yetiştirme maliyetine katlanmış olacak hem de çalışanların ülkeyi terk etmesi ülke milli gelirinin düşmesine, toplumsal dinamizmin azalmasına ve kalkınmanın yavaşlamasına neden olacaktır. Batı Avrupa ülkelerinin 1960’lı yıllarda hızla kalkınabilmelerini sağlayan, azgelişmiş ülkelere ithal etmiş oldukları işgücüdür (Kütük, 2015). Bu dönemde Türkiye, işgücü fazlasının %30’unu yurt dışına göndermiştir. Bu oran, ülkedeki işsizlik oranının düşmesi açısından önemlidir. Bununla birlikte, çeşitli üretim dallarındaki nitelikli elemanların bu oranı oluşturanlar arasında yer aldığı da unutulmamalıdır.

1960–1970 dönemi işçi gelirlerinin ihracat gelirin'e yaklaşması, ekonomi açısından olumlu gibi görülmektedir. Ancak bu kadar döviz girdisinin “üretken olmayan sektörlerde kullanılması veya tüketime yönlendirilmesi, ekonomide enflasyonist etkiler yaratacaktır” (Dişbudak, 2004, s. 87).

Göç edenlerin yeni yerleştikleri yere kısa sürede adapte olmaları ve göç alan ülkede hoşgörüyü karşılanıp kabullenilmeleri kolay değildir. Uğuz vd.’ne göre (2004, s. 387), memleketten, aileden, sosyal statüden ve mal varlığından servetten mahrumiyet kaybolma hissi; kimliğe, moral değerlere, rollere yaklaşımda kafa karışıklığı, atılmışlık ve işe yaramazlık duygusu; muhacirlerin ruhsal yapılarına etki eden önemli faktörlerdir. Bundan başka göçe ettiği yere uyum sağlayanlar, anavatana döndüğünde de bir dizi sosyal uyum problemi ve kültür farklılığından kaynaklanana bir uyumsuzluk yaşamaktadır. Göç edenler, bir süre sonra iki toplumun karışımı melez bir kültür yapısı içinde yaşamaya başlarlar; bu durum özellikle ikinci ve üçüncü nesillerin kimlik bunalımları yaşamasına neden olmaktadır. Yüksek nitelikli işgücünün ve talebelerin gidişine bağlı olarak (en

azından geçici süreyle) göçün, üretken kapasitenin kaybına kapı aralama, yükseköğretimdeki kamu yatırımlarından düşük geri dönüş oranına sebep olabilme gibi negatif tesirleri de bulunmaktadır.

Bu bölümde göçle ilgili bazı teorik terimler ve açıklamalar yapılmıştır. Bu çerçevede sonraki bölümde, dünyada en fazla göç alan Türkiye açısından durum geniş boyutları ile ele alınacaktır.

2. BÖLÜM:

TÜRKİYE’DE GÖÇ VE GÖÇÜN SOSYO EKONOMİK SONUÇLARI

Son yıllarda dünyada göç hareketlerinde ciddi bir artış vardır. Savaşlar yanında işsizlik gibi birçok nedenler göçleri tetiklemektedir. Bu bölümde dünyada en fazla göç alan ülkelerden biri olan Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı sosyo-ekonomik durumlar incelenecektir.

2.1. Türkiye’de Göç Hareketleri

Bu bölümde dünyada en fazla göç alan ülkelerden biri olan Türkiye’de yapısal göç hareketleri incelenecektir. Türkiye’de iç göçler sanayi kentlerine olmakta, dış göçler ise sınır komşularından gelen göçmenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, bu bölümde Türkiye’de gerçekleşen göç hareketlerinin sonuçları, ülke ekonomisine olan olumlu, olumsuz etkileri ve yabancılara verilen çalışma izinlerinden bahsedilmiştir.

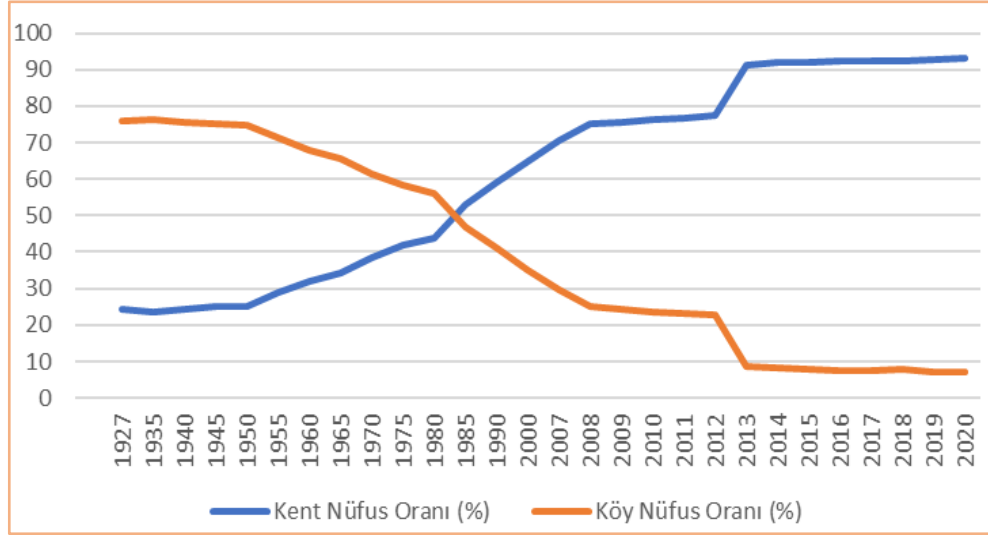
2.1.1. İç Göç Hareketleri

Önceki bölümde de değindiğimiz üzere, göç hareketlerini etkileyen birçok etken bulunmaktadır. Genel anlamda göç hareketlerinin siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal nedenlerle oluştuğu görülmektedir. Çağlar boyunca, bir takım doğal afetler, savaşlar ve buna benzer etkenler nedeniyle gerçekleşen göçler, günümüzde genellikle ekonomik etkenlerden kaynaklanmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950’li yıllara kadar gerçekleşen göç hareketlerinin düşük düzeylerde olduğu, ancak 1950’li yıllar ve sonrasında önemli ölçüde artmaya başladığı görülmektedir. Türkiye’de ilk zamanlar düşük düzeyde yaşanan iç göç hareketleri, 1950’li yıllara gelindiğinde toplumu derinden etkileyen bir olgu haline gelmiştir. Yaşanan yapısal dönüşümlerle birlikte kırsal kesimin cazibesini kaybetmesi ve sanayileşmeye bağlı olarak çekici bir hâl alan kentleşme Türkiye’de iç göçlerin yoğun bir şekilde yaşanmasını açıklamaktadır (Sağlam, 2006, s. 33).

Türkiye’de gerçekleşen göçlerin büyük çoğunluğu gelişmişlik seviyesi az olan kırsal kesimden, hızla gelişmekte olan şehirlere ve gelişmişlik seviyesi az olan kentlerden metropol kentlere doğru gerçekleşmektedir. Bunun ana nedeni ise kırsal bölgelerin

sunmuş olduğu imkânların kısıtlı, göç edilen şehirlerin ise sunmuş olduğu imkanlarının oldukça çekici olmasıdır (Güreşci & Yurttaş, 2008). Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından düzenlenen bir raporda, kırsalda yaşamını sürdüren bireylerin büyük çoğunluğunun maddi açıdan fakir olması, tarımcılıkla elde edilen ürün niteliğinin yetersiz ve düşük olması, tarımcılık yapılan toprakların küçük parçalar halinde olması, hızla gelişen teknoloji ile insan gücü ile yapılan tarım faaliyetlerinin yerini makineli tarım faaliyetlerine bırakması, bu durumun yol açtığı insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması, kırsaldaki sosyo-ekonomik durum, alt yapı problemleri, hastane, eğitim gibi imkânların yetersiz olmasından dolayı kırsaldan şehirlere yönelik oldukça hızlı bir şekilde iç göç hareketi yaşandığı belirtilmektedir (Sevinç vd., 2018). Türkiye’de görülen en yaygın iç göç türü kırsaldan şehre olan göçtür. İnsanların yaşadıkları coğrafyada yeterli iş imkânı bulamaması nedeniyle, kırsal kesimdeki nüfus gelişmekte olan bölgelere kayar ve bu göçler sonucunda da göç edilen yerlerde büyük şehirler oluşur (Koyuncu, 2011, s. 58). Türkiye’de 2016-2017 yılları arasında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2.684.820 kişinin herhangi bir sebepten dolayı bir ilden başka bir ile göç ettiği, bu göçün 416.587’si İstanbul’a yapıldığı tespit edilmektedir. İstanbul’u 188.100 kişi ile Ankara, 127.394 kişi ile İzmir takip etmektedir. Yine en çok göç alan iller bazında istatistikler incelendiğinde de karşımıza İstanbul, Ankara, İzmir sıralaması çıkmaktadır (TÜİK, 2018).

İç göçler içerisinde özellikle mevsimlik göç olarak adlandırılan göç türü ise Türkiye’de sıkça görülmektedir (Orhan & Akpınar, 2018, ss. 412-423). İnsanların genellikle bahar ve yaz dönemlerinde farklı şehirlere çalışmak için gittikleri ve yaşadıkları mekânlardan zorunlu da olsa ayrı kaldıkları bir dönemi kapsamaktadır (Demir, 2015). Karadeniz bölgesindeki fındık işçiliği, Çukurova bölgesindeki pamuk işçiliği mevsimlik göçlere örnek verilebilmektedir. Mevsimlik göçler göç edilen yerleşim yeri için ciddi sosyal değişimlere neden olmamaktadır. Bunun nedeni göç edilen yerde kalınan zamanın az olmasından kaynaklanmaktadır (Tüfekçi, 2002, s. 15).

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500#:~:text=T%C3%BCrkiye'de%202020%20y%C4%B1l%C4%B1nda%2093,6%2C8'e%20d%C3%BC%C5%9Ft%C3%BC.&text=%C4%B0stanbul'un%20n%C3%BCfusu%2C%20bir%20%C3%B6nceki,840%20bin%20900%20ki%C5%9Fi%20oldu>)

Grafik 1. Türkiye'nin 1927-2021 Yılları Arasındaki Kent/Köy Nüfusu Oranları

Grafik 1'de görüleceği üzere Cumhuriyet'in ilk yıllarında kent nüfus oranı %24,22 iken köy nüfus oranı %75,78'tir. Zamanla kırsal nüfus azalırken kent nüfusu artmıştır. 2020 yılında 83.614.362 olan Türkiye nüfusu %93,0 şehirde yaşarken %7,1'i kırsal kesimde yaşamaya devam etmektedir.

Türkiye'nin göç tarihi ele alındığında, 1927-1950 yılları arasında iç göç hareketlerinin fazla yaşanmadığı, ancak sanayi devrimi ile birlikte sanayileşen şehirlerin sunduğu iş imkânları ve diğer imkanlar nedeniyle 1950 yılından sonra kırsaldan şehre, az gelişmiş şehirlerden çok gelişmiş şehirlere göç hareketliliği hızlanmaya başlamıştır (Sevinç vd., 2014, s. 396). Grafik 1'de Türkiye'nin 1927-2020 yılları arasındaki şehir / köy nüfus oranları incelendiğinde, Cumhuriyet öncesi dönemi savaşlarından dolayı nüfus sayımız azalsa da 1923 ve 1924 yılları arası nüfus mübadelesi ile Yunanistan'dan gelen göçmenlerin varlığı, 1950-1951 yılları arasında Bulgaristan'dan gelen göçmenler ve 1954 yılında Yugoslavya'dan gelen göçmenler büyük ölçüde nüfus yapımızı etkilemiştir (Doğan, 2009, ss. 298-299). 1950 sonrasında kentleşme oranı artmış ve çeşitli metropol kentleri oluşmaya başlamıştır. Özellikle sanayi sektörü, teknolojik gelişmeler, eğitim, kültürel alan gelişmeleri ve küreselleşme ile beraber köyden kente olan göç hareketleri hızlanmıştır (Demir & Çabuk, 2010, ss. 194-196). 1980 ve sonrası dönemde ise köy nüfus oranının hızla %50 oranından aşağı doğru seyrettiği gözlemlenmiştir. 1990'lı yıllarda

zorunlu diye nitelendirdiğimiz taşra bölgelerindeki alt yapı yetersizliği, işsizlik ve istihdam problemleri köyden kente göçü zorunlu kılmıştır (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001, ss. 31-34). 1980 yılında ihracata yönelik kalkınma politikaları ile de ihracat yapan sanayilerin büyümesi, işgücü ihtiyacını artırarak kente göçü artırmış olabilir.

Türkiye'nin kırsal kesimden kente yönelik göç hareketlerinin sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücünü temin etmesi yanında kırsalda azalan nüfusun özellikle gıda ve tarım ürünlerinde arz güvenliği problemini yaratmasına neden olmaktadır.

2.1.2. Dış Göç Hareketleri

Türkiye geçmişten günümüze kadar kitlesel göç hareketlerine en fazla maruz kalan ülkelerden biri olmuştur. Coğrafi konum olarak Türkiye'nin Asya ve Avrupa kıtaları ile Orta Doğu ülkelerinin ulaşım güzergâhında bulunması göçler için oldukça önem arz etmiştir. Bu nedenle farklı dönemlerde uluslararası göç ve sığınma hareketlerinden etkilendiği görülmektedir. Özellikle Orta Doğu ülkeleri içerisinde ortaya çıkan iç çatışmalar, savaşlar ve siyasi olaylar her sene binlerce insanın ülkelerinden göç etmelerine sebep olmaktadır.

Tüm dünyada etkili olan küreselleşme ve Türkiye'de özellikle 80'li yıllarda yaşanan liberal iktisadi gelişmeler neticesinde yabancı ülke vatandaşlarının burada iş bulmaları durumunda, uluslararası öğrenci olarak değerlendirilmesi ya da Türkiye'de çalışma ya da oturma iznini alabilmeleri sıklıkla karşılaşılan bir durum olmuştur (İşlek vd., 2020, s. 50).

İran devrimi sonrasında yaşanan Irak ve İran arasındaki savaş, Körfez Savaşı sonrasında Suriye'de yaşanan iç savaş pek çok kişinin Türkiye'ye göç etmesine ya da burayı transit ülke olarak kullanmasına neden olmuştur (Kavak, 2011).

Tablo 2'de farklı bölgeler ve farklı tarihlerde Türkiye'ye rakamsal olarak gerçekleşen göç hareketlerinin durumu sunulmuştur. Tabloda görüldüğü üzere Türkiye'ye yönelen farklı tarihlerde oluşan göç hareketi içinde en fazla dikkat çeken Suriye savaşı sonrası oluşan göç dalgasıdır. Resmi rakamlara göre 2011-2018 yılları arasında 3.500.000 mülteci Türkiye'ye giriş yapmıştır.

Tablo 2. Türkiye'ye Gerçekleşen Göç Hareketleri

Tarih	Yer	Sayı
1922-1938	Yunanistan	384.000
1923-1945	Balkanlar	800.000
1933-1945	Almanya	800
1988	Irak	51.542
1989	Bulgaristan	345.000
1991	Irak	467.489
1992-1998	Bosna	20.000
1999	Kosova	17.746
2001	Makedonya	10.500
2011-2018	Suriye	3.500.000

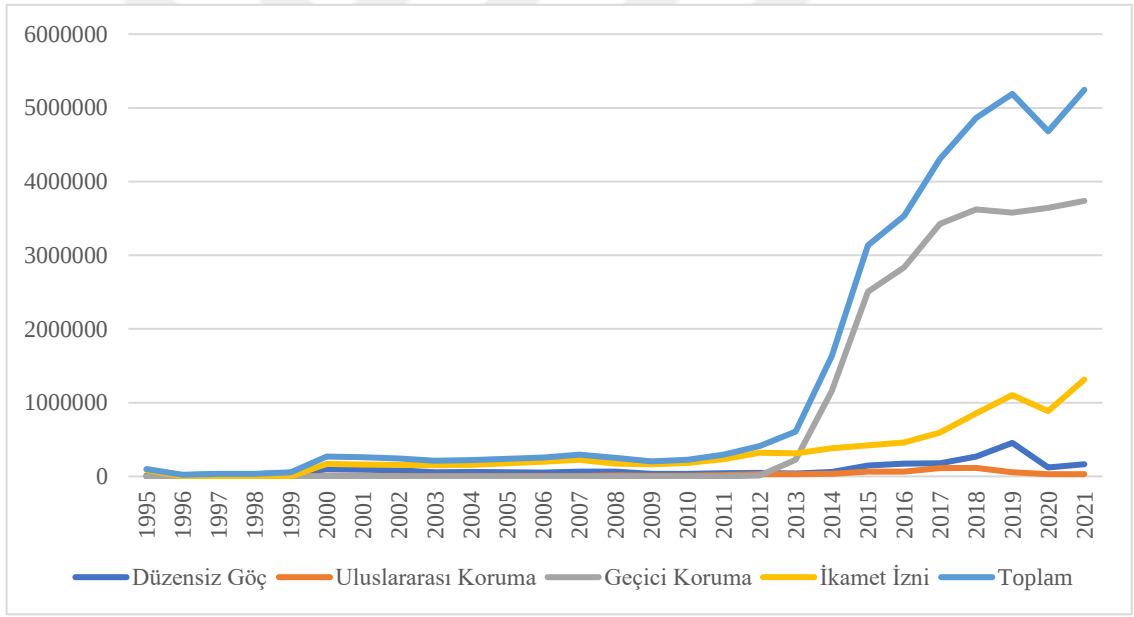
Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (<https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>)

Tablo 2’de görüldüğü üzere Türkiye’ye gerçekleşen ilk göç hareketleri Cumhuriyet’in kurulduğu tarihlere rastlamaktadır. Lozan Barış Antlaşması ve sonrasında yapılan mübadele antlaşmaları ile yeni kurulan devletin sınırları dışındaki Türk ve Müslümanlara bu topraklara göç etmelerinin yolu açılmıştır. Bu dönemde yapılan göç hareketlerinin büyük bir çoğunluğunu etnik göçler oluşturmaktadır. Balkan Devletleri bağımsızlıklarını ilan etmeden önce Osmanlı’ya bağlıydı ve bu nedenle önemli ölçüde Türk ve Müslüman nüfusa sahipti. Birinci Dünya Savaşı’nın akabinde kurulan yeni cumhuriyet ve bu süreçte gerçekleşen esir mübadeleleri nedeniyle Türkiye’de önemli ölçüde göç hareketliliği yaşanmıştır (Arı, 1999, s. 98).

1923-1945 döneminde 800 bin kişinin Balkanlar’dan geldiği bilinmektedir. İkinci Dünya Savaşı yıllarını da kapsayan 1933-1945 arasında sadece Almanya’dan 800 kişi Türkiye’de yeni bir hayat kurmuştur. Diğer taraftan İran’da Devrim sonrası yaşanan Irak-İran Savaşı’nda mağdur olan 51.542 kişi Irak’tan kaçarak Türkiye’ye sığınmıştır. Yirminci yüzyıl boyunca Türk ve Müslüman kökenli insanların Türkiye’ye göçü devam etmiştir. 1980’lerin sonlarında Todor Zhivkov liderliğindeki Bulgaristan’da Türklere yapılan ayrımcılık ve zulüm sonrasında 1989-1994 arasında 355 binden fazla Türk kökenli Bulgar göçmeni Türkiye’ye gelmiştir (Özcan, 2016). Irak’ta 1991 yılında yaşanan I. Körfez Savaşı sonrasında bu ülkeden Türkiye’ye 467.489 kişi sığınmış ve kamplara yerleştirilmiştir. SSCB’nin dağılması sonucu Balkanlarda 1992-1998 yılları arasında yaşanan Bosna Savaşı sonucu Bosna’dan 20 bin kişi Türkiye’ye göç ederek Türkiye’de yeni bir hayat kurmuştur. Türkiye özellikle Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra göç

alan bir ülke konumuna gelmiştir. Balkanlarda yaşanan Kosova İç Savaşı'nda ülkeden 17.746 kişi Türkiye'ye sığınmıştır. Makedonya'dan 2001 yılında 10.500 kişi Türkiye topraklarına kitlesel olarak göç etmiştir. Son olarak ise yukarıda belirtildiği gibi Suriye'de 2011 yılında başlayan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık üç buçuk milyondan fazla kişi Suriye'den Türkiye topraklarına göç etmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018).

Özellikle 2010 yılında Tunus'ta fitili ateşlenip Arap coğrafyasında hükümetleri düşüren ve kargaşa ortamı oluşturan Arap Baharı, 2011 yılında Suriye'de etkisini göstermeye başlamıştır. Suriye'de protestoların başlaması ve halkın özgürlük istekleri sonrasında şiddet hareketlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte on yıldır bitmeyen bir iç savaş ortaya çıkmıştır. Çatışmalardan korkan ve telaşa kapılan Suriye halkı başka ülkelere göç etmek zorunda kalmış ve gidebilecekleri en yakın yer olan Türkiye en önemli göç ülkesi haline gelmiştir.

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (<https://www.goc.gov.tr/raporlar#>)

Grafik 2. Türkiye'ye Yönelen Uluslararası Göçler (1995-2021)

Grafik 2'de görüleceği üzere 2012 yılı sonrası Türkiye'de uluslararası koruma ve geçici koruma kapsamına alınan kişi sayısı önemli bir artış göstermektedir. Ayrıca ikamet izni ile yasal olarak Türkiye'de bulunan yabancı kişi sayısında da ciddi şekilde bir artış olmuştur.

Tablo 3. Yıllara Göre Verilen İkamet İzinleri (2013-2021)

	2013	2014	2015	2016	2021
Suriye	46.252	31.715	32.578	48.738	95.010
Azerbaycan	21.785	26.955	32.476	39.184	66.174
Rusya fed	16.722	18.430	22.377	21.006	66.194
Almanya	15.816	14.842	-	-	-
İngiltere	14.977	13.201	-	-	-
Gürcistan	13.335	13.120	19.242	18.511	-
Türkmenistan	12.652	16.019	22.891	24.253	119.815
Irak	11.758	38.742	33.202	55.983	129.416
İran	10.848	18.856	14.276	16.000	103.734
Kazakistan	9.691	-	-	-	38.955
Afganistan	-	29.775	-	20.148	55.347
Ukrayna	-	-	16.951	14.031	-
Özbekistan	-	-	14.927	18.270	68.189
Libya	-	-	14.421	-	-
Mısır	-	-	-	-	33.272
Diğer	139.856	158.149	199.554	185.093	494.112
Toplam	313.692	379.084	422.895	461.217	1.314.181

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>)

Tablo 3'te yıllara göre Türkiye'ye göç eden göçmenlere verilen ikamet izinlerine ilişkin veriler paylaşılmıştır. 2013 yılında en çok ikamet izni verilen yabancıların Suriyeli 2014 yılında ise Irak uyruklu olduğu görülmektedir. 2015 ve 2016 yılları da sırayı bu şekilde takip etmektedir. 2021 yılında ise en çok ikamet izni verilen göçmenler 129.416 kişi ile Iraklı göçmenlerdir. Iraklıları 119.815 ile Türkmenistan, 103.734 ile de İran takip eder. 2013'ten 2021 yılına kadar toplam ikamet izni alan yabancı sayısı sürekli artış göstermiştir. 2013 yılın da yabancı uyruklulara verilen toplam ikamet sayısı 313.692 iken bu sayı 2021 yılında 1.314.181 kişi olarak hesaplanmıştır.

2.2. Türkiye de Göç Hareketlerinin Sonuçları

Bu bölümde Türkiye'de göç hareketlerinin ortaya çıkardığı farklı sonuçları inceleyeceğiz.

2.2.1. Türkiye de İç Göçün Sonuçları

Göç hareketini gerçekleştiren bireylerin bir kısmı nitelikli bireylerden oluşan ve bir miktar birikimleri ile göç ederken, büyük bir kısmı sadece hayalleri ile göç etmektedirler (Erder, 2013, s. 205). Kırsal kesimlerden şehirlere yapılan bu göç hareketleri neticesinde kırsal kesim ile şehirler arasında gerek iş olanakları gerekse yapılan yatırım açısından sosyo-ekonomik farklılıklar artmaktadır. Büyük kentlere

yapılan bu göç hareketlerinin istihdamın azalması, işsizliğin artması, sağlık hizmetlerinin yoğunlaşan insan hareketleri ile birlikte yetersizleşmesi, eğitim olanaklarının azalması ve ekonomi alanındaki değişimler gibi birçok alanda olumsuz etkileri görülmektedir.

2.2.1.1. Biçimsiz Kentleşme

Kentleşme süreci; şehirlerin gerek iş alanları açısından gerekse insan sayısının artması nedeniyle büyümesine yol açan, açılan iş alanlarında deneyim ve tecrübe gerektiren, insan ilişkilerinde birtakım farklılıklar oluşmasına neden olan bir süreçtir. Bu süreç aynı zamanda hızlı ve dengesiz kentleşme olarak da ifade edilmektedir. Bu modelde, kimi bölgelerin kentleşme düzeyleri oldukça yüksek iken, kimi bölgelerde düşük seviyede olduğu gözlemlenmektedir (Keleş, 2021, ss. 26-28). Plansız ve çarpık kentleşme beraberinde hava kirliliği ve gürültü kirliliği gibi sorunları getirmekte, aynı zamanda yeterli ve temiz su tedarik etme, alt yapı oluşturma noktasında önemli sorunlara yol açmaktadır (Öztürk & Altuntepe, 2008, s. 1601). Şehir planlaması içerisinde yerleşim bölgesi olarak görülmeyen bu yerlerde yapılan plansız kentleşmeler, o bölgede yaşayan bireylerin sağlıkları açısından da önemli bir risk oluşturmaktadır.

2.2.1.2. Gecekondulaşma ve Konut Problemi

Hızla gelişmekte olan kentleşme hareketleri neticesinde, konut problemi 1950’li yıllardan beri Türkiye’de en çok tartışılan konulardan birisi olmuştur. Kırsaldan kentlere doğru gerçekleşen göç hareketleri, nüfusun hızla artmasına, klâsik aile modelinin yerini küçük aile (çekirdek aile) modelinin almasına, artan aile sayıları, artan nüfus oranı, kırsaldan gelen ailelerin maddi imkansızlıkları nedeniyle konut edinmemesi gibi faktörlerde konut probleminin artmasına neden olmuştur (Özer, 2004, s. 69). İnsanların maddi yetersizlikleri nedeniyle konut ihtiyaçlarını karşılayamamaları, hızla gelişen şehirler etrafında gecekonduların meydana gelmesine neden olmuştur (Başel, 2006, s. 305; Ertürk & Sam, 2010). Öte yandan gecekondu alanlarında suç oranının yüksek olduğu da görülmektedir.

Gökçe vd. (1993) tarafından yapılan bir çalışmada, gecekondualarda ikamet edenlerin büyük çoğunluğu şehrin gelir seviyesi anlamında en az gelirine sahip olan insan topluluklarını oluşturmaktadır. Bu insanların çoğunluğu kırsal alanda tarım ve hayvancılık gibi alanlarda çalışmış olmaları, nitelikli iş gücü alanlarında tecrübeleri bulunmaması nedeniyle ekonomik getirisi az olan işlerde çalışmaktadır. Aynı zamanda

gecekonduarda yaşayan insanların eğitim ve okuryazarlık oranlarının da genel itibariyle çok düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Aynı zamanda şehrin sunmuş olduğu sosyal imkânlardan da büyük oranda istifade edememektedirler. Bu bölgelerde yaşayan bireyler genellikle beslenmeye yönelik harcamalar yaptıkları için, gelecek nesillerine daha iyi hayat şartları sunamamakta, ekonomik gelirlerinin az olması nedeniyle birikim yapamamaktadırlar.

2.2.1.3. Şehirlileşme Sorunu

Kırsalın olumsuz koşulları nedeniyle gerçekleşen göç hareketleri, şehirlerin insan kapasitelerinin artmasına, bu durumda beraberinde alt yapı sorunlarının, barınma ihtiyaçlarının artmasına, bu durumda çarpık ve plansız şehirleşme gibi önemli problemlere yol açmaktadır. Kırsaldan gerçekleşen göç hareketlerinin temelinde ekonomik problemlerin yatması nedeniyle, göç eden bireylerin genellikle göç ettikleri yerde barınma ihtiyaçlarını karşılamak adına önemli sorunlarla karşılaştıkları, genellikle konut edinme imkânı elde edemedikleri görülmektedir. Bu durumda barınma ihtiyaçlarını karşılamak adına, genellikle önceden şehre göç etmiş tanıdık veya akrabalarının da desteğiyle şahsa ait özel mülkler ve kamuya ait hazine arazileri üzerinde derme çatma yapılar yapmaktadırlar. Bu yapıların çoğunluğu alt yapı çalışmaları olmayan, elektrik, su gibi temel ihtiyaçların verilemediği varoş olarak adlandırılan alanlara yapılmaktadır. Kırsaldan kente yönelik göçün en olumsuz etkisinden biri gecekondulaşmaya yol açmasıdır (Çakır, 2011, ss. 209-222).

Kartal (1983) şehirlileşmenin tanımını yaparken; “Kırsalda parçalanmaya, kentte yoğunlaşmaya neden olan, kırsaldan kentlere göç eden bireylerin sosyal ve ekonomik özelliklerinden arınıp, göç ettikleri kentlerin özelliklerini kazanmaya başlama süreci” şeklinde tanımlamaktadır.

Şehirlileşme diğer bir ifadeyle gerçekleşen göç hareketleri neticesinde, kişinin davranışında, hayat tarzında, değer yargıları gibi olgularında değişiklikler gösterme süreci olarak ifade edilebilir (Keleş, 2021). Şehirlileşmenin sosyal ve ekonomik etkileri bulunmaktadır. Sosyal anlamda, kırsaldan göç eden bireyin göç ettiği şehre ait davranış biçimlerini ve önemli sayılan olgularını kabul etmesi olarak açıklanabilir (Başel, 2006, s. 298). Kırsaldan göç eden birey kırsalda kazanmış olduğu geleneksel davranışlarını ve alışkanlıklarını kaybedebilmekte, şehirdeki yaşam tarzını görüp, bir takım kültürel

değerleri öğrenerek benimseyebilmektedir (Öztürk & Altuntepe, 2008, s. 1605). Ekonomik anlamda şehirlileşme ise; bireyin hayatını devam ettirebilmek için kazanması gereken parayı, şehre özgü işlerde çalışarak kazanması olarak adlandırılabilir (Başel, 2006, s. 297).

2.2.1.4. Sosyal Yapı Farklılaşmaları

Kırsaldan şehirlere yapılan göç hareketlerinden kaynaklı olumsuz yansımalar göç edilen şehirlere ve orada yaşayan bireylere göre farklılıklar göstermektedir. Göç hareketleri bireyler üzerinde oldukça yıpratıcı bir süreç ve aynı zamanda psikolojik anlamda birçok derin iz bırakan, insanların yaşamları üzerinde olumlu veya olumsuz birçok değişim yaşanmasına neden olan oldukça önemli bir olgudur (Karakuş, 2006, s. 32). Bu durum sadece kişinin kendisini değil; bireyi ve bireyin bağlı olduğu diğer aile bireylerini doğrudan doğruya etkileyen bir olgudur (Sevinç vd., 2014, s. 396). İnsanların rahat bir hayat yaşam kurma hayali, şehrin sunmuş olduğu imkânlar göz önünde bulundurulduğunda bireyi ve diğer aile bireylerinin gerçekleştirmek istedikleri göç hareketleri noktasında motivasyonlarını artırmaktadır.

Kırsaldan kentlere yerleşen bireyler coğrafi bir yer değiştirmenin yanında, sosyal çevrelerinde bir farklılaşma ile birlikte yeni ilişkiler içerisinde bulmaktadırlar. Sosyal anlamdaki bu değişikliklerin etkileri çoğunlukla aile üzerinde olmaktadır (Başel, 2006, s. 300). Klâsik aile olarak bilinen geniş ve çok nüfuslu aile modelinden, daha küçük ve parçalanarak küçülmüş bir aile modeli olarak adlandırılan çekirdek aile modeline geçiş ile birlikte, klâsik aile modelinin getirmiş olduğu geleneksel özellikler değişime uğramakta ve etkisini kaybetmektedir. Meydana gelen bu değişimler anne – baba ile çocuk arasında çatışmalara neden olmakta, aynı zamanda okumak istemeyen çocuk sayısının artması gibi bir sorunu beraberinde getirmektedir (Öztürk & Altuntepe, 2008, ss. 1606-1607). Kırsalda yaşayan bireylerin yaşam tarzları büyük ölçüde aynı iken, şehir hayatında özellikle iş bölümleri, yaşam tarzları gibi noktalarda önemli farklar ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de gerçekleşen iç göç hareketleri, aynı zamanda göç veren bölgeler içinde birçok sorunu beraberinde getirmektedir. İç göç hareketlerinde genellikle nüfusun aktif ve genç olan kısmı göç etmekte iken, az aktif ve yaşlı kesim yaşamlarını kırsalda sürdürmeye devam etmektedirler. Bu durumun ise göç veren bölgelerin gelişmesinde ve

ilerlemesinde önemli ölçüde sorun teşkil etmesi nedeniyle, verilen göçlerin hızı artmaktadır (Özer, 2004, s. 27). Netice itibariyle; yaşanan iç göç hareketleri kırsalda üretim faaliyetlerinin azalmasına, emek ve sermayenin yitirilmesine yol açmaktadır.

Genellikle göç eden bireylerle göç edilen yerde yaşayan bireyler arasında gelenek, görenek, kültürel farklılıklar ve eğitim düzeyi gibi farklılıklardan dolayı uyum problemi yaşanmaktadır. Sanayileşmenin artması ile kırsaldan sanayileşmiş şehirlere doğru gerçekleşen göç hareketleri neticesinde aile yapılarında ve bireysel davranışlarda da oldukça önemli değişiklikler gözlemlenmiştir. Kırsaldan gelen bireylerin aile bağlarının genellikle klâsik aile bağlarından oluştuğu, ancak şehre yapılan göç hareketleri neticesinde bu bağların çözülerek küçük aile (çekirdek aile) modeline dönüştüğü görülmüştür. Yabancı bir toplumda yaşamak zorunda kalan bireylerin, yaşadıkları toplumun kültürüne ve inançlarına uyum sağlamaya çalıştığı, bu nedenle aile yapısının da değiştiği görülmüştür (Akın, 2013, s. 23).

Şehirde yaşayan bireyler, göç ile gelen bireyleri; yaşadıkları sosyal hayata, kültürel çevreye ve alışlagelmiş adetlerine karşı tehdit olarak görmektedirler. Bu ve buna benzer tutumlarda uyum sürecini zorlaşmasına neden olmaktadır (Faist, 2007, s. 27). Göçle gelen aileler genellikle ailelerini geçindirebilecekleri bir iş bulamamakta, bu nedenle okul çağına gelen çocuklar da çalışmaya mecbur kalmakta, çocukların herhangi bir mesleki tecrübeleri ve bilgileri bulunmadığı için, çoğunlukla nitelik aranmayan iş alanlarında çalışmaya mecbur kalmaktadırlar. Genellikle bu çocuklar küçük yaşta hayata atılmak zorunda kaldıkları için gerekli eğitimi alamazlar. Bu durum bazen birtakım kötü alışkanlıklar edinmelerine ve suç işlemeye meyilli bireyler olma ihtimalleri artmaktadır.

2.2.1.5. Ekonomik Sorunlar

İç göç hareketlerinin büyük bir kısmı ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır (Başel, 2006, s. 304). İç göçlerin Türkiye’de iş gücü piyasasına olan etkilerini üç evre halinde incelemek mümkündür. Birinci evre olarak adlandırılan 1940 ve 1960’lı yılların en önemli özelliği, mevsimlik ve geçici göç hareketliliğidir. Bu dönemde gerçekleşen sanayi ve kentleşme hareketleri devlet tarafından kontrol altında tutulmuştur. İkinci evre olarak adlandırılan 1960-1980 yıllarında ise bu durumun değişmeye başladığı görülmüştür. Mevsimlik göçlerin yanında, bu dönemde gerçekleşen göç hareketleri ikili pazarı, yani beden gücüne gereksinim duyulan alanlarda istihdam edilme durumunu

ortaya çıkarmıştır. Üçüncü evre olan 1980’li yıllarda ise kırsaldan göç eden insanların genellikle niteliksiz iş gücüne ihtiyaç duyulan alanlarda çalıştırıldıkları görülmektedir. Bu nedenle göç hareketleri; gelir adaletsizliği, artan işsizlik, yoksullaşma ve çocuk yaştaki bireylerin çalıştırılmaları gibi etkileri de beraberinde getirmektedir (Öztürk & Altuntepe, 2008, ss. 1601-1603).

Göç eden bireylerin çoğunlukla kırsal alanda büyümüş olmaları, kırsalda mesleki beceriler geliştirme ve bu alanda tecrübe edinme imkânlarının bulunmaması, genellikle insan gücüne dayalı niteliksiz iş gücünde iş imkânı sunan sektörlerde çalışmalarına neden olmuştur. Geldikleri şehirlerde dar ve kapalı bir çevrede yaşamaya başlamaları nedeniyle, genellikle daha önce şehre göç eden akrabaları veya tanıdıkları tarafından bulunan işlerde çalışmakta, geniş kapsamlı bir iş sahasında çalışma imkânı bulamamaktadırlar (Bal, 1999, s. 64). Aynı zamanda bu bireyler göç ettikleri şehirlerde farklı problemlerle de karşılaşmaktadırlar. Bunlardan en önemlisi de geçinmenin zorluğudur. Türkiye’de Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaşayan bireylerin genelinde ataerkil toplum yapısı mevcuttur. Bu bölgede yaşayan insanların göç etmeden önce bulundukları coğrafyalarda aile fertlerinden birisinin veya aile reisinin çalışması durumunda evin geçimi sağlanabiliyor iken, geldikleri yerlerde geçinebilmek adına neredeyse ailenin yetişmiş olan bütün fertleri çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Kırsaldan göç eden bireyler, geldikleri yerlerde tarımcılık, hayvancılık gibi işler yaparak geçimlerini sağlarken, şehirde tarımcılık ve hayvancılık gibi imkânlarının sınırlı olması ya da hiç olmaması nedeniyle beden gücüne dayalı olan işlerde çalışarak ailelerinin geçimlerini sağlamaktadırlar. Bu bireylerin beden gücüne dayalı olarak çalıştıkları inşaatçılık, amelelik, seyyar satıcılık gibi iş alanlarında büyük çoğunluğunun sağlık güvencelerinin olmadığı da önemli bir gerçektir. Bu nedenle sunulan sağlık hizmetlerinden önemli ölçüde istifade edememekte ve bu durum da şartlarının daha da ağırlaşmasına neden olmaktadır. Kırsaldan göç eden bireyler ile yoksulluk kavramı adeta iç içe geçmiş bir kavramdır. Bu bireyler çoğunlukla ekonomik sıkıntılar nedeniyle bulundukları dar çevrenin dışına çıkamamakta, şehir hayatına entegre olamamakta ve bu alanlara hapsolup kalmaktadırlar (Kaştan, 2015, s. 220). Genelde gecekonduda yaşayan bireyler ile şehirde yaşayan bireyler arasında birtakım sosyal ve kültürel sorunlar oluşmaktadır. Bu durumdan en çok etkilenen bireyleri ise genç nesiller oluşturmaktadır. Gençler şehir hayatına adapte olmak adına daha fazla gayret sarf edip, şehrin bireylere

sunmuş olduğu olanaklardan olabildiğince fazla şekilde faydalanma isteği duymaktadırlar.

2.2.2. Türkiye de Dış Göçün Sonuçları

Dış göç hareketlerinin sonuçları Türkiye’de iç göç hareketlerinin sebep olduğu sorunlar başlığı altında topladığımız; biçimsiz kentleşme sorunu, gecekondulaşma ve konut problemleri, şehirleşme sorunu ve sosyal sorunlar gibi aynı problemlere sebep olmaktadır. Türkiye’de dış göç hareketlerinin sebep olduğu sorunlar bölümümüzde dış göçün sebep olduğu ekonomik sorunlar kısmını ayrı ele alacağız.

2.2.2.1. Ekonomi Üzerine Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Dış göçler kültürel ve toplumsal etkilerinin yanı sıra, göç alan ve göç veren ülkeler açısından bir takım ekonomik etkilere de neden olmaktadır (Sayın vd., 2016, ss. 9-10). Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar sonrasında gündeme gelen göç olgusunun komşu ülkelerde birtakım etkileri olmuştur. Bunlardan ilki ekonomik hayat üzerinedir. Üst başlıklarda ele alındığı üzere, göç olgusu ülkelerin makro ekonomik değerleri üzerinde etkilidir (Polat, 2016, s. 70).

Günümüzde tüm dünya üzerinde en çok göçmen barındıran ülkelerden birisi olan Türkiye ekonomisi son zamanlarda yaşanan Arap Baharı sonrasında Suriye ve Orta Doğu’da yaşanan karışıklıklar nedeni ile ülkelerinden ayrılan göçmenler sebebi ile ciddi şekilde etkilenmiştir. Yaşanan göç; genç nüfus, emek piyasası, kamu kaynakları, girişimcilik, emek arzı, işsizlik, istihdam, kira fiyatları gibi çeşitli ekonomik faktörleri olumlu ya da olumsuz şekilde etkilemektedir (Polat, 2016, s. 70).

Genç nüfus ile göçmenler, Türkiye’nin demografik fırsat penceresini etkileyebilme gücüne sahiptir. Demografik fırsat penceresi, bir ülkede bulunan çalışma yaşı oranının, ülkenin nüfusunun desteklemesi gerekli olan bağımlı nüfusa göre daha yüksek olmasındaki zamanı ifade etmektedir. Bahsedilen durum nüfusun büyük kısmının yaşlılardan oluşmaması ve ülkenin gelişmesi ile beraber doğum oranları düşmesi ile meydana gelmektedir. Bu husus ülkelerin büyüme gerçekleştirecekleri zaman gündeme gelmektedir. Ülkenin demografik fırsat penceresi 2010 senesinde başlamış ve yaklaşık olarak 2040 senesinde kapanması beklenmektedir (Can & Avcı, 2019, ss. 211-220). Göç İdaresi Başkanlığının Nisan 2022 raporuna göre; Türkiye’ye göç eden Suriyelilerden

çalışma çağında olan 19-39 yaş aralığında bulunan kişi sayısı 1.400.872'dir (Mülteciler Derneği, 2022). İşsizlik oranlarının arttığı, istihdam yüzdelerinin düşük olduğu, yaşlı nüfusunun giderek arttığı bir ülkede, ülkeye gelen genç nüfus, işsizlik oranlarını daha da artıracak ve bu da bağımlı nüfusun yükselerek artmasına sebep olacaktır.

Bu göçün ülke ekonomisine bir diğer etkisi emek piyasasında olmuştur. Mülteciler, Türkiye'de emek arz ve girişimcilik konusunda emek piyasasına müdahalede bulunmuştur. 2019 yılı T.C. Ticaret Bakanlığını yapmış olduğu açıklamaya göre en az bir ortağı Suriyeli olan işletme sayısı günümüzde 15.159'dur.

Geleneksel anlamda kabul edilmiş olan teorik modeller de göç olgusu, iş gücü arzını arttırırken, ücret ve istihdamı olumsuz etkilemektedir. Buna ek olarak kayıt dışı işçi çalıştırma gibi hususlarda bu piyasayı etkileyen diğer unsurlardır (Polat, 2016, s. 70).

Mülteciler göç esnasında yanlarında getirmiş oldukları paraları piyasaya sürerek, piyasanın canlanmasına, satışların artmasına neden olmuşlar ise de, bu durum göçün gerçekleştiği ülkedeki mal ve hizmet fiyatlarının artmasına neden olarak olumsuz bir etki bırakmıştır. Bu durumun en büyük etkisinin ise konut fiyatlarına olan etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bir bölgeye göç ettiğinizde en temel ihtiyacınız barınma ve beslenme ihtiyacı olmaktadır. Bu nedenle mülteciler ilk olarak göç ettikleri bölgede konut satın almak ya da kiralamak istemektedirler. Bu durum ise gerek konut satış fiyatlarının gerekse kira fiyatlarının artmasına neden olmuştur. Bu durum evini satmak veya kiralamak isteyen kişiler açısından her ne kadar ekonomik anlamda karlı bir durum ise de düşük gelirli bireyler için bu durum ciddi maliyetler yaratmaktadır. Bu durum bir kesim için ciddi bir risk oluştururken, bir kesim için fırsata dönüşmüştür. Göçün etki ettiği ekonomik etkenlerden bir tanesi de hayat pahalılığıdır. Oluşan göçlerle birlikte insanların ana besin maddelerine olan talebinin artması, fiyatların genel seviyesinin üzerine çıkarak artmasına neden olmuştur. Bu durum özellikle yoğun göç alan Suriye sınırına yakın olan Güneydoğu bölgelerinde enflasyon oranlarına yansımış, bu bölgelerde enflasyon oranları Türkiye'nin ortalama değerlerinin üzerinde gerçekleşmiştir (Sayın vd., 2016, ss. 9-10).

Göçün ekonomik anlamda etkilerinden birisi de göçle gelen bireylerin birçok alanda ucuz fiyatlarla kayıtsız bir şekilde çalıştırılmalarıdır. Kayıtsız çalıştırılan bu kesimin iş hukukundan kaynaklanan sağlık sigortası, iş sigortası, işsizlik tazminatı gibi bir takım yasal haklardan yararlanamamaları adeta bu durumun bir sömürü haline

dönüştürülmesine neden olmuştur. Bu durum aynı zamanda işçi ve işveren arasında güvensizlik ortamı oluşmasına neden olmuştur. Kayıtsız çalışan bu kesimlerin genellikle vasıfsız işgücü alanında ucuz fiyata çalışıyor olmaları, işveren açısından kazançlı bir iş gibi görünse de ucuz işgücü nedeniyle işçiler arasında rekabet oluşmuş ve bu durumda beraberinde istihdam sorununu getirmiştir (Kaypak & Bimay, 2016, ss. 96-97).

Mültecilerin neden olduğu ucuz emeğin, özellikle niteliksiz emek piyasasında çalışmakta olan orta ve alt kesimde bulunan halk açısından ekonomik etkileri oldukça fazladır. Artan kira ve gıda fiyatları bu kesimi olumsuz yönde etkilemiştir (Özdemir, 2017, ss. 126-128).

Göç edilen ülke açısından göç, işsizlik gibi makroekonomik değişkenleri önemli ölçüde etkileyen bir kavramdır. Çalışmak isteyip iş bulamadığı için çalışamayan bireylerin bu durumu işsizlik olarak adlandırılmaktadır. Çalışabilecek yeterliliğe sahip, ancak iş bulamayan bireyler, kendilerine bu imkânı elde edebilecekleri ülkelere doğru göç hareketini başlatmaktadırlar. İşsizliğin göç hareketleri ile doğrudan bir bağıntısı bulunmaktadır. Özellikle gerçekleşen dış göçlerle birlikte işsizlik oranlarında önemli oranda artışlar yaşanmıştır. Gerçekleşen göç hareketleri ile nüfus artmaya başlamış, bu durumda istihdamın azalmasına, işsizlik oranının artmasına neden olmuştur. Ancak bu durum ülkelerin ekonomik yapılarıyla alakalı olarak farklı sonuçlar göstermektedir. Bazı ülkelerde iş imkânının fazla olması, ancak çalışacak bireylerin az olması nedeniyle alınan göçler, olumlu etkiler bırakırken, Türkiye’de için bu durumdan söz etmek pek de mümkün değildir (Çelik & Arslan, 2018, ss. 72-74).

Uluslararası göç ile alakalı yapılan çalışmaların bir kısmında, gerçekleşen bu göçler nedeniyle işsizliğin arttığı tezini savunurken, bir kısım çalışmalarda bu göçlerin işsizlikle bir alakası olmadığını, böyle bir bağlantı kurmanın doğru olmayacağını savunmaktadır. Her ne kadar iki farklı görüş bulunsada, emek göçü ve işsizlik sorununa ilişkin yapılan çalışmalar neticesinde de göç hareketlerinin işsizliğin artmasına neden olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (Engin & Konuk, 2020; Çelik & Arslan, 2018, ss. 72-74; Nurdoğan & Şahin, 2019; Şahin & Şen, 2020). Çalışma süresince incelemiş olduğumuz kaynaklardaki bulgulardan da hareket ederek, gerçekleşen göç hareketlerinin işsizliğe ve istihdama olan etkilerinin azımsanmayacak önemli ölçüde yüksek olduğu kanaatini taşımaktayız. Türkiye’deki işsizliğin temel sebeplerine değinecek olursak, sanayileşme hareketlerinde geç kalınması, günümüzde dahi istenilen seviyeye

gelinelememiş olması, çoğunlukta tarıma endeksli bir toplum olunması, hızla artan nüfus, ayrıca genç nesillerin istihdam edilebileceği bir ortamın oluşturulamaması, yatırımların gerekli ölçüde yapılamaması işsizliği tetiklemektedir (Nurdoğan & Doğan, 2019, ss. 2202-2205).

Uluslararası göç hareketlerinin istihdama olan etkileri ele alındığında, yaşanan göç hareketlerinin kısa vadede büyümeye neden olacağı, ancak orta ve uzun vadede hükümet harcamalarını tetiklediği görülmüştür (Aybar, 2018, s. 54). Yaşanan bu göç hareketlerinin özellikle vasıfsız ve ağır şartlarda çalışmayı gerektiren ağır işlerde yerel halkın çalışmak istememesi karşısında, göçmenlerin bu işlerde istihdam edilmeleri nedeniyle Türkiye ekonomisine olumlu anlamda katkı sağladığından söz edebiliriz (Azevedo vd., 2016, s. 17). Ancak bu durum her ne kadar istenilen bir durum gibi görünse de işverenler açısından çalıştırdığı kişileri işten çıkarması gibi bir durumu da beraberinde getirmiştir. Ancak bu durum düşük ücretlerle çalışmayı kabul eden göçmenlerin fazlaca sayıda istihdam edilmesini sağlayan avantajlı bir durum yaratırken, vasıflı düzeyde ve yüksek ücret ile çalışabilecek bireylerin istihdam edilememesi gibi dezavantajlı bir durum ortaya çıkarmıştır. Bu da beraberinde işsizliğin artmasına neden olmuştur (Kalaycı & Civelek, 2021).

Dış göç hareketleri göç hareketlerinin yapıldığı ülkelerde enflasyona yönelik parametreleri üç noktada etkilemiştir (Gür, 2017, s. 19);

- i. Artan talepler nedeniyle enflasyonu yukarı çekmesi,
- ii. Göçmen ve mültecilerin genellikle farklı etkenlerden ötürü en ucuz ürünlere rağbet göstermeleri, bu durumunda göç edilen ülkedeki üreticilerin fiyatları zaman içerisinde aşağı çekmesi nedeniyle enflasyon oranının düşmesi,
- iii. İşgücü odaklı, emeğin sermaye olarak kullanıldığı sektörlerde oldukça düşük ücretlerle çalışmaları, bu durumun üretim maliyetlerinin azalmasına sebep olması neticesinde enflasyonun düşmesi olarak açıklanabilir.

Göç hareketlerinin neden olduğu olumsuz etkenlerin başında enflasyon rakamları gelmektedir. Zira göç hareketlerinin bütçeye getirdiği yük, kaçak işletmelerde yasa dışı çalışmalar neticesinde vergi kayıplarının yaşanması gibi makro büyüklükteki tehditleri

ortaya çıkarmakla kalmamış, aynı zamanda mikro büyüklükteki tehditler olarak adlandırılan artan konut fiyatları, zorlaşan ve pahalılaşan hayat şartları, yasadışı çalışmalar nedeniyle ortaya çıkan haksız rekabet gibi tehditlere yol açmaktadır (Aybar, 2018, s. 59).

Tablo 4’e baktığımızda mülteci yoğunluğu bulunan sınıra yakın illerde görülen kira artış oranı Türkiye kira artış oranının çok üzerinde seyretmektedir. Bu durumun ana sebebi özellikle Suriye’den göçle gelen nüfusun oluşturmuş olduğu yoğunluk ve bu yoğunluğun doğurmuş olduğu barınma talebidir. Göçün en yoğun olduğu dönem olan 2014 yılına baktığımızda kira artış oranının en yüksek yıl olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Suriye Göçünün Yıllara Göre Kira Artışına Olan Etkisi (2011-2015)

Yıl	Türkiye Kira Artış Ortalaması	Gaziantep, Kilis, Adıyaman Kira Artış Ortalaması
2011	4,71	4,49
2012	5,46	8,35
2013	6,50	14,24
2014	7,34	15,54
2015	7,58	14,4

Kaynak: TÜİK (<https://www.tuik.gov.tr/>)

2.3. Arap Baharının Göç Üzerine Etkisi

Türkiye’nin Batı ile ilişkilerinin gidişatı, Orta Doğu üzerindeki politikalarını da yakından etkilemiştir. 1950’lere kadar Orta Doğu’daki sorunlara karışmayan Türkiye, dış politikalarda çeşitliliğin olması gerektiğini hissetmiştir. Bunun ana sebebi batıyla ilişkilerinde sorunların meydana gelmesi ve beklediği gibi değer görememiş olmasıdır. Türkiye’nin 2000’li yıllara kadar Orta Doğu’ya dair dış politika önceliğini güvenlik endişeleri oluşturmuştur (Ekici & Tuncel, 2015, s. 59).

11 Eylül 2001’de Dünya Ticaret Merkezi’ne yapılan saldırı, tüm dünyanın güvenlik sistemlerinde değişimler yaşanmasına ve siyasi sistemlerde hareketlenmelere yol açmıştır. Orta Doğu’da ise dengelerin bozulmasına neden olmuştur. Türkiye bu olaylar neticesinde Orta Doğu coğrafyasında izlediği dış politika bakımından bir tarz değişime gitmiştir. Arap Baharı gerçekleşmeden önce Türkiye, Orta Doğu ülkeleriyle siyasi ve ticari ilişkilerini arttırmıştır. Bu durumu gözlemleyen Batı ve ABD’de bir kesim,

Türkiye'nin Batıdan uzaklaştığını, “eksen kayması” yaşadığını ve Orta Doğu ile yakınlaştığı şeklinde bir algı oluşturmuştur (Kızmaz, 2018, s. 400).

Türkiye, Orta Doğu ülkelerinin bir kısmıyla sınır komşusu, kalan ülkelerle de coğrafya içindedir. Yine de Türkiye'nin bölge içerisindeki ilişkiler söz konusu olunca, Türkiye'nin bu bölgedeki ticari ilişkilerini iyi kullanamadığı ve potansiyelinin altında kaldığından bahsedilmektedir. Bahsi geçen coğrafyada yer alan ülkelerin uyguladığı ekonomik politikaların liberal temellerden uzak olmasından dolayı bu ticari ilişkilerin kurulamadığını söylenebilir. Türkiye bu coğrafyadaki politikalarında hızla değişebilen çeşitli anlaşıma ve dinamiklere göre hareket etmektedir. İran, Irak ve Suriye gibi ülkelerde yaşanan gelişmelere bağlı olarak Türkiye sürekli pozisyon değiştirmektedir. Bu değişimler Türkiye için yüksek maliyetler oluşturmuş ve komşu ülkelerle çeşitli uyuşmazlıklar yaşamasına yol açmaktadır (Levent & Çayak, 2017, s. 25).

Tüm dünyayı ilgilendiren büyük olaylar karşısında ülkelerin kayıtsız kalması düşünülemeyeceğinden, Arap Baharı sonrasında da Türkiye Cumhuriyet'i kayıtsız kalmamıştır. Arap Baharı olaylarında her ülke o dönemki iktidarın politikaları doğrultusunda tarafını seçmiştir. Daha doğrusu saflarını belirginleştirmişlerdir. Çünkü Çin, Rusya ve İran karşısında İngiltere, ABD ve Fransa blokları zaten daha önceden tarafları belirlenmiş, Arap Baharının ardından ise tarafları keskinleşmiştir (Bayram vd., 2016).

Orta Doğu'da yaşanan gelişmeler Türk hükümeti açısından; Arap halkının daha iyi yönetim talebi ve demokrasi isteğinin bir yansıması olarak düşünülmüştür. Türkiye, bölge içerisinde yaşayan halkın isteklerinin evrensel normlar olduğunu ve desteklenmeleri gerektiğini savunmuştur. Türkiye bu konuda her ülke vatandaşının kendi ülkelerinde demokratik haklar için mücadelesini destekleyeceğini söylemiştir (Polat, 2016, s. 75).

Genel çerçevede Türkiye'nin Arap Baharına karşı görüşü, bu coğrafyada yer alan ülkelerin demokrasiye geçmesini isteyen ve halklarının daha fazla özgürlük ve insan hakları isteklerini desteklemektedir. Bu bağlamda Türkiye bu tarz iyileşmelerin ülkelerin kendi içerisindeki dinamikler vasıtasıyla yapılabileceğini belirtmiştir. Birçok kesime göre İsrail ve Suudi Arabistan, Arap Baharı süresince gelişme gösteren faaliyetlerin aksi yönünde bir tutum sergilemiştir. Bunun yanında Türkiye, İran ve Mısır'ın bu süreçte

kendilerine olumlu çıkarlar sağladığını düşünmektedirler. Bu tarz düşüncelerden de görüleceği üzere Orta Doğu’da kutuplaşma gerçekleştiğini söyleyebiliriz (Yıldız & Yıldız, 2017, s. 5).

Türkiye’nin Orta Doğu politikasının son yıllarda belirgin bir şekilde değiştiği gözlenmektedir. Bu değişimin ana sebebi, Ankara’nın Orta Doğu’ya verdiği değerin artması ve bu bağlamda bahsi geçen coğrafyada yer alan ülkeler ile siyasi ve ekonomik ilişkilerin artış göstermesidir. Türkiye dış politikası karar vericileri, ekonomik ve siyasi ilişkilerin gelişmesi için bölgede bir istikrarın olması ve bölgedeki ülkeler arasında kalıcı şekilde diyalog kurulabilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu bağlamda bölge içindeki sorunları ortadan kaldırmak amacıyla birçok arabuluculuk rolleri gerçekleştirmişlerdir. Türkiye bölgedeki sorunları ortadan kaldırmaya çalışıp “maksimum iş birliğini” sağlamaya ve kendi ekonomisinin yanında bölge ekonomisine de dinamizm katmayı istemektedir (Erdoğan, 2015).

Son yıllarda Orta Doğu’da yaşanan gelişmeler ile beraber bölge yeni bir değişim içine girmiştir. Bu değişim bölgesel ülkelerin dış siyasetlerinde yeni tanımlamaları ortaya çıkartmıştır. 2010 yılında olayların başlangıcıyla, Türkiye’de Arap Baharı’na karşı bakış pozitif yönde olmuştur. Orta Doğu’da meydana gelen gelişmelere bakıldığında toplumlar değişimi istiyor şeklinde bir anlam çıkarılmıştır. Tunus, Libya ve Mısır gibi ülkelerde yaşanan demokratik gelişmeler Türkiye tarafından olumlu karşılanmış ve bölgedeki politikalara yarar getireceği belirtilmiştir. Ancak demokratikleşme yolunda yaşanması muhtemel problemlere de Türkiye’nin güvenlik açısından dikkat etmesi gerekmektedir. Gerçekten de Suriye’de yaşanan olaylar Türkiye için oldukça önemli güvenlik unsurlarını göstermiştir. Bunun göstergeleri de Suriye sorunu dolayısıyla yaşanan terör saldırıları ve Türkiye’ye isabet eden bombalardır (Akkan, 2016, s. 80).

Arap Baharından etkilenen çevre ülkelerin başında Türkiye’de yer almaktadır. Bu etkinin birçok kesim tarafından olumsuz yönde olduğu belirtilmektedir. Tunus ve Mısır olayları açısından muhalif safta yer alan Türkiye, Libya ve Suriye olaylarında ilk başta ılımlı bir bekleyiş kararı almıştır. Devam eden süreçte bu ülkelerdeki siyasi iktidarların halkın isteklerini dinlememesi ve orantısız güç kullanmalarının ardından Türkiye muhalif olanlar tarafına geçmiştir. Libya olayında da Türkiye ilk olarak askeri müdahaleye karşı çıkmış, Kaddafi’nin halkına karşı aşırı güç kullanmasının ardından NATO (Kuzey

Atlantik Anlaşması Örgütü) önderliğindeki müdahale gücüne katılmıştır (Şen, 2013, s. 58).

Türkiye'nin Orta Doğu ülkeleriyle kültürel ilişkileri Osmanlı Devleti zamanında da vardı. Günümüzde dahi Türk halkının bazı akrabalık bağları Irak ve Suriye gibi ülkelerin vatandaşlarıyla devam etmektedir. Göç hareketleri de bu ilişkileri olumlu etkilemektedir.

Aynı zamanda söz konusu bölge Türkiye'nin güvenliği ve ekonomik ilişkileri açısından oldukça önemlidir. Türkiye Yönetimi Arap Baharı'nın ardından bölgede demokratikleşme ve barış olacağını düşünmüştür. Ancak Suriye lideri Beşar Esad tarafından uygulanan bastırma politikası ve yaşattığı şiddet olayları neticesinde Türkiye, Esad rejimine karşı politikasını netleştirmiştir (Şen, 2013, s. 58). Sınır komşusu olan Suriye'de gerçekleşen iç savaş en çok Türkiye'yi özellikle göç hareketleri ile olumsuz etkilemiştir.

2.4. Suriye Savaşının Sosyal ve Ekonomik Etkileri

Geçmişe yönelik ilişkiler incelendiğinde Türkiye-Suriye ilişkileri politik sınırlar içerisinde ilerleyen ve iki ülke arasında ticaretin istikrarlı bir biçimde artmış olduğu gözlemlenmektedir. Bu artışta Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Anlaşması'nın da etkisi olmuştur. Türkiye-Suriye sınırındaki illerde ekonomik açıdan hareketlilik olmuştur. Türkiye'ye giren Suriyeli turist ve yatırımcıların sayısında artış olmuştur. Suriye ile istikrarlı devam eden iktisadi ilişkiler Orta Doğu'da ekonomik bir birleşmenin mümkün olabileceği yönünde beklentileri ortaya çıkarmıştır. Suriye, Türkiye, Lübnan ve Ürdün'ün yer aldığı bir serbest bölge yaratılması planlanmıştır (Önal & Keklik, 2016, s. 135).

2000-2010 yılları arasında Türkiye'nin rolü Suriye ekonomisinde artmış, ithalat ve ihracatta önemli bir konuma gelmiştir. Suriye 2000 yılında 190 milyon dolarlık ithalat yaparken, 2010 yılına gelindiğinde ise Türkiye'den yaptığı ithalat miktarı 1.627 milyar dolara ulaşmıştır (Önal & Keklik, 2016, s. 135).

İki ülke arasında yaşanan gelişmeler bölgesel ve ulusal standartların etkisi ve siyasi aktörlerin tercihleri ile kısa sürede gelişmiştir. Suriye'nin Türkiye ile ilişkilerinin geliştirmesinin altında yatan bir neden ise ABD'nin Irak'ı işgali sonucunda artan kaygıları ve Hariri suikastı sonrasında hem batı hem de Arap dünyası tarafından

dışlanmalarıdır. Beşar Esad iktidarı, Batı dünyası ile ilişkilerinde ve iktisadi kalkınma noktasında Türkiye ile iyi ilişkiler kurması ve Türkiye'nin desteğini alması gerektiğini fark etmiştir. Yaşanan tüm bu olumlu gelişmeler Suriye'de başlayan olaylar sonrasında tersine dönmeye başlamıştır. Suriye'de patlak veren olaylara önceleri dikkatli yaklaşan Türkiye, Esad'ın başvurduğu şiddeti kesmemesinin ardından 30 Kasım 2011 tarihinde yaptırım uygulayacağını bildirmiştir. Bu açıklamanın ardından Suriye'de Türkiye'ye yaptırımlar uygulayacağını açıklamıştır. Karşılıklı yaptırım kararları sonra 10 yıl boyunca iyi giden ekonomik ilişkilerin bitişine dair ilk adımlar atılmıştır (Kızmaz, 2018, s. 395).

Dünya Bankası'nın hazırladığı Orta Doğu raporunda Suriye'de yaşanan iç savaşın Mısır, Ürdün, Lübnan, Türkiye ve Irak'ı yaklaşık olarak 35 milyar dolar ekonomik zarara uğrattığı açıklanmıştır. İç savaşın Türkiye ekonomisinde yarattığı başlıca sorun ticari ulaşım ağlarının kopması olmaktadır. Türkiye'de faaliyet gösteren firmalar Kuzey Afrika ve Orta Doğu'ya olan ihracatlarının önemli bir kısmını Suriye üzerinden direkt gerçekleştirmektedirler. Suriye'deki karışıklıklar esnasında tırların Suriye üzerinden geçmesi tehlikeli olmaya başladığı için tırlar gemiler ile İsrail'e giderek buradan varış noktalarına devam etmektedirler. Bu alternatif güzergâh ise maliyetleri arttırmaktadır. İç savaş başladıktan sonra Türkiye'nin ihracat rakamları 500 milyon dolara gerilerken, Suriye'den ithalat ise 67 milyon dolara kadar düşmüştür. Savaş sırasında üretim yapan firmalar, üretim yerlerini Türkiye'ye taşımış ve Türkiye'de ürettikleri ürünlerini Suriye'ye ihraç etmişlerdir (Kızmaz, 2018, s. 395).

Türkiye'de mültecilik mevzuatının esaslarını oluşturan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki durumuna dair Cenevre Sözleşmesi sadece Avrupa'dan Türkiye'ye gelen kişilere mülteci statüsü vermektedir. Türkiye, Avrupa dışından gelenlere ise sığınmacı statüsü vermektedir. Türkiye'ye kaçan Suriye vatandaşları sığınmacı statüsüne sahiplerdir. Sığınmacı statüsü mülteci olmanın tanıdığı bazı hakları içermediğinden dolayı yönetmelikler çıkararak özel uygulamalar yürürlüğe sokmuştur (Nizam & Gül, 2017, s. 1390).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün 2019 tarihli raporunda Türkiye'de bulunan mülteci sayısının 3 milyon 615 bin 644 olduğunu yazmıştır. Resmi rakamlar dışında kayıtsız sığınmacıların da varlığını reddetmek imkansızdır. Kayıtsız sığınmacılarla birlikte sayı 4 milyona ulaşmaktadır (Nizam & Gül, 2017, s. 1390).

İç savaş sırasında mal varlıklarını Suriye’de bırakıp sadece nakit ve taşınabilir varlıklarıyla ülkelerinden gelen Suriyeliler düşük ücretlerle istihdam edilmektedirler. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde tekstil alanında istihdam edilen sığınmacılar haftalık 60 TL ve 100 TL arasında değişen rakamlara çalışmakta iken tarlalarda çalışan Suriyeliler ise günde 23 TL alarak çalışmaktadırlar. Bu rakamlara çalışan göçmenler, kayıt dışı ve düşük ücretle çalışan sığınmacılardır. Bunların yanı sıra Türkiye’de işletmeye sahip olan Suriyelilerde bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacılar işsizlik oranını dolaylı olarak etkileyerek enflasyonda da oynamalara sebep olmaktadır (Orhan & Gündoğar, 2015, s. 106).

Yaşanan gelişmelere bakıldığında Suriyeli sığınmacılar Türkiye’yi fırsatların ve risklerin birbirine karıştığı bir durum ortaya çıkarmaktadır. Sığınmacıların yoğun olarak bulunduğu bölgelerler kiralarda artış görülmektedir. Ayrıca kayıt dışı istihdam ve işçi ücretlerinin giderek farklılaşması sonucunda haksız rekabet ortamı oluşmaktadır. Vasıfsız iş gücü piyasasındaki iş gücü açığının kapatılması ise bir artı olarak görülebilir. İş gücü fiyatlarının düşmesi yatırımcıların rahatlamasını sağlamıştır. Suriyeli yatırımcılar sanayi bölgelerinde ihtiyaçlara yönelik olarak gıda ve tekstil sektörünün büyümesine katkı sağlamışlardır.

Türkiye’de bulunan sığınmacıların asıl sorunu ise sosyal uyum sorunudur. Türkiye’de bulunan sığınmacıların etkileri, toplumsal alanda da etkilere neden olmaktadır. Sığınmacılar ile yerel halkın arasında, değişik dilin, kültürün, yaşam tarzının olmasından sorunlar oluşmaktadır. Sığınmacılar nedeniyle toplumda çok eşliliğin yaşanması ve bu nedenle boşanmalarda artışların olması kadın ve çocuk istismarları, çarpık yapılaşma gibi problemler artmıştır. Sığınmacıların çoğunluğunun yaşadığı illerde demografik yapıya etkilemeleri, en dikkat çekici toplumsal etkilerdendir. Bu durum, bazen etnik ve mezhepsel kutuplaşmaların oluşmasına veya var olan gerginliklerin artmasına neden olabilmektedir (Orhan & Gündoğar, 2015, s. 16).

Toplumsal farklılıklara hızla uyum sağlayabilen genç nüfusun fazla olması, nüfusun olayların akışının sebebiyle olsa da günlük yaşama alışma potansiyelinin sosyal uyum sürecinin güçlü tarafıdır. Bunların haricinde sınır illerde yerel halk ile bunlar etnik kökenlerden ya da mezhepten olan sığınmacıların toplumsal kabulü daha çabuk gerçekleşmekte ve bugünü ile sürecin daha verimli yönünü oluşturmaktadır. Sığınmacıların toplumsal olarak etki ettiği fırsatlar ise yapılan evliliklerin toplumun

kaynaşmasını sağlaması ve göç sonrasında meydana gelen çok kültürlülük olarak görülmektedir (Tunç & Doköz, 2017).

Sosyal dışlanmalara ve gerilimlere, ekonomik sorunlarda neden olabilir. Yerel halkın iş fırsatlarını ellerinden aldıklarını, kiralarn artmasını, talebin artışına bağılı olarak gıda fiyatlarının artmasının sebebi olarak sığınmacılar gösterilebilmektedir. Yerel halkın sığınmacılara karşı şikâyetlerinin geneli ekonomik kaynaklıdır (Çetin, 2016, s. 210).

Türkiye'nin sınırında bulunan illerde genelde muhafazakâr kültürünün olduğudur. Buna uymayan gelişmelere yerel halk tepki göstermektedir. Bundan dolayı oluşan gelişmeler Türk erkeklerinin genç sığınmacı kadınlarla evlenmesi olayıdır. Özellikle Kilis, Şanlıurfa ve Hatay'da bu durumun yaşanması yerel halkta tepkiye yol açmaktadır. Bu üç ilde yabancı uyruklu gelin olayından dolayı boşanmalar yaşanmaktadır. Yabancı uyruklular ile evlilikler yüksek olduğu görünmese de gerçek, rakamların daha fazla olduğudur. Genelde yapılan bu evlilikler dini nikâh ile yapılmaktadır. Örneğin Kilis'te evliliklerin bitmesinin yaklaşık %20'si Suriyelilerden dolayıdır. Kocalarını kaybetme korkusu yaşayan kadınlar Suriyelilerin kocalarının akıllarını çelmekle suçlanmaktadır. Ayrıca yapılan bu evlilikler maddi menfaat olarak gerçekleşmektedir. Evlilik yapıldığında Suriyeli ailelere başlık parası verilmektedir. Bu evlilikler genelde para kazanma ve kızların hayatlarını kurtarma olarak yapılmaktadır. Bu tür olaylar Şanlıurfa ve Kilis'te meydana gelmektedir. Bu konuların yol açtığı olaylar ise küçük yaştaki kız çocuklarının istismarıdır. Evlendirilen Suriyelilerin içerisinde çocuk yaşıta olanlar da bulunmaktadır (Orhan & Gündoğar, 2015, s. 16).

Şehir merkezlerinde yaşayan sığınmacılar düşük kiralardan dolayı genellikle kenar mahallelerde yaşam sürmeyi istemektedir. Olumsuz koşulları bulunan evlerde birçok aile beraber yaşayabilmektedir. Bu durum çarpık yapılaşma ve gecekondulaşma oluşumuna neden olmaktadır. Sığınmacılar evlerin üstlerine, yanlarına, kaçak, sağlıklı olmayan ve düzensiz yapılar inşa etmeleri için var olan çarpık yapılaşma sorununun artmasına neden olmaktadır. Diğer sosyal etki ise yaşadıkları koşullar nedeniyle yasa dışı işe bulaşmalarına müsait ortam hazırlamaktadır. Suriyeli olan genç erkeklerin uyuşturucu kullanımında ve satışında istismara açıkken kadınların da fuhuş tehdidi ile karşı karşıya kalmaları mümkündür (Orhan & Gündoğar, 2015, ss. 16-17).

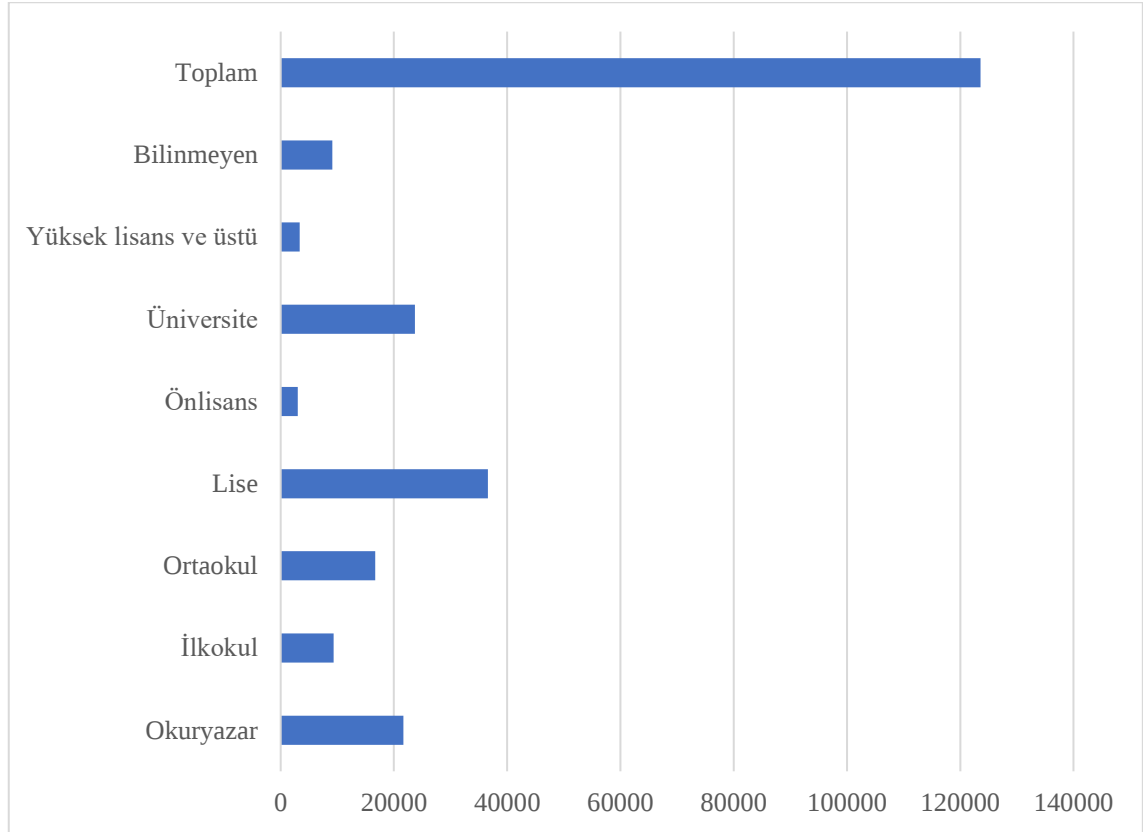
Burada bahsettiğimiz gibi göç konusu, Türkiye tarihinin en önemli konularından biridir. Türkiye'nin transit ülke olması, stratejik konumu, Orta Doğu ülkelerine yakınlık, İslam ülkeleri içerisinde gelişmişlik seviyesi bakımından lider konumunda bulunması, mülteci ve göçmenlere verilen maddi ve manevi haklar Türkiye'nin fazlaca dış göç almasına neden olmuştur. Dış göçler son yıllarda Arap Baharı kalkışması ile daha önemli bir hale gelmiştir ve Türkiye'ye gelip burada çalışma izni alan yabancıların verileri sonraki başlıklarda detaylı olarak incelenecektir.

2.5. Türkiye'de Yabancıların Çalışma İzinleri İle İlgili Veriler

2016 yılında Resmî Gazete'de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın hazırladığı “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” yayınlanmıştır. Genelgeye göre geçici koruma altına alınan yabancıları, çalışma izni olmaksızın Türkiye'de çalışamayacağı veya çalıştırılamayacağı belirtilmiştir. Geçici koruma sağlanan yabancılar ancak geçici koruma altına alındıktan altı ay sonra çalışma izni almak için bakanlığa başvuruda bulunabilecektir. Bu genelgeye göre yabancı uyruklu çalışma izni alanların çalışabilecekleri şehirler, çalışma muafiyetleri, istihdam kontenjanları, ücretleri belirtilmiştir. Mevsimlik tarım ve hayvancılık sektöründe çalışacakların valilikten, sağlık ve eğitim sektöründe çalışacakların ise Sağlık ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan izin almaları gerekmektedir. Yabancı çalışanların istihdam kontenjanları *“toplam çalışan sayısı ondan az olan işyerlerinde, en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancının çalışmasına izin verilebilir”* şeklinde olmuş ve geçici koruma sağlanan yabancılara asgari ücretin altında ücret ödenemeyeceği belirtilmiştir. Mesleki eğitim alan yabancılar ise eğitim sonucunda ilgili bakanlıklara iş başvurusunda bulunabileceklerdir. Mevzuatta ayrıca başvuru sürecinde izlenecek yollarda ayrıntılı şekilde anlatılmıştır (Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, 2016). 2020 yılı izin türlerine göre yabancılara verilen süreli (fix-term) çalışma izin sayısı toplamda 123.574 kişidir bunun 41.853 kadın iken 81.721 ise erkektir. Yabancı uyruklu kadın çalışan oranı %33,9 iken erkek çalışan oranı ise %66,1'dir (Uluslararası İşgücü Çalışma Örgütü, 2020).

2.5.1. 2020 Yılı Eğitim Düzeylerine Göre Yabancılara Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı

Çalışma izin türleri; süreli, süresiz, bağımsız, istisnai olmak üzere 4 çeşide ayrılır. Türkiye’de yabancılara en çok çalışma izni en fazla 1 yıl olan süreli çalışma izni verilir (Aslantürk & Tunç, 2018, ss. 153-154).

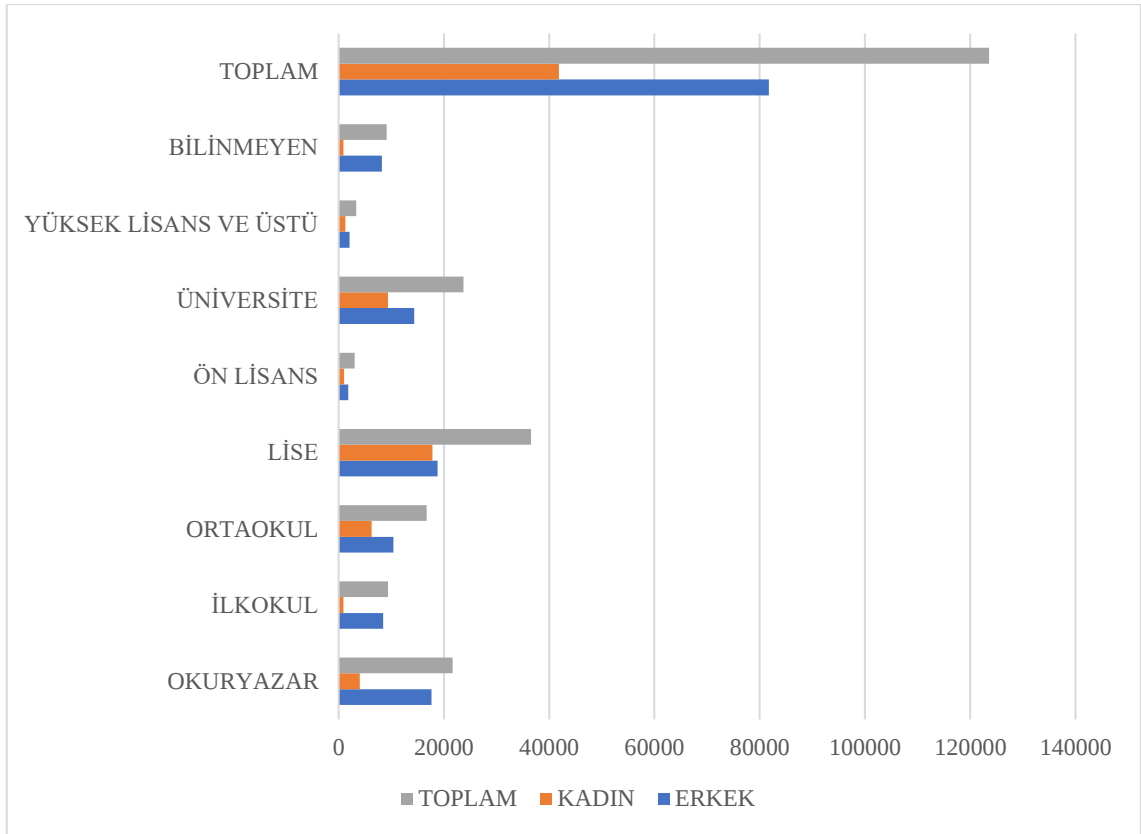

Kaynak: Uluslararası İşgücü Çalışma Örgütü, (<https://www.csgb.gov.tr/media/87487/yabanciizin2020.pdf>)

Grafik 3. 2020 Yılı Eğitim Düzeylerine Göre Yabancılara Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı

Türkiye’de süreli çalışma izni alan 123.574 kişinin 23.721’i üniversite mezunu, 36.582 kişi lise mezunu iken, 16.721’i ortaokul mezunudur. Toplam okur yazar sayısı ise 21.676 kişidir ve Grafik 3’te gösterilmiştir.

Grafik 4’te gösterildiği gibi süreli çalışma izni verilen üniversite mezunu kadın sayısı 9.371 iken erkek sayısı ise 14.350 kişidir. Kadın lise mezunu 17.810 kişi iken erkek lise mezunu 18.772 kişidir.

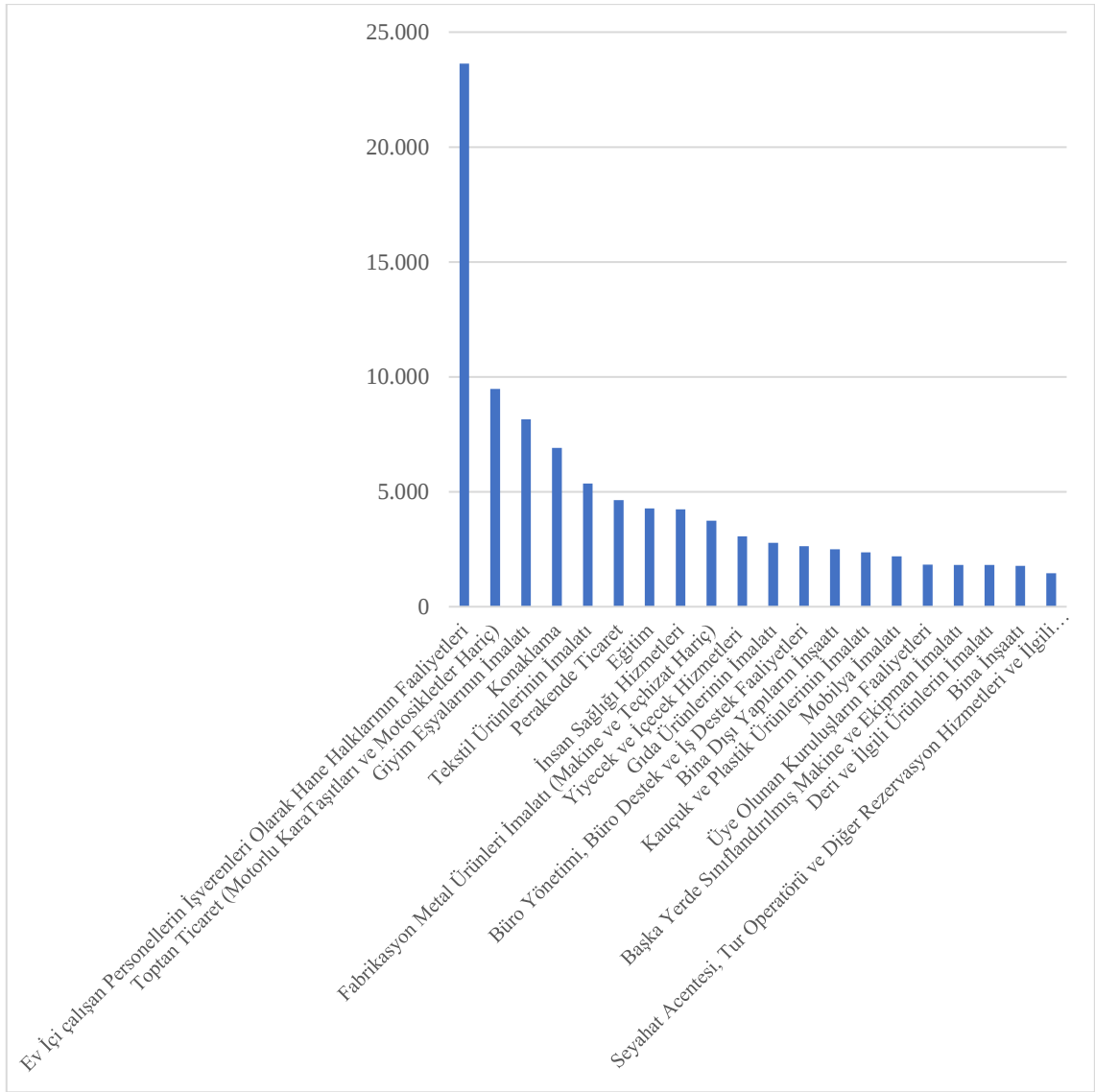

Kaynak: Uluslararası İşgücü Çalışma Örgütü, (<https://www.csgb.gov.tr/media/87487/yabanciizin2020.pdf>)

Grafik 4. 2020 Yılı Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Yabancılara Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı

2.5.2. 2020 Yılı Ekonomik Faaliyetlere Göre Yabancılara Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı

Çalışma izni alan yabancılar farklı sektörlerde faaliyet göstermektedirler. Uluslararası İşgücü Çalışma Örgütü'nün hazırladığı raporda, 2020 yılında Türkiye'de faaliyet gösteren yabancıların en fazla çalıştığı ilk 20 sektör Grafik 5'te verilmiştir. En fazla çalışma izni alınan sektör 23.627 kişi ile ev içi çalışan personellerin işverenleri olarak hane halklarının faaliyetleridir. Gelir seviyesindeki artış ve geleneksel aile yapısı zayıfladıkça ev içi çalışan ihtiyacı artmaktadır. Bu sektörde yeterli yurtiçi vatandaşı olmaması sebebiyle özellikle yabancı kadın işçi istihdamı ile kapatılmaktadır. Ev içi çalışan personel sektöründe çalışan göçmenlerin genellikle kadın işçi olması bu sektörün daha geleneksel olmasından kaynaklanır. Gelenekselci yapısı ve kayıt dışı çalışanların en güvenilir bulunduğu alandır (Uğur & Yanık 2016, s. 72).

Kaynak: Uluslararası İşgücü Çalışma Örgütü, (<https://www.csgeb.gov.tr/media/87487/yabanciizin2020.pdf>)

Grafik 5. 2020 Yılı Ekonomik Faaliyetlere Göre Yabancılara Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı

Ev içi çalışan personellerden sonra en çok bünyesinde göçmen çalıştıran sektör; 2020 yılında 9.476 kişi ile toptan ticaret (motorlu kara taşıtları ve motosiklet hariç) sektörüdür. Artan teknoloji ve sermaye ile imalat sanayi sektörü, yurtiçi ticaret ve dış ticaret gelişmektedir ve bu sektörde çalışan yerel halk ve yabancı istihdam oranı artmaktadır.

Türkiye’de tekstil ve giyim sanayii gelişmiştir. Emek yoğun bir sektör olan bu sektörde çalışan göçmen sayısı fazladır (Toksöz vd., 2012, ss. 66-87). Her 3 Suriyeliden biri hazır giyim sektöründe çalışmaktadır. Bu sektördeki yine en büyük problem;

işverenlerin çalışanlarını kayıt dışı çalıştırmalarıdır (Caro, 2020, ss. 13-14). Hazır giyim sektörü içerisinde tekstil ve giyim sanayi dışında deri ile ilgili ürünlerin imalatı da yer almaktadır ve bu sektörlerde toplam çalışan sayısı 15.336 kişidir (Grafik 5).

Türkiye ekonomisinde turizm sektörünün önemli bir yeri vardır. Turizm; dış ticaret açığının, enflasyonun, işsizliğin azaltılmasına çare olarak görülmektedir (Çımat & Bahar, 2003, s. 2). Buna bağlı olarak her geçen gün turizm tesislerinin sayısı artmaktadır. Görev ve hizmetleri bakımından restoran, konaklama, seyahat acenteliği gibi iş kollarına ayrılmıştır ve emek yoğun sektörlerdir (Zamanlı, 2020, s. 43). Sektör içi yabancı çalışan sayısı 8.376 kişidir (Grafik 5).

Bilim ve teknolojinin gelişimi ile sağlık sektörü de hızla gelişmektedir. Türkiye’de 2020 yılında hizmet veren özel, devlet ve üniversite hastanelerinin toplamı 1.534’tür. Diploma denkliği, dil yeterlilik sınavı, sağlık bakanlığı izni gibi aşamaları geçen yabancı doktor ve hemşireler Türk hastanelerinde çalışabilmektedirler (Başara vd., 2021). 2020 yılı insan sağlığı sektöründe çalışan toplam yabancı çalışan sayısı 4.242 kişidir. Yeni tıp fakültelerinin açılması veya kontenjanlarının artırılması, yabancı hekimlerin öğrenimleri öncesi ve öğrenim sırasında yapılan kolaylıklar ile yabancı sağlık personeli sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Yerli hekimlere göre şehir merkezinden uzak yerlerde daha kolay çalışabilmeleri, fazladan kaynak harcanmaması gibi nedenler sektör içerisinde çalışan yabancı hekim çokluğunun olumlu tarafı iken, mesleki yeterlilik, dil, kültür farklılığı yabancı hekim istihdamının olumsuz özellikleridir (Sayan & Küçük, 2012, ss. 94-197).

İnşaat sektörü çalışanları genellikle sezonluk çalıştıkları için kayıt dışı istihdamları fazladır. Bu sektörde çalışan göçmen sayısı çok fazladır (Toksöz vd., 2012, ss. 66-87). Bu bağlamda bina dışı yapıların inşaatı ve bina inşaatı sektörü en çok göçmen çalıştıran 20 sektör arasındadır. Kayıt dışı istihdamın en çok rastlanıldığı bu sektörlerde göçmenlerin düşük ücretle, güvensiz ortamda çalışılmaya mecbur bırakılmaları büyük bir problemdir. Göçmenlerle aynı şartlarda çalışmayı kabul etmeyen halk ise bu sebep yüzünden işsiz kalabilmektedirler. Resmi olarak işçi çalıştırana karşın kayıt dışı işçi çalıştıran şirketler daha az vergi ödeyerek haksız rekabet koşullarına sebep olmaktadır (Kaya, 2019, s. 71).

Yapılan bir araştırmada göçmen çalışalarda sektörler arası geçişler çok hızlı yaşanmaktadır. Yani bir işten diğer bir işe geçiş çok hızlı olmaktadır. Fakat bu durum yıllar geçtikte azalmaktadır (Caro, 2020, s. 10).

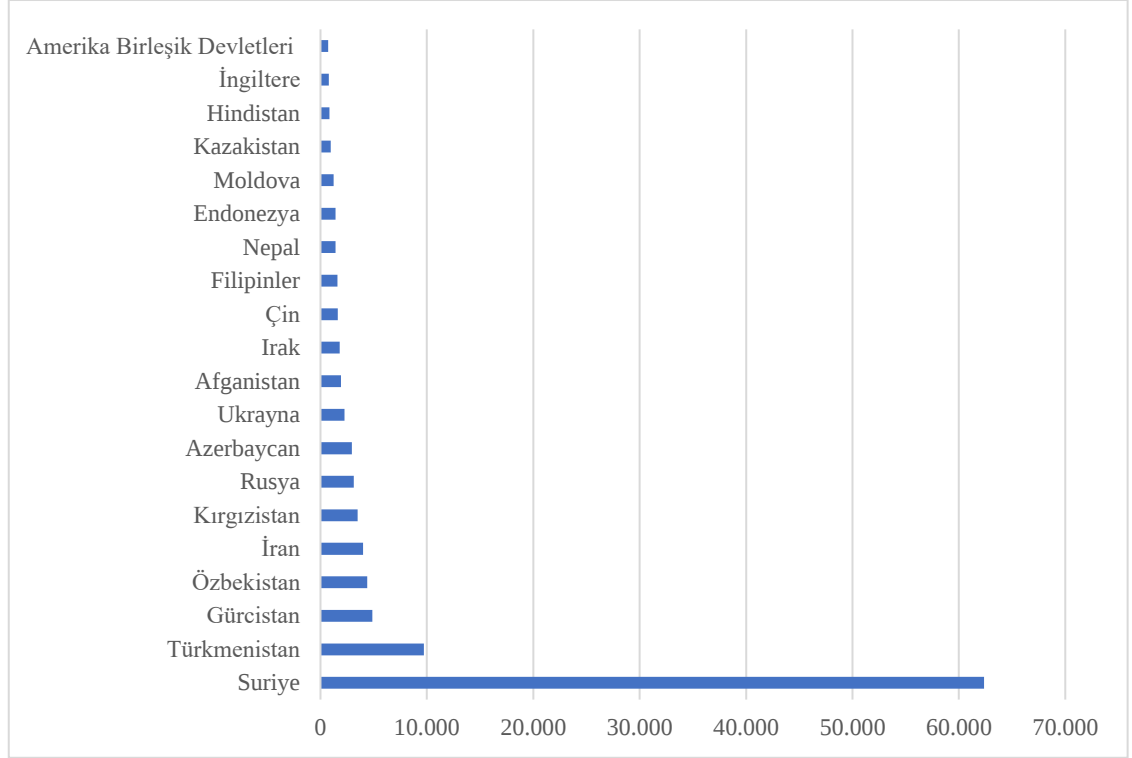
Ayrıca çalışma izni alan ve sermayeleri ile gelen Suriyeliler, Türk yatırımcılara ortak olmuş ve ekonomiye katkı sağlamışlardır (Aslantürk & Tunç, 2018, s. 164). 2019 yılında Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nın (TEPAV) yaptığı araştırmada göre %60'ı Suriyeli olan 10.000'den fazla şirket kurulmuştur. Ayrıca mülteciler ile müşterek kurulan şirketlerin, Türk şirketlerine oranla daha küçük ölçekli olduğu fakat bu şirketlerin ihracat paylarının Türk şirketlerine oranla daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (TEPAV, 2019).

2.5.3. 2020 Yılı En Çok Süreli Çalışma İzni Alan 20 Ülke

2020 yılında Türkiye'de çalışma izni alan Suriyeli vatandaşlar ilk sırada yer almaktadır. Uluslararası İşgücü Çalışma Örgütü'nün kayıtlarına göre Türkiye'de 62.369 Suriyeli'ye çalışma izni verilmiştir (Grafik 6). En çok çalışma izni verilen bir diğer ülke ise Türkmenistan'dır. Ankara'ya göç eden Türkmenistanlılar ile ilgili yapılan bir çalışmada iç savaştan kaçan ve Türkiye'yi öz yurtları gibi gören Türkmenistanlıların genellikle eğitilmiş bireyler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'yi öz vatanları olarak gören Türkmenler akrabalık bağları ile daha kolay göç edebilmişlerdir (Yemen vd., 2017, s. 1141). İstanbul kapsamında yapılan başka bir araştırmaya göre, İstanbul'a göç eden Türkmenler genellikle kendi ülkelerinde ticaret hayatında faaliyet gösteren insanlardır (Şahin, 2013, s. 1). Bu bağlamda çeşitli meslek dalları ile uğraşan Türkmen sayısı Türkiye genelinde 9.721 kişidir.

Türkiye'de en çok çalışma izni alan diğer ülkeler ise Filipin ve Moldova'dır. Filipinli ve Moldovalı kadınlar, çocuk bakım ve ev içi hizmetlerinde çalıştırılmak üzere işe alınmaktadırlar. İstanbul başta olmak üzere Türkiye genelinde genelde tercih edilmektedirler. Aracı kurumlar dahilinde iletişim sağlanabilmekte ve gün geçtikçe daha çok talep görmektedirler (Deniz, 2018, s. 289; Uğur & Yanık, 2016, ss. 65-77). Gökmen (2011, ss. 201-232) çalışmasında, turizm sektöründe en çok çalışan göçmen kadınların Rusya, Azerbaycan, Ukrayna, Kırgızistan, Gürcistan, Özbekistan ve Türkmenistan'dan geldiğini belirtmiştir.

Bunun yanı sıra Türkiye’de İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan, Kazakistan vatandaşları da farklı sektörlerde çalışmaktadırlar. Türkiye’de çalışma izni alan ilk 20 ülke Grafik 6’da gösterilmiştir. Grafikte görüleceği üzere Suriye’den göç eden vatandaşları diğer ülke vatandaşlarına göre oldukça fazla sayıda çalışma izni almışlardır.

Kaynak:Uluslararasıİşgücü Çalışma Örgütü (<https://www.csgb.gov.tr/media/87487/yabanciizin2020.pdf>)

Grafik 6. 2020 Yılı En Çok Süreli Çalışma İzni Alan 20 Ülke

2.5.4. 2020 Yılı Cinsiyete Göre En Çok Süreli Çalışma İzni Alan 20 Ülke

Kadınların sosyal hayattaki yerleri ile ilgili günümüzde pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar çalışma hayatları, ev hayatları ve sosyal ilişkileri düzeyinde olmuştur. Günümüzde eğitim seviyesinin ve kentleşme oranının artması kadın çalışan oranının artmasına sebep olmuştur (Akça & Ela, 2012). Ev geçindiren erkek ve ona maddi anlamda destek olan çalışan kadın oranı bir hayli fazladır. Kadın göçmenler kapsamında yapılan çalışmalarda çalışma hayatında aktif olan kadın göçmenlere rastlamaktayız.

Toplumsal baskı ve işsizlikten kaçan kadınların göç oranları 1960’tan beri sürekli artmaktadır (Yılmaz, 2019, s. 386). Kadınlar çocuk ve yaşlı bakıcılığı, ev temizliği yanında turizm bölgelerinde ise daha çok masörlük ve eğlence alanlarında çalıştıkları gözlemlenmektedir (Gökmen, 2011, s. 201). Özellikle Türkmenistanlı, Gürcistanlı ve Özbek kadın göçmen çalışanların geleneksel olarak daha çok ev içi sektöründe çalıştığını

bilinmektedir. 2020 yılında çalışma izni alan erkek sayısı 81.721 kişi iken, göçmen kadın sayısı 41.853 kişidir (Tablo 5). Bu veriye bakıldığı zaman göçmen kadınların çalışma hayatı içerisinde ki yerinin önemli olduğu görülür.

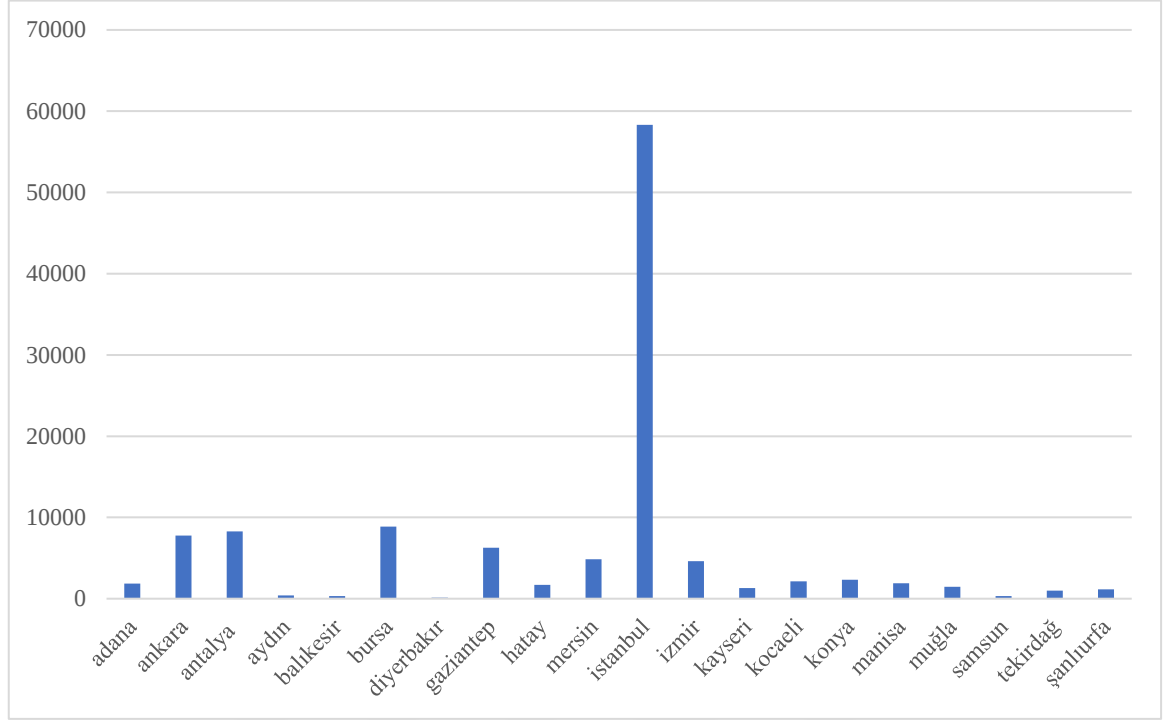
Tablo 5’te 2020 yılında en çok çalışma izni alan 20 ülke vatandaşının cinsiyete göre sınıflandırılması verilmiştir. Çalışma izni alan kadın sayısı Türkmenistan, Gürcistan ve Özbekistan ilk üç sırada yer almaktadır. Bunları Kırgızistan takip etmektedir. Dil anlama kolaylığı açısından bu ülkedekiler Türkiye’yi tercih ediyor olabilir.

Tablo 5. 2020 Yılı Cinsiyete Göre En Çok Süreli Çalışma İzni Alan 20 Ülke

Uyruk	Erkek	Kadın	Toplam
Suriye	58.402	3.967	62.369
Türkmenistan	1.370	8.351	9.721
Gürcistan	235	4.638	4.873
Özbekistan	562	3.821	4.383
İran	2.178	1.837	4.015
Kırgızistan	824	2.681	3.505
Rusya	1.578	1.546	3.124
Azerbaycan	1.403	1.542	2.945
Ukrayna	439	1.832	2.271
Afganistan	1.661	260	1.921
Irak	1.521	273	1.794
Çin	1.387	224	1.611
Filipinler	136	1.467	1.603
Nepal	635	786	1.421
Endonezya	108	1.309	1.417
Moldova	105	1.135	1.240
Kazakistan	211	750	961
Hindistan	812	38	850
İngiltere	481	314	795
Amerika Birleşik Devletleri	392	330	722

Kaynak: Uluslararası İşgücü Çalışma Örgütü
(<https://www.csgb.gov.tr/media/87487/yabanciizin2020.pdf>)

2.5.5. 2020 Yılı En Çok Göç Alan 20 İl'e Göre Yabancılara Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı

Kaynak: Uluslararası İşgücü Çalışma Örgütü (<https://www.csgeb.gov.tr/media/87487/yabanciizin2020.pdf>)

Grafik 7. 2020 Yılı En Çok Göç Alan 20 İl'e Göre Yabancılara Verilen Süreli Çalışma İzin Sayısı

2020 yılı en çok göç alan 20 il bazında yabancılara verilen süreli çalışma izin sayısına baktığımız zaman; en fazla süreli çalışma izni verilen il 58.306 kişi ile İstanbul'dur. İkinci sırada Bursa yer almaktadır. Bursa'da süreli çalışma izni alan yabancı sayısı 8.871'dir. İstanbul ve Bursa sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesi yüksek şehirlerdir. İş olanakları diğer şehirlere göre fazla olan bu şehirlerde göçmen sayısı da fazladır. Antalya ili 2020 yılında en çok göç alan 20 il içerisinde ilk 5 şehirden biridir. Diğer yandan Antalya tarım ve turizm açısından önemli illerden biridir. Emek yoğun bu alanlarda nitelsiz istihdam fazla olduğu için, göçmen tercihi olan illerin başında gelmektedir. Antalya'da süreli çalışma izni alan yabancı sayısı 8.277'dir. Gaziantep ve Hatay sınır şehri olması ile en çok göçmen çalışan şehirlerden biridir.

Bu bölümde Türkiye'de göç hareketleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. 3. bölümde ise göç hareketlerinin büyüme, işsizlik ve enflasyon üzerindeki etkisi incelenecek ve VAR analiz yöntemi kullanılarak göçün bu ekonomik veriler üzerindeki etkisi açıklanacaktır.

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GÖÇ SAYILARI İLE EKONOMİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ

Her ne kadar literatürde göç hareketlerinin birçok ekonomik değişkenler üzerinde etkisinin olduğu bilinmektedir. Ancak bu bölümde veri bulunabilirliği çerçevesinde ve sınırlı verilerle göç sayıları, büyüme, işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişki VAR analizi ile açıklanmıştır. İlk olarak literatürde göç üzerine yapılan bazı çalışmaların sonuçlarına yer verilmiştir. Daha sonra farklı ekonometrik modeller ile değişkenler arasındaki kısa ve uzun vadeli ilişkiler analiz edilmiştir.

3.1. Dış Göç Hareketlerinin Ortaya Çıkardığı Ekonomik Etkiler Üzerine Yapılan Bazı Çalışmalar

Türkiye’de ve dünyada göç hareketlerinin neden olduğu sosyal ve ekonomik etkilere ilişkin yapılmış bir hayli çalışma bulunmaktadır. Bu bölümde Türkiye ve dünyada göçün ekonomik göstergeler üzerindeki etkileri ile ilgili literatür çalışmaların sonuçları kısaca aşağıda sunulmuştur.

Munro (1974), 1950’li yıllardan itibaren Türkiye’de tarımda makineleşmenin artması sonucu dış göçlerin azaldığını savunmuştur. Çalışmasında itiş teorisinden yararlanan Munro, tarımda elde edilen verimle beraber dış göç hareketlerinin azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Mitze vd. (2010), yaptığı çalışmada Almanya’da 1996-2006 yılları arasında 97 bölge için göç hareketlerinin işgücü piyasalarına olan etkisi incelenmiştir. Harris-Todaro modeli yararlanan araştırmacılar, reel gelirdeki bölgesel farklılıklarını net göç üzerinde pozitif, bölgesel işsizlik farklılıklarını ise net göç üzerinde negatif ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Dalinayodo (2021), 1989’dan 2018’e kadar Amerika Birleşik Devletleri’nde göçün işsizlik enflasyonu üzerindeki etkisini açıklamıştır. Kullandığı VAR testine göre ABD’de göçün işsizlik artmasına neden olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Morley (2006), Avustralya, Kanada ve ABD’ye 1932 ve 2002 yıllarında gerçekleşen göçün ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemiştir. PANEL ARDL

yöntemini kullanılmış, bu yıllarda göç hareketlerinin ekonomik büyümeyi az ama pozitif etki ettiği sonucuna ulaşmışlardır.

Chletsos & Roupakias (2012), 1980-2011 yılları arasında Yunanistan'a gerçekleşen göç hareketlerinin işsizlik ve ekonomik büyümeye olan ilişkisini araştırmışlardır. Araştırmada eşbütünleşme analizi, Granger nedensellik testini kullanmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre Yunanistan'a gelen göçmenler ile işsizlik ve ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik bulunamamıştır.

Bimay & Kaypak (2016), tarafından yapılan çalışmada, yaşanan göç hareketlerinin Batman'a olan sosyo-kültürel ve ekonomik etkileri ele alınmıştır. Göç hareketinin ilk zamanlarında mülteciler, ekonomik anlamda Batman ekonomisine olumlu katkılar sunmuş, imalat sektörü, perakende sektörü gibi alanlarda işgücüne katkı sağlamışlardır. Ancak zaman içerisinde mültecilerin kira artışları ve işsizlik gibi sorunlara yol açması söz konusu olmuştur. Ayrıca, devletin mültecilere sunmuş olduğu imkânlar, halk tarafından olumlu karşılanmamış, bu durumun pozitif ayrımcılığa neden olduğu düşüncesini beraberinde getirmiştir.

İslam (2007), çalışmasında Kanada'da işsizlik ve göç arasında ilişkiyi incelemiştir. Eşbütünleşme testleri, uzun vadede göç nedeniyle toplam işsizlikte gözlenen bir artış olmadığını göstermektedir. VAR modeline dayalı nedensellik testinden elde edilen sonuçlar, kısa vadede, geçmişteki işsizliğin (daha az) göçe neden olduğunu, ancak bunun tersinin olmadığını doğrulamaktadır.

Altunç vd. (2017), çalışmalarında 1985-2015 yılları arasında Türkiye'de gerçekleşen dış göçlerin GSYH arasındaki ilişkisi analiz edilmiş ve bu iki değişken arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisinin bulunduğu ortaya çıkmıştır. İşsizlik ve enflasyon ile dış göçler arasında ise herhangi bir nedensellik bulgusuna rastlanılmamıştır. Ayrıca ekonomik büyümeden enflasyona, enflasyondan işsizliğe ve işsizlikten de büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin varlığı tespit edilmiştir. Dış göçlerin makroekonomik değişkenler üzerindeki bu etkisi ülke içindeki sosyoekonomik dengeyi bozacak büyüklükte olamayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yapılan 1985-2015 yılları arasında Türkiye'de gerçekleşen dış göçlerin GSYH arasındaki ilişkisi analiz edilmiş onucunda seriler arasında en az bir tane uzun dönemli ilişki bulunmuştur. Kısa dönemde meydana gelen, uzun dönem dengesindeki sapmaların 25. dönem sonrayeniden uzun

dönem dengesini yakınsayacağı saptanmıştır.

Şimşek (2018), yaptığı araştırmada en fazla göç alan 8 ülkenin (Amerika, İngiltere Avusturalya, Kanada, Fransa, Almanya, Hollanda, Japonya) enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkisi Panel VAR testi ile incelenmiştir. Göç sayısında %1 artış olduğunda enflasyon %0,04 azalmaktadır. Ekonomik büyüme için bakıldığında, göç %1 arttığında ülkelerin ekonomik büyümesi %0,01 azalmaktadır. Analiz sonuçlarına göre katsayıların çok küçük olması, göçün büyüme ve enflasyon üzerindeki etkisinin çok yüksek olmadığını göstermektedir. Granger nedensellik analizi de reel büyüme ve enflasyondan göçe doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğu sonucunu vermiştir.

Gülbahar (2020), çalışmasında 1996-2016 yılları arasındaki veriler baz alınarak dış göçün Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri ARDL modeli ile incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre Türkiye'ye göç edenlerin sayısı istihdamı pozitif yönde etkilemiş, göç oranı %1 artırıldığında istihdam %0,0006 artış göstermiştir. Göçteki %1'lik bir artış enflasyonu %0,003 oranında arttırmış, göç sayısı %1 artırıldığında, ekonomik büyüme ise % 0,01 oranında artmıştır. Ancak tüm katsayılar istatistiksel olarak anlamsızdır. ARDL Sınır testi sonuçları da uzun dönemde göç ile istihdam ve enflasyon arasında bir ilişki olduğu hipotezini reddetmektedir. Diğer yandan uzun dönemde göç ile GSYH arasında uzun dönemi bir ilişki bulunmuştur.

Engin & Konuk (2020), yaptığı çalışmada Türkiye ekonomisinde uluslararası göçün işsizlik ve ekonomik büyüme üzerine etkisi incelenmiştir. Kurulan VAR modeli ile göç ve işsizlik arasında uzun dönemli pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uzun dönemde göçteki %1'lik bir artışın ekonomik büyümeyi %0,4135 artırmaktadır.

Göv & Dürrü (2017), çalışmalarında seçilmiş 7 OECD ülkesinde göç ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki 2000- 2016 dönemi yıllık verileri baz alınarak incelenmiştir. Analizlerinde Dumitrescu ve Hurlin panel nedensellik testi kullanılmıştır. Sonuçta göç hareketinden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Burada göç ile birlikte ele alınan OECD ülkelerinde beşerî sermaye artışı, üretimi pozitif yönde etkilediği görülmektedir.

Demirtaş vd. (2021), yaptıkları çalışmada uluslararası göçün bölgesel kalkınma üzerindeki etkisi incelenmiş ve çalışma sırasında panel veri analizi kullanılmıştır.

Analizde yasal göçmenlerin sayısının kişi başına düşen bölgesel gayrisafi yurtiçi hasıla üzerindeki etkisini incelemiştir. 2012-2017 dönemi için Türkiye'nin 26 bölgesi “pilot bölge” olarak seçilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuç ise uluslararası göç akımlarının bölgesel kalkınma üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğudur.

Smith & Christoph (2019), çalışmasında göç şoklarının 1986-2006 dönemleri içerisinde Yeni Zelanda’da GSYH üzerindeki etkisini VAR testi ile analiz etmiştir. GSYH’de ki değişimin %5 ile %12’lik kısmının göç şoklarından kaynaklandığı sonucuna ulaşmışlardır. Yani göç şokları GSYH üzerinde küçükte olsa genişletici bir etkiye sahiptir. Göç şoklarının özellikle konut fiyatları ve konut yatırımları üzerinde etkili olduğunu, konut fiyatlarının %88 oranında artırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Boubtane vd. (2013) yaptıkları çalışmada göç hareketlerinin işsizlik ve ekonomik büyüme üzerindeki ilişkisi panel veri analizi ile incelenmiştir. OECD ülkelerinin 1987-2009 verilerini baz aldığı çalışmada göç hareketlerinin GSYH üzerinde pozitif, işsizlik üzerinde ise negatif ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Meçik & Koyuncu (2020), çalışmalarında Türkiye’nin 1991-2018 yılları arasındaki verileri ile göç hareketlerinin ekonomik büyüme ile ilişkisini Toda-Yamamoto nedensellik testi uygulanarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçları büyümeden göçe doğru bir nedensellik ilişkisi olmadığını, göçten ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Kelley (1965), 1865-1935 yılları verilerini kullanarak Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri’ne gelen göçmen nüfusunun ülkelerdeki işsizlik ve ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini panel yöntemi kullanarak incelemiş ve göçün işsizliği pozitif yönlü ekonomik büyümeyi ise negatif yönlü etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

3.2. Türkiye’de Göç, GSMH, Enflasyon, İşsizlik Oranları Arasındaki İlişkinin Ekonometrik Analizi

Bu bölümde 1991-2021 yılları arasında Türkiye’ye gelen mültecilerin yıllık verileri baz alınarak, enflasyonu, milli geliri ve işsizlik oranlarını nasıl etkilediği incelenmiştir. Türkiye’ye gelen mültecilerin verileri, enflasyon, milli gelir ve işsizlik oranları verileri World Development Indicators’tan (WDI) elde edilmiş ve logaritmaları

alınarak analize dahil edilmiştir. Tablo 6’da analizde kullanılan değişkenler ve bu değişkenlerin tanımları verilmiştir

Tablo 6. Değişkenler ve Tanımları

Kısaltma	Kaynak	Tanımı
LNGÖÇ	Göç	Toplam uluslararası göçmen stoku
LNGDP	GDP (GSYH \$)	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (\$)
LNINF	INF GDP deflatör (yıllık %)	Enflasyon (yıllık yüzdesi)
LNUNE	UNE toplam (toplam işgücünün yüzdesi) (modellenmiş ILO tahmini)	İşsizlik Oranı (toplam işgücünün yüzdesi)

Analiz yapabilmek için öncelikle değerlerin durağanlıkları belirlenmiş ve Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) Birim Kök Testi Sonuçları

	Düzy/Sabit	Düzy/Sabit ve Trend	Birinci Fark/Sabit	Birinci Fark/Sabit ve Trend	Durağanlık Dereceleri
LNGÖÇ	0.438 [0.981]	-1.595 [0.770]	-3.386* [0.020]	-3.763* [0.042]	I(1)
LNINF	-1.195 [0.662]	-0.697 [0.963]	-6.417* [0.000]	-6.435* [0.000]	I(1)
LNUNE	-1.362 [0.586]	-2.445 [0.346]	-4.673* [0.000]	-4.653* [0.000]	I(1)
LNGDP	-1.298 [0.616]	-0.976 [0.932]	-5.513* [0.0001]	-5.651* [0.0001]	I(1)

* % 5 seviyesinde anlamlıdır.

Tablo 7’de belirtildiği gibi tüm değerler I(1) seviyesinde durağan oldukları için, Johansen Eş Bütünleşme testi yapılacaktır. Bunun için ilk olarak Vektör Otoregresif Model (VAR) gecikme uzunluğu belirlenmiş ve gecikme uzunluğu dört farklı test sonucuna göre bir bulunmuştur (Tablo 8).

Tablo 8. VAR Gecikme Uzunluğu Test Sonuçları

Gecikme Sayısı	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-78.04230	NA	0.006471	6.310946	6.504500	6.366683
1	20.6460	159.4157*	1.14e-05*	-0.049508	0.918259*	0.22174*
2	33.86159	17.28506	1.56e-05	0.164493	1.906473	0.666120
3	49.57289	1571130	2.10e-05	0.186701	2.702894	0.911274
4	73.24172	16.38611	2.19e-05	0.403209*	2.887197	0.544309

Tablo 9. Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Hipotezler Eşbütünleşme vektörü sayısı	Özdeğer	Trace (iz) İstatistiği	0.05 Kritik Değer	Olasılık**
Ho: r=0, H1: r=1	0.542872	44.77088	47.85613	0.0947
$r \leq 1$	0.320363	22.85271	29.79707	0.2534
$r \leq 2$	0.203136	12.03922	15.49471	0.1551
$r \leq 3^*$	0.183641	5.681243	3.841465	0.0171
Trace test indicates no cointegration at the 0.05 level				
* denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level				
**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				

Johansen Eşbütünleşme Testi ile değişkenler arasında bir eşbütünleşme vektörünün varlığı, Trace(İz) istatistiklerinin olasılık değerleri %5'ten büyük olduğu için, kabul edilmemektedir. Dolayısıyla bir sonraki aşamada uzun dönem ilişkisi gösterecek VAR analizi yapılmasına karar verilmiştir.

Simms (1980) tarafından geliştirilen VAR çok değişkenli zaman serisi modelidir. Değişkenler arası karşılıklı bağımlılığı inceler ve değişkenlerin gelecekte takip edeceği potansiyel yolları tahmin eder. Bu modelde bütün değişken ve büyüklükler eş anlı olarak incelenmekte, herhangi bir içsel ve dışsal ayırımına gidilmemiştir. Çok değişkenlik ile modele bütün değişkenlerin dahil edilmesi, değişkenler arası dinamik ilişkilerin incelenmesi incelenmesi ile diğer modeller içerisinde farklılığını ortaya koyar (Ceyhan & Gündüz, 2015).

X ve Y gibi iki değişken için bir VAR modelinin standart hali aşağıda belirtilmiştir. VAR modelindeki bir değişkenin kendi gecikmeleri ve diğer değişkenlerin gecikmelerine bağlı olarak değişkenin gelişimi açıklanır

$$Y_t = \alpha + \sum_{i=1}^p \beta_i Y_{t-i} + \sum_{i=1}^p \delta_i X_{t-i} + \varepsilon_{1t} \quad (3.1.)$$

$$X_t = \alpha + \sum_{i=1}^p \theta_i Y_{t-i} + \sum_{i=1}^p \vartheta_i X_{t-i} + \varepsilon_{2t} \quad (3.2)$$

Yukarıdaki modelde (p) gecikme uzunluğu, (ε) ortalaması sıfır, kendi gecikme değerleri ile kovaryansları sıfır ve varyansı sabit hata terimini ifade eder.

Tablo 10. VAR Testi Tahmin Sonuçları

	LNGDP	LNGOC	LNINF	LNUNE
LNGDP(-1)	0.785132*	0.625381	-0.821462*	0.137947
	(0.12222)	(0.46844)	(0.28027)	(0.09985)
	[6.42375]	[1.33503]	[-2.93099]	[1.38151]
LNGOC(-1)	-0.014981	0.945450*	0.100196*	0.005605
	(0.01442)	(0.05526)	(0.03306)	(0.01178)
	[-1.03892]	[17.1077]	[3.03027]	[0.47581]
LNINF(-1)	-0.119196	-0.157770	0.427764*	0.069512
	(0.07882)	(0.30210)	(0.18075)	(0.06440)
	[-1.51221]	[-0.52224]	[2.36665]	[1.07946]
LNUNE(-1)	0.156108	-1.329755	-0.909058	0.757054*
	(0.21116)	(0.80930)	(0.48420)	(0.17251)
	[0.73929]	[-1.64310]	[-1.87743]	[4.38850]
C	5.974557*	-12.57370*	24.64801*	-3.406076*
	(3.56343)	(13.6574)	(8.17123)	(2.91119)
	[1.67663]	[-0.92065]	[3.01644]	[-1.16999]
R- kare	0.959686	0.966135	0.912752	0.681177
Düz R-kare	0.952967	0.960490	0.898210	0.628040
Sum sq. Resids	0.520290	7.642659	2.735802	0.347257
S.E. denklem	0.147237	0.564309	0.337627	0.120287
F- istatistik	142.8308	171.1721	62.76923	12.81922
Log likelihood	17.15041	-21.81274	-6.916588	23.01306
Akaike AIC	-0.837959	1.849154	0.821834	-1.242280
Schwarz SC	-0.602219	2.084895	1.057574	-1.006540
OrtalamaBağımlı	26.80181	10.50180	3.005413	2.229481
S.D.bağımlı	0.678914	2.838999	1.058242	0.197230
Determinant kalıcı kovaryans (dof adj.)		8.78E-06		
Determinant kalıcı kovaryans		4.12E-06		
Log likelihood		15.20814		
Akaike bilgi kriteri		0.330473		
Schwarz kriteri		1.273436		
Katsayı sayısı		20		

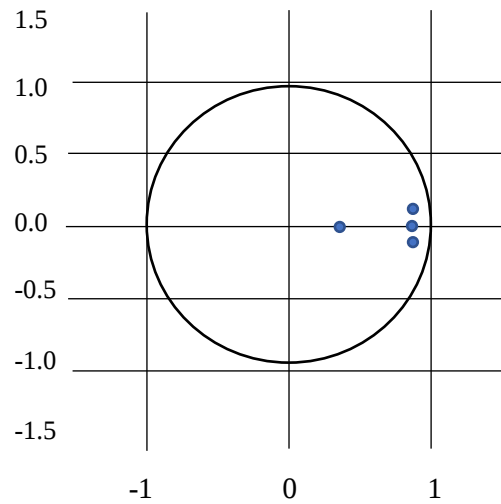
Tablo 11. VAR Testi Tahmin Sonuçları Tahmin Edilen İstatistikleri

	Katsayı	Std. Hata	t-istatistiği	Olasılık
C(1)	0.785132*	0.122223	6.423753	0.0000
C(2)	-0.014981	0.014419	-1.038919	0.3015
C(3)	-0.119196	0.078823	-1.512208	0.1338
C(4)	0.156108	0.211158	0.739292	0.4615
C(5)	5.974557	3.563428	1.676632	0.0969
C(6)	0.625381	0.468439	1.335030	0.1850
C(7)	0.945450*	0.055265	17.10769	0.0000
C(8)	-0.157770	0.302100	-0.522243	0.6027
C(9)	-1.329755	0.809296	-1.643100	0.1036
C(10)	-12.57370	13.65738	-0.920653	0.3595
C(11)	-0.821462*	0.280268	-2.930989	0.0042
C(12)	0.100196*	0.033065	3.030266	0.0031
C(13)	0.427764*	0.180747	2.366646	0.0200
C(14)	-0.909058	0.484203	-1.877431	0.0635
C(15)	24.64801*	8.171231	3.016438	0.0033
C(16)	0.137947	0.099852	1.381515	0.1703
C(17)	0.005605	0.011780	0.475805	0.6353
C(18)	0.069512	0.064395	1.079458	0.2831
C(17)	0.005605	0.011780	0.475805	0.6353
C(18)	0.069512	0.064395	1.079458	0.2831
C(19)	0.757054*	0.172509	4.388495	0.0000
C(20)	-3.406076	2.911192	-1.169994	0.2449
Belirleyici Artık Kovaryans		4.12E-06		

*%5 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

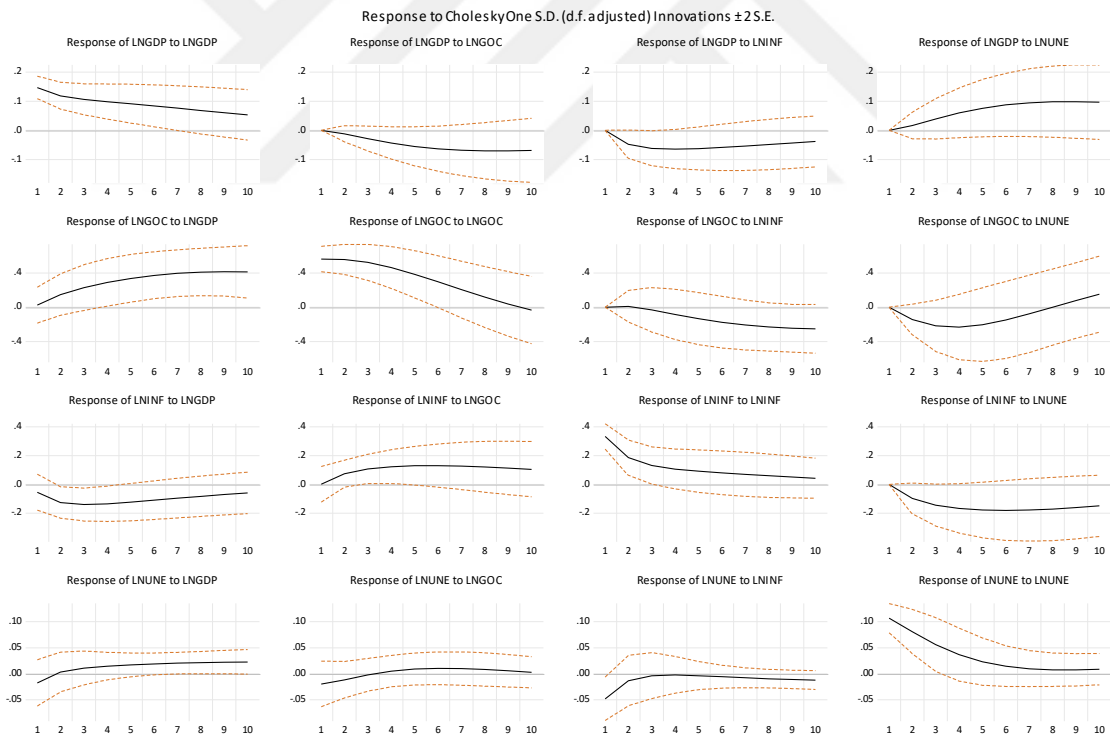
Çalışmada VAR testi tahmin sonuçlarına göre katsayıların %5 anlamlılık seviyeleri Tablo 11’de verilmiştir. Buna göre bir dönem önce göç hareketindeki %1’lik artış enflasyonda %0,10 birimlik artışa sebep olur, bu katsayının olasılık değeri 0,003 düzeyinde olduğu için bu katsayı istatistiksel olarak anlamlıdır. Göçte %1’lik artış GDP üzerinde %0,0149 birimlik bir azalışa neden olur. Bu katsayının olasılık değeri 0,3015 olduğu için istatistiksel olarak anlamsızdır. Bir sene önceki göçteki artış işsizlik oranı üzerinde %0,0056 birim artışa neden olur. İşsizlik oranı katsayı olasılık değeri 0,6353 olduğu için bu katsayıda istatistiksel olarak anlamsızdır.

Inverse Roots of AR Characteristic Polynomial

Grafik 8. AR Karakteristik Polinomun Ters Kökleri

Grafik 8’den de görüldüğü üzere, Ar karakteristik polinomunun ters kökleri daire içerisinde kaldığı için VAR analiz sonuçlarımız istikrarlıdır.

Grafik 9. Etki-Tepki Analiz Sonuçları

VAR analiz sonuçlarından kısa dönem analizleri olan etki-tepki ve Varyans Ayırıştırması sonuçlarının yorumlanması mümkündür. Etki-tepki fonksiyonları, sistemdeki değişkenlerin tümündeki bir standart hatalık şoka değişkenlerin yanıtını ifade etmektedirler. Grafikteki kesikli çizgiler “bir” standart hatalık güven sınırlarını, düz

Çizgiler ise nokta tahminlerini göstermektedir. Grafik 9 da grleceğe üzere, kısa dönem etki-tepki analiz sonuçlarına göre ise gteki 1 birimlik çok GDP üzerinde önce negatif etkiye neden olmakta zaman içerisinde bu etki azalış göstererek devam etmektedir. Gte ortaya çıkan bir oka karşı enflasyonun tepkisi ise önce artarak daha sonra artış hızı sabit kalarak devam etmektedir. Diğer yandan gte ortaya çıkan bir oka karşı işsizlik oranının tepkisi ise ilk dönemde çok az bir artış şeklinde olsa da zamanla sıfıra yakın bir düzeyde seyretmektedir. Yani analiz sonuçlarına göre g sayısı işsizlik oranını çok etkilememektedir.

Etki-tepki analizine ilişkin açıklamalar sonrası, değişkenlerin kendilerinde meydana gelen değişimlerin yüzde kaı kendi, yüzde kaınınsa diğer değişkenlerdeki değişimlerden kaynaklandığını açıklayan varyans ayırıtması sonuçları aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 12’de GDP’deki ortalama etrafındaki dalgalanmanın %100’ 1. dönemde kendindeki değimelerle açıklanmaktadır. Ancak GDP değerinde 10. dönemdeki değişmelerin %14,37’si g, %12,93’ enflasyon ve %28,19’u işsizlik oranları değişimlerinden kaynaklanmaktadır. GDP’deki en fazla etkilenme enflasyondaki değişimlerle açıklanmaktadır.

Tablo 12. LNGDP’nin Varyans Ayırıtması

Dönem	S.E.	LNGDP	LNGOC	LNINF	LNUNE
1	0.147237	100.0000	0.000000	0.000000	0.000000
2	0.196107	93.11669	0.352800	5.804022	0.726490
3	0.236582	84.28944	1.666550	10.75542	3.288594
4	0.274403	75.58298	3.719312	13.45450	7.243209
5	0.310400	67.74603	6.029433	14.52923	11.69530
1	0.147237	100.0000	0.000000	0.000000	0.000000
2	0.196107	93.11669	0.352800	5.804022	0.726490
3	0.236582	84.28944	1.666550	10.75542	3.288594
4	0.274403	75.58298	3.719312	13.45450	7.243209
5	0.310400	67.74603	6.029433	14.52923	11.69530
6	0.344191	61.05624	8.250170	14.69175	16.00184
7	0.375200	55.52108	10.21688	14.40919	19.85286
8	0.402990	51.02027	11.88260	13.94294	23.15419
9	0.427343	47.39554	13.25784	13.42854	25.91808
10	0.448240	44.49345	14.37527	12.93230	28.19898

Tablo 13. LNGOC'nin Varyans Ayrıştırması

Dönem	S.E	LNGDP	LNGOC	LNINF	LNUNE
1	0.564309	0.199799	99.80020	0.000000	0.000000
2	0.820292	3.3355518	93.63234	0.019313	3.012832
3	1.023908	7.149118	86.34098	0.101327	6.408576
4	1.186946	11.31214	79.52669	0.569491	8.591683
5	1.315710	15.80807	73.30083	1.484752	9.406343
6	1.418301	20.54016	67.47784	2.790540	9.191456
7	1.503787	25.27124	61.92163	4.371139	8.435990
8	1.580564	29.66662	56.62658	6.070358	7.636445
9	1.655106	33.39017	51.69660	7.717843	7.195387
10	1.73179	36.20807	47.27761	9.166728	7.347593

1. dönemde göçteki değişikliklerin %99,80'i kendisiyle açıklanırken, 10. dönemde göç hareketlerindeki değişimlerin %47,27'si kendisi ile, %36,20'si GDP'deki, %9,16'sı enflasyondaki, %7,34'ü işsizlik oranlarındaki değişikliklerden kaynaklanmaktadır (Tablo 13). Genelde göç hareketleri daha çok gelir düzeyi yüksek bölgelere yönelik gerçekleştiği düşünüldüğünde, göç hareketlerindeki değişimlerle gelir arasında etkileşim olması beklentilere uygundur.

Tablo 14. LNINF'nin Varyans Ayrıştırması

Dönem	S.E	LNGDP	LNGOC	LNINF	LNUNE
1	0.337627	2.521123	0.001445	97.47743	0.000000
2	0.423692	10.36530	3.117200	81.23973	5.277768
3	0.498583	15.33225	6.946843	65.64621	12.07469
4	0.566720	17.49837	10.14860	54.37829	17.97473
5	0.627020	18.13235	12.61328	46.57930	22.67507
6	0.679111	18.04592	14.48525	41.10807	26.36075
7	0.723205	17.65545	15.91001	37.18297	29.25157
8	0.759839	17.16447	16.99828	34.31294	31.52432
9	0.789730	16.67051	17.83057	32.18660	33.31231
10	0.813680	16.21837	18.46583	30.59978	34.71602

10. dönemde enflasyondaki değişimlerin %30,59'u kendisinden kaynaklanırken %16,21'si GDP'den, %18,46'sı göç hareketlerinden ve %34,71'i işsizlik oranlarındaki değişimlerden kaynaklanmaktadır (Tablo 14).

Tablo 15. LUNE'nin Varyans Ayrıştırması

Dönem	S.E	LNGDP	LNGOC	LNINF	LNUNE
1	0.120287	2.119984	2.638140	16.00484	79.23704
2	0.146154	1.492256	2.410609	11.66414	84.43299
3	0.157002	1.795904	2.105438	10.15874	85.93991
4	0.162009	2.511137	2.073760	9.58750	85.85635
5	0.164837	3.492700	2.304820	9.279235	84.92325
6	0.166983	4.679186	2.642030	9.154428	83.52436
7	0.168982	6.021895	2.934122	9.145429	81.89855
8	0.170994	7.468338	3.101877	9.240825	80.18896
9	0.173065	8.959803	3.139952	9.425003	78.47524
10	0.175218	10.43404	3.090206	9.672732	76.80302

10. dönemde işsizlik oranlarındaki değişmelerin %76,80'i kendisiyle açıklanırken, %10,43'ü GDP ile %9,67'si enflasyonla ve %3,09 ile açıklanmaktadır (Tablo 15).

Analiz sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, mevcut veriler ve değişkenler çerçevesinde göç hareketlerinin ağırlıklı olarak enflasyon üzerinde bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Dünyada en önemli problemlerden birisi göçtür ve göç hareketleri her geçen yıl daha da artmaktadır. Orta Doğu ülkelerindeki savaş, siyasi ve dini çatışmalar bunlara bağlı olarak her geçen gün artan işsizlik, enflasyon oranları, gıda, barınma ihtiyaçları göçleri hızlandırmıştır. Ülkelerindeki huzursuz ortamdan kaçan göçmenler yeni yurt edinme arayışı ile karşı karşıya kalırlar. Kendileri için sığınak görevi görebilecek en uygun ülkeyi seçmek isterler. Burada gelişmiş ülkelerin göç politikaları devreye girer. Göçmenler bu ülkelere özgürce giriş yapamazlar. Yasalar gelişmiş ülkelere olan göç hareketlerini sınırlandırmıştır. Hatta hukuk politikaları ile göç hareketlerini avantaja çevirmişler ve göçmenlerden vasıflı, kalifiyeli, eğitilmiş nüfusa ülkelerinde çalışma izni vermişlerdir.

Türkiye’de ise iç ve dış göçler sıklıkla görülmektedir. İller ve bölgeler arası gelişmişlik düzeyleri iç göç hareketinin başlıca sebeplerindendir. Gelişmekte olan ülkelerde başlıca cazibe merkezleri oluşmuş ve buna bağlı olarak bu merkezler daha çok göç almıştır. Gelişen sanayi sektörü, eğitim, ulaşım, sağlık hizmetleri bu merkezler olan göçü hızlandırır. Dış göçler ise genellikle zorunluluk hali ile gerçekleşir. Göçmenler kendilerine en uygun ülkeyi seçerken akraba topluluk, sınır yakınlığı, din ve kültür benzerliklerine bakar. Bireysel ya da aile birlikteliği içerisindeki karar alma sürecinden sonra tüm maliyetleri üstlenir ve göç ederler. Göç veren ülke nitelikli, eğitilmiş nüfusu fiziki ve beşerî sermayeleri ile birlikte kaybeder. Bu, göç veren ülke için bir dezavantajken nitelsiz nüfusun azalması ise sosyal ve ekonomik maliyetleri düşürecektir. Göç hareketleri, göçe hazırlıksız yakalanan ülkelere gerçekleştiğinde o ülkede çokça sorun meydana getirir. Hukuk, ekonomi, eğitim alanlarında göçmen politikası olmayan ülkelere göçmenler: sosyo-ekonomik, kültürel, siyasi problemler yaratır. Ekonomik olarak daha düşük ücretle çalışmaya razı olan göçmenler, ülke vatandaşları için istihdam sorunu ortaya çıkarır. Bunun yanı sıra göç alan ülkede en temel ihtiyaçların fiyatı yükselebilir. Artan taleple beraber gıda, konut, sağlık hizmetleri daha pahalı hale gelir. Kamu harcamalarındaki artış bütçe açığına sebep olur. Göçmenlerin ve yerel halkın alışkanlıkları, yaşama tarzı farkları ise sosyal problemlere sebep olur. Göçmenler yerel halk tarafından dışlanma, soyutlanma gibi psikolojik baskılara maruz kalabilirler. Dolayısıyla göç hareketlerinin ekonomik ve sosyal problemlere yol açma ihtimali yükselmiştir.

Günümüzde dünyanın pek çok ülkesinden göçmen alan Türkiye, aslında Cumhuriyet döneminden buyana göç almaktadır. 2011 yılında Tunus'ta başlayan Arap Baharı ile göç şoklarına maruz kalmıştır. Orta Doğu halkının güvenli sığınağı olan Türkiye'de uluslararası göç sonucu eğitim, ikamet, çalışma izni alan yabancıların sayısı giderek artmaktadır. 18 Mayıs 2022 tarihi itibarıyla Türkiye'de 5 milyon 506 bin 304 yabancı uyruklu kişi vardır. Yabancılar için bütçeden ayrılan ödenek dışında belli dönemlerde Avrupa Birliği mülteci fonu yardımı alınmıştır. Uluslararası fonların yetersiz kaldığı Türkiye'de iç kaynak kullanımına gidilmiş ve enflasyonist ortam oluşmuştur. Bu varsayımı destekleyen analizimiz 1991-2021 yılları verilerini kapsamaktadır. Elimizdeki kısıtlı veriler ile yapılan Johansen eşbütünleşme analizi, göç ve diğer makroekonomik değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olmadığını göstermiş olsa da VAR analiz ile bir önceki dönemde göç hareketindeki %1 artışın enflasyonda %0,10 artışa sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür taramasında Smith ve Christop'un (2019) çalışmalarında göçün özellikle konut fiyatları üzerinde artış yarattığı sonucuna ulaşmışlardır. Bimay ve Kaypak (2016) çalışmalarında yine göçmenlerin kira fiyatları üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar bizim varsayımımız ve ulaştığımız sonuçlar ile benzer çıkmıştır. Analiz sonucunda göç hareketindeki %1'lik artış GDP üzerinde %0,014 bir azalışa neden olurken işsizlik oranı üzerinde ise %0,005 birim artışa neden olmaktadır. Ancak katsayılar istatistiksel olarak anlamsızdır. Kısaca göç hareketlerinin GDP ve işsizlik oranlarını anlamlı şekilde etkilemediği fakat enflasyonu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ulaştığımız bu sonuç İslam (2007) çalışması ile benzerlik yakalamış, çalışmada göç hareketinin uzun vadede işsizliği artırmadığı sonucuna ulaşmıştır. Morley'in (2006) çalışmasında elde edilen göç hareketlerinin GDP üzerinde az ama pozitif yönde etkilediği sonucu ise bu çalışmanın sonuçları ile uyuşmamaktadır.

Özetle göçmen nüfusunun artışı Türkiye'de enflasyonist ortam yaratmaktadır. Türkiye nüfusunun fazla olması yanında ilave göç sayıları talebi ve dolayısıyla enflasyon üzerinde talep yönlü baskı yarattığını söyleyebiliriz. Her ne kadar ülkeye gelen yabancılar özellikle emek yoğun sektörlerde iş gücü açısından olumlu sonuçlar yaratsa da uzun vadede çok fazla oluşan göç sayısı, ulusal seviyede işsizlik ve kültürel anlamda sorunlar yaratabilir. Dolayısıyla göç konusu ülkenin önemli bir sorunu haline gelmeden, uzun vadeli politika önerileri ile bir kısıtlama ve

kota uygulamasına geçilmesi gerekir. Aslında iklim değışiklikleri sonucu yeni savaşlar ve temiz suya erişim gibi faktörler, yakın gelecekte yeni göç dalgalarının oluşmasına neden olacaktır. Türkiye'nin de gelecekteki bu tarz göç baskılarına şimdiden hazırlıklı olması hayati önemdedir.

KAYNAKÇA

- Akan, Y. & Arslan, İ. (2008). *Göç Ekonomisi* (Türkiye Üzerine Bir Uygulama). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Akça, H. & Ela, M. (2012). Türkiye’de Eğitim, Doğurganlık ve İşsizlik İlişkisinin Analizi. *Maliye Dergisi*. 163, 223-242.
- Akın, M. H. (2013). *Siyasallığın Toplumsal İnşası; Siyasal Toplumsallaşma*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Akın, M. H. (2015). Muhacir. *Sosyoloji Divanı*. 6, 319-324.
- Akıncı, B., Nergiz, A. & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 1(2), 58-83.
- Akkan, İ. (2016). *Arap Baharı Sonrası Suriye ve Türk Dış Politikası Açısından Türkiye-Suriye İlişkileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Alakuş, A. O. (2004). Kültür Kavramı Tanımlamalarına İlişkin Bir Analiz. *Milli Eğitim Dergisi*. 164(8), 64-78.
- Altunç, Ö. F., Uçan, O. & Akyıldız, A. (2017). Dış Göçlerin Türkiye Ekonomisinde İşsizlik Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri: Ekonometrik Bir Analiz. *Researcher*. 5(1), 197-211.
- Arı, K. (1999). Türkiye’de Mübadele Dönemi Toprak Mülkiyeti ve Tarımda Değişim. Oya Baydar (Ed.), *75 Yılda Köylerden Şehirlere içinde* (97-114). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Asar, A. (2004). *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları*. Ankara: Emek Ofset.
- Aslantürk, O. & Tunç, Y. (2018). Türkiye’de Yabancıların Çalışma İzinleri ve Suriyeliler. *Ombudsman Akademik*. 5(9), 141-180.

- Aybar, D. H. (2018). *Ortadoğu'dan Göçün Türkiye Üzerindeki Etkileri Raporu*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, M. (2013). *Güncel Kültürde Temel Kavramlar* (2. Baskı). İstanbul: Açılım Yayınları.
- Azevedo, J. P., Yang, J. S. & İnan, O. K. (2016). *What Are the Impacts of Syrian Refugees on Host Community Welfare in Turkey? A Subnational Poverty Analysis, Policy Research Working Paper*. Washington D.C.: World Bank Group.
- Bal, H. (1999). *Kent Sosyolojisi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Barışık, S. & Çetindaş, H. (2004). Beyin Göçü ve Beyin Göçünün Oluşumunda Yüksek Öğrenim, Ar-Ge Faaliyetleri, Çokuluslu Şirketlerin Rolü. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 6(2), 139-161.
- Başara, B. B., Aygün, A., Soytutan, İ. Ç. & Kulali, B. (2021). *Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2020 Haber Bülteni*. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü.
- Başel, H. (2006). İç Göçün Sonuçları ve İşgücüne Etkileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 51, 287-321.
- Bayraklı, C. (2007). *Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Bayram, M., Toker, Ö. & Özdemir, H. Ö. (2016). Ekonomik Gelişme-Etnik Çatışma İlişkisine Dair Nitel Bir Analiz. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*. 4(2), 1-16.
- BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), (1997). *Dünya Mültecilerinin Durumu 1997–1998, Bir İnsanlık Sorunu*. Ankara: Tarih Vakfı Yayınları.
- Boubtane, E., Dumont, J. C. & Rault, C. (2016). Immigration and Economic Growth in The OECD Countries 1986–2006. *Oxford Economic Papers*. 68(2), 340-360.

- Bozdağlıoğlu, Y. (2014). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 180(180), 9-32.
- Can, B. & Avcı, S. (2019). B. Gönençgil, T. A. Ertek, I. & E. Elbaşı (Ed.), Demografik Fırsat Penceresi Türkiye İçin Demografik Kriz Penceresine Dönüşecek mi? I. *İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı* içinde (211-221), İstanbul: Türkiye.
- Caro, L. P. (2020). Syrian Refugees in the Turkish Labour Market: A Socio-Economic Analysis. *Sosyoekonomi*. 28(46), 51-74.
- Castles, S. (2011). Migration, Crisis, and The Global Labour Market. *Globalizations*. 8(3), 311-324.
- Chletsos, M. & Roupakias, S. (2020). Immigration and Far-Right Voting: Evidence from Greece. *The Annals of Regional Science*. 65(3), 591-617.
- Clark, W. A. V. (2020). *Human Migration*. West Virginia University: The Research Repository.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17, 67-91.
- Çakır, S. (2011). Türkiye’de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*. 23, 209-222.
- Çelik, R. & Arslan, I. (2018). Göç ve İşsizlik Arasındaki İlişki Ampirik Bir Uygulama. *Journal of Social Policy Conferences*. 74, 65-75.
- Çelik, N. (2013). Max Weber’de Etnisite Kavramı. *Sosyoloji Dergisi*. 29, 23-38.
- Çetin, İ. (2016). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*. 34, 197-222.
- Çımat, A. & Bahar, O. (2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6, 1-18.

- Çiçekli, B. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü, Yayın No: 18.
- Dalinayodo, V. (2021). *The Impact of Immigration and Unemployment Inflation In The United States from 1989 to 2018: A VAR Approach* (PhD Thesis). Tunku Abdul Rahman University College.
- Demir, K. & Çabuk, S. (2010). Türkiye’de Metropolen Kentlerin Nüfus Gelişimi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 193-215.
- Demir, G. (1997). Göç Nedenleri ve Göçenlerin Beklentilerindeki Gerçekleşme Durumu: Bolu İli Kıbrısçık İlçesi Örneği. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi* içinde (85-94). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Demir, O. Ö. (2015). Göç Politikaları, Toplumsal Kaygılar ve Suriyeli Mülteciler. *Global Politika ve Strateji Analiz*, 1, Ankara.
- Demirtaş, G., Çakırca, Ş. Y. & Aksel, E. (2021). Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Bir Belirleyicisi Olarak Uluslararası Göç Üzerine Ampirik Bir Analiz, *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*. 10(1), 85-108.
- Deniz, O. & Etlan, E. (2009). Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 6(2), 474-488.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 181(181), 175-204.
- Deniz, A. (2018). Türkiye’ye Filipinli Dadı Göçü: Aracı Firmaların Rolünü Anlamak. *Coğrafi Bilimler Dergisi*. 16(2), 289- 301.
- Dişbudak, C. (2004). *Uluslararası Göç, Ulus-ötesi Girişimcilik ve Çorum’un Anadolu Kaplanı Haline Gelmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, Ö. (2009). Nüfus Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Silivri. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 20, 1-19.
- Doğandor, E. & Yücesahin, M. M. (2019). B. Gönençgil, T. A. Ertek, I. Akova & E. Elbaş (Ed.), Suudi Arabistan’da İşçi Göçlerinin Demografik Yapıya Etkileri ve

İş Gücü Yapısında Radikal Değişimler. *İstanbul Üniversitesi, Proceeding Paper* içinde (337-344). İstanbul: Türkiye

Dost, S. (2014). Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 4(1), 27-69.

Ekici, S. & Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(1), 9-22.

Engin, C. & Konuk, T. (2020). Türkiye Ekonomisinde Uluslararası Göçün İşsizlik ve Türkiye Ekonomisinde Büyüme Üzerine Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 10(1), 103-123.

Erder, S. (2013). *İstanbul'a Bir Kent Kondu Ümraniye*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ergüven, N. S. & Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 62(4), 1007-1061.

Erkan, R. & Bağlı, M. (2005). Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 22(1), 105-124.

Ertürk, H. & Sam, N. (2010). Konut Kalitesinin Mekânsal Dağılımının İstatistiksel Analizi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 19(3), 299-308.

Faist, T. (2007). Göç-Güvenlik Bağı: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası Uluslararası Göç ve Güvenlik. Ayhan Kaya & Bahar Şahin (Ed), *Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri* içinde (19-39). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Gökçe, B., Acar, F., Ayata, A., Kasapoğlu, A., Özer, İ. & Uygun, H. (1993). *Gecekondularda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı.

- Gökmen, Ç. E. (2011). Türk Turizminin Yabancı Gelinleri: Marmaris Yöresinde Turizm Sektöründe Çalışan Göçmen Kadınlar. *Çalışma ve Toplum*. 28, 201-231.
- Göv, A. & Dürrü, Z. (2017). Göç ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 3(4), 491-502.
- Gülbahar, A. (2020). *Dış Göçün Makroekonomik Etkileri: Türkiye Örneği (1996-2016)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacıbektas Veli Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Güllüpinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*. 4, 53-85.
- Gür, T. & Ural, E. (2004). Türkiye’de Kentlere Göçün Nedenleri. Hacette Üniversitesi *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 22(1), 23-38.
- Gür, N. (2017). Ülke Deneyimleri Işığında Uluslararası Göç Ekonomisi. *SETA Analiz*. 224, 13-28.
- Gürbüz, Ş. (2015). Kırdan Kente Zorunlu Göçün Nedenleri ve Sonuçları. *8-11 Aralık Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul: S. 211
- Güreşçi, E. & Yurttaş, Z. (2008). Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*. 47, 47-54.
- Haan, A. D. (2006). *Migration in the Development Studies Literature: Has it come out of its marginality?* (No. 2006/19). WIDER Research Paper.
- İslam, A. (2007). Immigration Unemployment Relationship: The Evidence From Canada. *Australian Economic Papers*. 46(1), 52-66.
- İşlek, M. S., Çakmak, M. N. & Keskin, U. (2020). Uluslararası Öğrenci Akademilerinde Yerel Paydaş Deneyimleri: Eskişehir İlinde Nitel Bir Araştırma. *Uluslararası Öğrencilik Sempozyumu* içinde (199-210). Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.

- Kalaycı, C. & Civelek, G. (2021). Uluslararası İşgücü Göçünün Emek Piyasasına Etkileri, *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 7(2), 313-326.
- Karakuş, E. (2006). *Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri (Sultanbeyli Örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kartal, K. (1983). Kentlileşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti. *Amme İdaresi Dergisi*. 16(4), 92-110.
- Kaştan, Y. (2015). Türkiye’de Göç Yaşamış Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaşılan Problemler. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2(4), 215-228.
- Kavak, G. (2011). *I. Körfez Savaşı Sonrası Irak’tan Türkiye’ye Göçler ve Sonuçları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi/Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, M. (2003). Beyin Göçü/Erozyonu. Erişim Adresi: http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=152 (Erişim Tarihi: 01/05/2021).
- Kaya, Ö. (2019). *2003 Sonrası Türkiye’deki Yabancı İşgücünün Ekonomi Üzerindeki Etkileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaypak, Ş. & Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 6(1), 84-110.
- Keleş, R. (2021). *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü* (3.Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kelley, A. C. (1965). International Migration and Economic Growth: Australia, 1865-1935. *Journal of Economic History*. 25(3), 333-354.

- Kılıçaslan, A. (2018). Almanya’da Müslüman Kadın Kuruluşlarının Mülteci ve Göçmenlerin Entegrasyonu Sürecindeki Rolü. *Kocaeli Kartepe Zirvesi*. 2, 387-406.
- Kızmaz, Z. (2018). Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7(2), 392-431.
- Koçak, Y. & Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 3(3), 163-184.
- Koyuncu, A. (2011). *1980’den Sonra Kente Göç Edenlerin Tutunma Yolları: Konya Örneği* (Yayınlanmamış doktora tezi), Selçuk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kutlu, E. (1991). *Uluslararası İlgücü Hareketi Teorisi Çerçevesinde Türkiye’den AT’ye İlgücü Göçünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkilerinin Analizi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kütük, B. Ş. (2015). Türkiye’den Batı Avrupa’ya İşçi Göçünün Sosyolojik Çalışmalara Yansımaları, *Sosyoloji Konferansları*. 52, 609-654.
- Küyük, N. (2011). *Yerel Yönetimlerin Kürt Kökenli Grupların Büyükşehirlere Göç Sonrası Entegrasyon Sorunlarına Yaklaşımı: Ankara Örneği* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Atılım Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Levent, F. & Çayak, S. (2017). Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(27), 21-46.
- Marshall, B. (2006). *The Politics of Migration: A Survey*. London: Routledge.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev.: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Meçik, O. & Koyuncu, T. (2020). Türkiye’de Göç ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*. 9(3), 2618-2635.

- Migration Policy Institute. International Migrant Population and Migrant Share of Total Population (2022, 7 Haziran). Erişim Adresi: <https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/charts/top-25-destinations-international-migrants?width=1000>).
- Mitze, T. & Reinkowski, J. (2010). Testing The Validity of The Neoclassical Migration Model: Overall and Age-Group Specific Estimation Results for German Spatial Planing Regions. *Journal For Labour Market Research*. 4(43), 277-297.
- Morley, B. (2006). Causality Between Economic Growth and Immigration: An ARDL Bounds Testing Approach. *Economics Letters*. 90(1),72-76.
- Munro, J. (1974). Migration in Turkey. *Economic Development and Cultural Change*. 22, 634-653.
- Mülteciler Derneği, (2022, şubat 5). Erişim Adresi: <https://multeciler.org.tr/>
- Nizam, Ö. K. & Gül, S. S. (2017). Türkiye’de Mültecilere Yönelik Yerleşim Politikaları ve Uydu Kentler: Güvenlik Kısılacında Yaşamlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 22(Göç Özel Sayısı), 1385-1410.
- Nurdoğan, A. K. & Doğan, Z. (2019). Türkiye’ye Yönelen Uluslararası Göç Hareketliliği Bağlamında Çorum İl Görünümü. *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi, Araştırma Makalesi*, 4(1), 125-143.
- Nurdoğan, A. K. & şahin, M. (2019). Türkiye’ye Yönelen Uluslararası Göç İşsizliğin Bir Nedeni mi? *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 2201-2223.
- Odman, T. (1995). *Mülteci Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Oğuz, E. S. (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 28(2), 123-139.
- Orhan, F. & Akpınar, E. (2018). Türkiye’de Mevsimlik Göçlere Bir Örnek: Gezici Tarım İşçiliği. *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, Ankara.

- Orhan, O. & Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu*. Ankara: ORSAM-TESEV Rapor No: 195.
- Önal, A. & Keklik, B. (2016). Mülteci ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadığı Sorunlar: Isparta İlinde Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. 7(15), 132-148.
- Özcan, K. E. (2016). *Soğuk Savaş Döneminde Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçü: Bursa Örneği* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*. 1(3), 114-140.
- Özdemir, M. (2007). *I. Dünya Savaşı Sırasında Osmanlı Ülkesinde Yaşanan Göç Hareketleri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Özensel, E. (2013). Taşranın Yetim Çocuğu Kır. *Sosyoloji Divanı*. 1, 33-41.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Özkan, D. & Beyazlı, D. (2018). Bölgesel Gelişmişlik Düzeyinin Belirlenmesine İlişkin Veri Seti Sorunsalı: Eleştiri ve Öneriler. *Planlama Dergisi*, 28(1), 66-78.
- Özoral, B. (2018). Göçmen İşçilerin Birleşik Arap Emirlikleri'nin Ekonomik Kalkınmasındaki Yeri ve Karşılaştıkları Zorluklar. *Planlama Dergisi*. 28(1), 22-39.
- Öztürk, M. & Altuntepe, N. (2008). Türkiye'de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması. *Journal of Yaşar University*. 3(11), 1587-1625.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama* (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Parasız, İ. & Bildirici, M. (2002). *Modern Emek Ekonomisi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

- Pazarcı, H. (1989). *Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Polat, D. Ş. (2016). *Arap Baharı ve Suriye Savaşı. Uluslararası Politikada Suriye Krizi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 5, 33-44.
- Sayan, İ. Ö. & Küçük, A. (2012). Türkiye’de Kamu Personeli İstihdamında Dönüşüm: Sağlık Bakanlığı Örneği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 67(1), 171-203.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. & Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 18(31), 1-13.
- Scholten P. & Nispen, V. F. (2015). Policy Analysis and The Migration Crisis: Introduction, *Journal of Necessary Policy Analysis: Research and Practice*. 17(1), 1-9.
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001). *Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyon Raporu*.
- Sevinç, G., Davran, M. & Sevinç, M. (2018). Türkiye’de Kırdan Kente Göç ve Göçün Aile Üzerindeki Etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*. 3(6), 70-82.
- Smith, C. & Thoenissen, C. (2019). Nitelikli Geçiş ve İş Döngüsü Dinamikleri. *Ekonomik Dinamikler ve Kontrol Dergisi*. 109, 103781.
- Şahin, S. (2013). *Göçmen Ağları Çerçevesinde, Irak Türkmen Göçünün İstanbul’a Yansıması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, L. & Şen, A. (2021). Uluslararası İşgücü Göçlerinin Ekonomik Etkileri: İşsizlik, Vergi Gelirleri, Verimlilik. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi*, 19(40), 375-394.

- Şen, Y. (2013). Suriye’de Arap Baharı. *Yasama Dergisi*. 23, 57-63.
- Şimşek, D. (2018). *Göç Oranı-Enflasyon-Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: En Fazla Göç Alan Sekiz Ülkenin Araştırılması* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, (2022, Mayıs 5). Erişim Adresi: <https://www.csgeb.gov.tr/uigm>.
- T.C. İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2022, Mayıs 5). Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>.
- Tansel, A. (2012). *2050’ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış*. İstanbul: TÜSİAD.
- Taştan, A. (2013). *Göç ve Kadın: Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Uluslararası Göç ve Kadın-Kırıkkale İli Örneği*. Kırıkkale: Net Kitaplık Yayıncılık.
- Terzi, E. & Koçak, Y. (2014). Hemşehri Dernekleri, Hemşehrilik Bilinci ve Kentlileşme İlişkisi Üzerine Bir Araştırma; İstanbul/Sultangazi’deki Karşılıklı Hemşehri Dernekleri Örneği. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 32, 137-150.
- Tunç, T. B. & Doksöz, T. (2017). M. Miynat, H. Aktaş, C. Çılbant, S. Baştan (Ed.), *Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların Adaptasyon Sürecindeki Zorlukları. 4. Uluslararası Öğrenci Kongresi*, Ekonomi, Siyaset ve Toplum: Değişen Fırsatlar ve Tehditler içinde (91-96). Manisa: Türkiye.
- Tüfekçi, S. (2002). *Kırsal Kesimlerden Büyükşehirlere Göç ve Göçün Aile Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler-İstanbul Örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- TÜİK (2018). Göç İstatistikleri, Net Göç Hızı, 2018. Erişim Adresi: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067.
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (2019), Erişim Adresi: <https://www.tepav.org.tr/tr/>

- Türkkahraman, M. & Tutar, H. (2009). Sosyal Değişme, Bütünleşme ve Çözülme Bağlamında Toplumda Farklı Kültür ve Anlayışların Yeri ve Önemi, *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*. 1(1), 1-16.
- Uğur, S. & Yanık, E. C. (2016). Ev Hizmetlerinde Göçmenlerin İstihdamına Yönelik Sorunlarının Değerlendirilmesi. *Çalışma İlişkileri Dergisi*. 7(2), 65-77.
- Uğuz, Ş., Bilgen, İ., Yerlikaya, E. E. & Evlice, Y. E. (2004). Göç ve Göçün Ruhsal Sonuçları. *Çukurova Üniversitesi Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*. 13, 283-394.
- Varol, N. & Gültekin, T. (2016). Etkin Bir Göç Faktörü: Afetler. *Antropoloji Dergisi*, 38, 43-51.
- Wickramasingde, A. & Wimalaratana, W. (2016). International Migration and Migration Theories. *Social Affairs*. 1(5), 13-32.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yemen, A., Ölmez, Ü. & Oruç, S. (2017). Ankara'nın Göçmen Türkmenleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(4), 1123-1142.
- Yıldız, T. & Yıldız, İ. (2017). Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt Dışı İstihdama Etkileri ve Bunun Yansıması Olarak Türkiye'ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*. 2(3), 30-46.
- Yılmaz, A. (2019). Göç ve Kadın: Göçün Feminizasyonu ve Kadın Göçmenlerin Durumu. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 383-400.
- Zamanlı, E. (2020). Türkiye'de Turizm Sektöründe İstihdam ve Yabancı Uyraklı Çalışanlar (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Sıtkı Koçman Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.